

X ముక్తాంతరేణి రుక్మిణీమూర్తిగారి
తెలుగు సూత్రకవల్లభి శ్రీమంతుని
1972 - నవంబరు

జానపదుల సామెతలు

ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయం నుండి
యం.ఫిల్. పరిశోధనా పట్టం
పొందిన పద్మాంత వ్యాసం

డాక్టర్ బొండుగులపాటి దామోదర్ రావు

పర్యవేక్షణ
డా॥ వాయవి కృష్ణకుమారి
(ప్రొఫెసర్, ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయం)

TELUGU FOLK PROVERBS

BY

Dr B DAMODER RAO,

M A M Phil Ph D

C18930

రెండవ ప్రచురణ

1980

43617

ప్రతులు : వెయ్యి

రెండు. 9

వెల : పదహారు రూపాయలు

ప్రతులు :

రచయిత, పోస్టు గూడెం

ముస్తాబాద్-మండలం, పిన్-505 404

జిల్లా కరీంనగర్.

ముద్రణ :

శ్రీ కాంతి ప్రింటింగ్ ప్రెస్,

హన్మకొండ.

అంకితం

వా జీవనగతికి, వ్రణగతికి అనవరతం శ్రమించి, వా బ్రతుకు పూల
బాటగా మార్చాలని తనన చెంది, అర్థిక లోపం రావివ్వ
కుండ, మాతృ ప్రేమకు దూరమైన వాకు తల్లి
తండ్రితానై, పెద్ద చేసిన, మా వాన్న
బి. సుందర్ రావు గారికి

తన తనువెల్ల మమకారం వింపుకొని, ఉన్న కొద్ది కాలం
మాతృప్రేమలోని మాధుర్యం మరో జన్మ వరకు
అందించి, వా వ్రగతిని, వా విద్యాభివృద్ధిని,
విరంతరం కాంక్షించి కన్ను మూసిన
మా 'అమ్మ' కి శే|| 'అహల్య' గారికి

ఆ శీ స్సు లు

“జానపద వాఙ్మయబ్రహ్మ”

15-12-88

అచార్య బిరుదురాజు రామరాజు

హైద్రాబాదు

తెలుగు జానపద విజ్ఞానరంగంలో పరిశోధనలు దినదినం వేగవంతమై, విస్తృతమై పుంజుకుంటున్నాయి. ఉత్సాహవంతులైన యువశ్రీ యువకులు చాలామంది తెలుగు దేశంలోను, తెలుగుదేశం బయటనూ ఈ విషయమై పరిశోధనలు చేస్తున్నారు. తమ తమ కృషి ప్రకటిస్తున్నారు. ఇది హర్షించదగిన విషయం.

డా॥ బి. రామోదరరావుగారు, ఎం.ఏల్., పట్టాకోసం చేసిన కృషి ఈ తెలుగు జానపద సామెతలు రామోదరరావు గొప్ప ఉత్సాహశీలి జానపద విజ్ఞానం అంటే ప్రగిరథమైన అభిరుచి, అభిమానమూ కలవాడు జానపద సాహిత్య పరిషత్తుకు ఒక వ్రంథంపంటివాడు అయిన కృషి పరిశోధన విరంతురం సాగవలెననీ, మరుగున పడి ఉన్న జానపద విజ్ఞానంలోని అమూల్య విషయాలు ప్రకటించి మన బాషా సంస్కృతులకు ఇతోధిక పేరుచేయవలెననీ పరాత్పరుడు అయినకు దీర్ఘాయురారోగ్యములు ప్రసాదించవలెనని కోరుతున్నాను.

అ భి నం ద న

అచార్య పి. వారాయణరెడ్డి

8-11-88

ఉపాధ్యక్షులు

హైద్రాబాదు

అంధ్రప్రదేశ్ సార్యంతోక ఏకవిద్యాలం

ఒక జాతి సాంఘిక జీవనంలోని అన్ని అంశాలను సూటిగా రాటిగా ఎత్తిచూపే ప్రక్రియ సామెత. డా॥ రామోదరరావు, ఎం.ఏల్. పరిశోధనకు ఎప్పుకొన్న తెలుగు జానపదసామెతలు చాలావరకు స్వయంగా సేకరించినవే అందులోనూ ఇంత వరకు అంధ్రప్రాంతంలో తెలియని తెలంగాణా సామెతలు ఈ సామెతల్ని చదువుకొంటూ పోతూ వుంటే చిన్నవ్వుడు అన్నీ నేను విన్నవే ఉన్నాయి అంటే విజయం చెప్పాలంటే వాటిలో చాలాసామెతలు విన్నవేకానీ రామరావు నాలంటి వాళ్ళు మరచిపోతున్నవి.

కొండమ అద్దంలో చూపినట్లు విస్తృత పరిధిలో వున్న తెలుగుసామెతలను విశ్లేషించి ఈ గ్రంథరూపంలో వెలువరించాడు చివరిక సామెతల్లోని బాషావేతనాలు సంగ్రహంగానైనా పరిశీలించడం బాగుంది సామెతల్లోని యతనం గురించి రాస్తూ “వియమ రహిత మగు యతులు” కొన్ని చూపించాడు వీటిల్లో యతులు ఇమిడించడం చేతకాకకాదు వియ్యం కయ్యం-జానెడు, మూరెడు లాంటి పదాల అంత్య ప్రాప్తంతో అరుకోవడం.

వర్షియ భాషలో వరమ వ్యావహారికంలో ఉండే సామెతల గురించి రాసిన ఈ పిద్ధాంత వ్యాసం గ్రాంథిక భాషలో ఉండడం అరువికులకు వింతగా కనిపించవచ్చు. అప్పుడు ఎలా రాసినా పుస్తకంగా వెలువరించినప్పుడు వ్యావహారికంలోకి మారిస్తే భాగం దేది క్రమంగా తెలుగునాట చెవిమరుగైపోతున్న సామెతలను, వయకుళ్ళను పరిరక్షించడంలో ఈ పుస్తకం చాలావరకు ఉపయోగపడుతుంది అందుకు చామోదర రావుకు నా అభివందన.

శ్రీ భా కాం క్ష లు

అచార్య వాయవి తృష్ణకుమారి

తెలుగు భాషాద్యక్షులు

హైదరాబాదు

21-10-88

ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయం.

చిరంజీవ చామోదర రావు తెలుగు జానపదుల సామెతలపైన ఎమ్. ఫిల్. పట్టానికి సమర్పించిన పిద్ధాంత వ్యాసం ఈ పుస్తకం.

పిద్ధాంత వ్యాసాను పుస్తకాలుగా వేసుకునే జాగ్రత్త, పట్టడం చాంమంది పరిశోధకులకు ఉండదు అవి పట్టా ప్రదానం చేసే ఉపకరణాలుగా మాత్రమే వ్రాత వ్రాతులుగా, లైబ్రరీలో మిగిలిపోతూ ఉంటాయి. ఇందుకు భిన్నంగా చి. చామోదర రావు ఈ పుస్తకాన్ని వెరికి తేడం హర్షించదగ్గ విషయం.

ఇదే విషయాన్ని ఈ పరిశోధకుడు పి. హెచ్. డి. పట్టానికి కూడా గ్రహించి దీగ్రి తెచ్చుకున్నాడు. ముందు ముందు అచ్చుకాబోయే ఆ పిద్ధాంత గ్రంథానికి చిరు పుస్తకం ముఖ ద్వారంలాగా పనిచేస్తుంది

జన్మతః జానపదుడైన చామోదర రావుకు జానపదుల మడికారంలోని సాగములు అప్రయత్నంగానే అలవడ్డాయి. దానికి తోడు అతనికి సంబంధించిన విషయపరిమైన పరిశోమ ఈ గ్రంథానికి వన్నె తెచ్చింది.

తెలుగు జానపదుల వృత్తి, జీవనం, వ్యక్తి జీవనం రెండూ ఈ గ్రంథంలో పరిశీలించబడ్డాయి. తెలుగు సామెతలకూ, తెలుగుతో సంబంధం కలిగిన ఇతర భాషలలోని సామెతలకూ గల సామ్య భేదాలకు కూడ పరిశోధకుడు వివరించడానికి పూనుకున్నాడు.

జానపద భాషలో జరిగే వదార్యమైన మార్పులు కూడా వివరించే ప్రయత్నం చేసాడు.

రాబోయే పిద్ధాంత గ్రంథానికి పరిచయ సూచకమైన ఈ పుస్తకం వెలువరించ గలిగి నందుకు చి. చామోదర రావుని నేను అభినందిస్తున్నాను.

ఈ పుస్తకాన్ని జిజ్ఞాసువుల మధ్యకు అహ్వనిస్తూ, గ్రంథకర్తకు కుభాకాంక్షలు తెలుపుతున్నాను.

నా మాట

భారతీయ జనజీవన సంస్కృతికి, కల్తీరేని నెలవులు వల్లెటూళ్ళు. వారి నోళ్ళలో దాగిన భాషా సంపద సామెతలు అచ్చమైన అమాయకత్వానికి, అపారమైన అనుభవానికి, మరో పేరు జానపదులు. మన సంస్కృతి పరిరక్షణలో భాగంగా వల్లెటూళ్ళ అనుభవ సంపద భాషా రూపంలో ఉన్న, వస్తు రూపంలో ఉన్న. సేకరించుకొని భద్రపర్చుకోవాంన్న తవనలో భాగంగా, తెలుగు సాహిత్యంలో జానపద జన జీవనానికి, భాషా సౌందర్యానికి వన్నె తెచ్చే 'సామెతలు' ప్రత్యేక అంశంగా ఎన్నుకొని, నా శక్తిమేరకు పరిశోధనా పరిధిలో కృషి చేయటం జరిగింది. నాలో వర్ణించిన, పరిశోధనాకాంక్షకు ప్రతిఫలంగా తెలుగు సామెతలు, ప్రత్యేక కాంశంగా, ఎం.పిల్, మరియు పిహెచ్ డి. పూర్తిచేయటం జరిగింది. అందుకు అడుగునా సూచనలిచ్చి అశీస్సులు అందించింది పర్యవేక్షణ దారిం కహించింది. మా మేడమ్ అచార్య నాయవి కృష్ణ కుమారిగారు, ప్రోత్సహించింది. మా గురువర్యులు అచార్య వి. రామరాజుగారు, అచార్య పి. నారాయణరెడ్డిగారు.

ఈ గృంథ ముద్రణకు కొంతమేర అర్థిక సహాయం అందిచేసినది ఆంధ్ర ప్రదేశ్ సాంస్కృతిక వ్యవహారాల శాఖ, అశీస్సులు అందించినది 'జానపద వాఙ్మయ విశిష్ట' అచార్య వి. రామరాజుగారు అభినందించింది. కళా ప్రపూర్ణ అచార్య పి. నారాయణరెడ్డిగారు కులాకాంక్షలు తెలిపినది. కవిత్వంలో స్వర్ణ కంకణ గృహీత అచార్య నాయవి కృష్ణకుమారిగారు. డా॥ రవ్వా శ్రీహరి (తెలుగుకేంద్రీయ విద్యాలయం, హైదరాబాదు), అచార్య డా॥ భీమసేన విర్మర్ (హిందీ ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయం), డా॥ లాలే (సంస్కృతం, ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయం) డా॥ వి. రాంచందర్ రావు (కన్నడ, ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయం), ఇక ఈ గృంథం ముఖవత్సరచన చేసింది మా తమ్ముడు చి॥ రమేష్, (బి ఎస్ సి. బి ఇడి) ఈ గృంథ శ్రద్ధ ప్రతిని, పిద్ధంచేసింది, నా సతి చి॥ రమకు వారికి నా అశీస్సులు. ఈ పుస్తక ముద్రణలో బాధ్యత శ్రమించిన, శ్రీ కాంతి ప్రింటింగ్ పెర్స్ వారికి కృతజ్ఞతలు.

డా॥ బి. దామోదర్ రావు

విషయ సూచిక

1. ఉపకృమణిక
2. పాంఘిక జీవనము
3. శాస్త్ర విజ్ఞానము
4. కథలు
5. తులనాత్మక పరిశీలన
6. భాషా విశేషాంశములు
7. ఉపయుక్త వివరణలు గ్రంథసూచిక

ఉపక్రమణిక

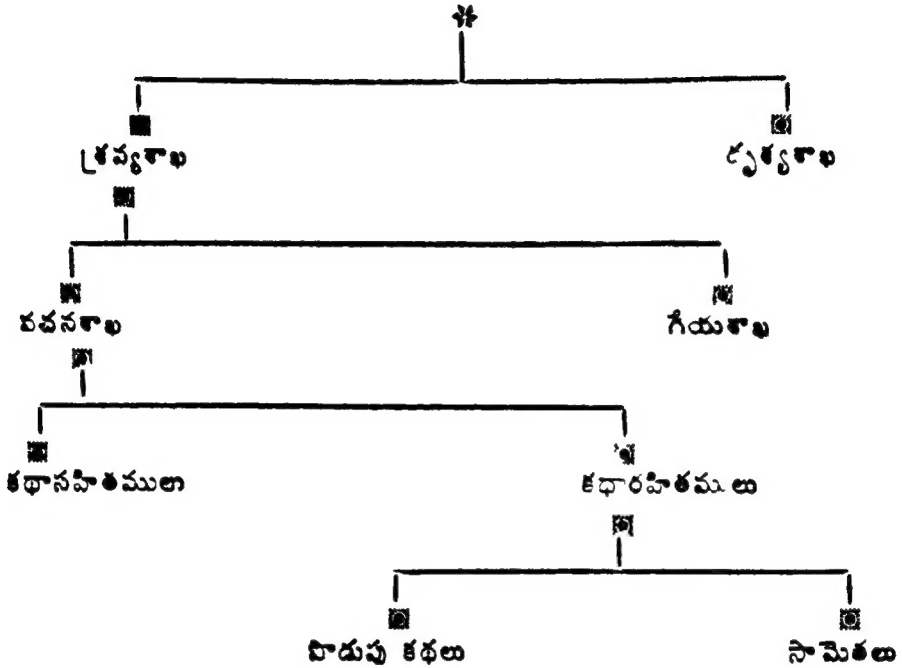
మూసపుడు తమ భావములను వెలువరించు సాధనము భాష. ఈ భాష ద్వారా మనము వెలువరించు భావములను ఎదుటి వ్యక్తులకు హృదయరంజకముగా, సూటిగా చేర్చు శక్తిగల సామెతల నెన్నియో వాడుచున్నాము, వినుచున్నాము. భావమును సంక్షిప్తముగా, సుందరముగా, పరశమగా, సూటిగా వ్యక్తీకరించు శక్తి గలిగిన ఈ సామెతలు సర్వజన వ్యవహారమున కవిపించుచుండను ఒక సామెతను కూడ పరియోగింపనివారు ఆరుదు. అందువలననే “సామెతలేని నోరు, అమెతలేని ఇల్లు” అందవని పెద్దలందురు. సామెతలు భాషయందు ప్రముఖ స్థానమును ఆక్రమించి, సాహిత్య గౌరవమును పొందుచున్నవి.

జానపదములందు నివసించువారు జానపదులు. జానపదుల వ్యవహారమున ప్రయోగింపఁబడి ప్రాచుర్యము పొందినవి జానపదుల సామెతలు.

జానపదుల సామెతలు, జానపదుల సాహిత్యమునందు ప్రధమస్థానము పొంది యున్నవి.

సామెతలు జానపద సాహిత్యము నందు 'వచన' ప్రక్రియకు చెందినవి

జానపద వాఙ్మయ స్వరూపము 1

వ్యుత్పత్తి :

“సామెత శబ్దము ‘సంభవతః’ అను తద్రూపము. ఇది సంస్కృత శబ్దమగు ‘సామ్యము’ నుండి వచ్చినది సామెతకు ‘సామ+త=సామమ్ తతః’ అను వ్యుత్పత్తి అయిండునని వివరింపఁడినది

వండితులు “సహ+మతి” నుండి ‘సామెత’ అను పదమేర్పడినదని విరించినారు. “అనగా వివేక పూరితమగు మాట, ‘బుద్ధి ద్వారా వచ్చినది’-ని అను అమును చెప్పినారు-

సంస్కృతము నందలి ‘లోకోక్తి’ అను పదమును, తెలుగున సామెత పేరు వ్యవహరింతురు. జనుల వ్యవహారమున గల మాట అను అర్థమున దీనిని వాడుచున్నాము.

స్వరూపము :

తెలుగు పండితులలో సామెత యొక్క స్వరూపము గురించి పలు అభిప్రాయములు గలవు.

“సమత కల్గింది సామెత”- 4 అని నేడునూరి గంగాధరంగారు.

“సాటి అయినదే సాటువ”-5 అని దివాకర్ల వేంకటాచార్యులు.

“సామెత అన వ్యవహార క్షుణ్ణమైన వృత్తి”-6 అని విశ్వనాథులు.

“సామెత జీవితానుభవములయొక్క సూత్రప్రాయ సగ్గు స్వరూపము”-7 అని డా॥ బి. రామరాజుగారు.

“జాతిజీవన పైఖరి మనుష్య హృదయ స్పందన స్ఫుటంగా కనిపించే ప్రతిభా విశేషం సామెత అని డా॥ కృష్ణకుమారులు ”-8

“అన్ని అలంకారములకు ప్రధానమైనది సామ్యత అదే క్రమముగా సామెత అయ్యింది”-9 అని చిలుకూరివారు.

మొత్తంమీద సంక్షిప్తమైన, వివేకయుతమైన, తీక్షణమైన, సాంప్రదాయకమైన, పాదుర్యం కల్గిన అనుభవం పునాదిగా ఉండే అభివ్యక్తి సామెత”-10 అని డా॥ R V S సుందరంగారు

“సామెతలు ప్రజల జీవన మాచికలు”-11 “విశిష్టమైనది పై ఆధారపడినవని” కొందరి అభిప్రాయము.

సామెతలను గురించి తమ అభిప్రాయములు వివరించిరి వీరందరి నిర్వచనములను పరిశీలించి ‘సామెత’ అనునది తమ భావమును సంక్షిప్తముగా, సులభముగా ఎమటివారికి మానవ జీవితానుభవము వివరించుకదాహృత’ వాక్యము అని తెలియును.

స్వభావము :

సామెత యొక్క స్వభావమును గురించి కూడా పలువురు వివిధ అభిప్రాయములను వెలువరించినారు

సామెతలు అజాతి యొక్క అనుభూతి పారమ్యాన్ని ప్రతిబింబిస్తూ మహా శాస్త్రముల యొక్క సూత్రములవలె నిగూఢ రమణీయ సాహిత్య ప్రక్రియ”-12 అని విశ్వనాథులు

సామెతలకు కొన్ని లక్షణములు గమనింపవచ్చును వానిని పరిశీలించినచో వానియొక్క సమగ్ర స్వభావము మనకు తెలియును.

అ. సంక్షిప్తత, సరళత, సామ్యత కలిగియుండుట ప్రధాన లక్షణముగా పేర్కొనవచ్చును.

ఆ జీవితానుభవమును, మానవ స్వభావమును ప్రతిబింబించుట వాని రెండవ లక్షణముగా వివరింపవచ్చును.

ఇ. ధ్వని, రయ, భాషా శైలి వాని మూడవ లక్షణముగా గమనింపవచ్చును

అ. సంక్షిప్తత

సామెతలు అతి చిన్న వాక్యములందు భావములను సంక్షిప్తముగా, సూటిగా వివరించు శక్తి గలవి అల్పార్థముల అనల్పార్థవచన, అను పాఠకుర్కొనోమన వాక్కు వాని వల్ల అన్వయించు చుండును

ఉదా! “నోరు మించిదైతే ఈరు మించిదైతది” ఈ సామెత యందు అనుభవ పూర్వకవృత్తాంతమును, అతి సంక్షిప్తముగ, మన నోరు మనకు మిత్రులను కాని శత్రువులను గాని చెకూర్చును. అను విషయమును సుందరముగా వ్యక్తీకరించును పరోక్షముగ నోరు అమృత పాముకొవరిచో మిత్రులు సైతము శత్రువులుగా మారిపోదురని హెచ్చరింపబడినది.

సరళత

సామెతలకు గలమరియొక లక్షణము సులభముగా ఎదుటివారి గుండెలో ఇమిడి పోవు శక్తిని కలిగి యుండుట. ప్రతిక్షణము సులభముగా గుర్తించు కొనుటకు సామెతలకుగల ఈ సరళగుణము కారణమగుచున్నది.

ఉదా! “తల్లి కీరుపిల్ల” అను సామెత లోకానుభవమును అతి సులభముగా వివరింపబడినది ఎంతటి పామరునకైనా, అర్థమగు సరళత్వము ఈ సామెతలసొత్తు.

సామ్యత:

సామెతల యొక్క లక్షణము ‘సామ్యము’ అనగా పోలిక చెప్పబడి యుండుట. ఈ పోలిక చెప్పబడుటవలన ఎదుటి వ్యక్తికి తాను సామెత యందు వ్యక్తీకరించిన భావము సులభముగా అర్థమగును. “కొత్తంత పండుగలేదు తల్లంత దయలేదు” ఈ సామెత యందు కొత్తంత పండుగ మరియు లేదను విషయము సులభముగా, సూటిగా అర్థమగుటకు తల్లికి ఉన్నట్టుగా దయ మరియు కరికి ఉండదు. అను స్యామము చేత వివరింపబడినది.

జీవితానుభవము - మానవ స్వభావము :

సామెతలు మానవ స్వభావమును, జీవితానుభవమును ప్రతిబింబించుచుండను “మున్నెయారు జుట్లు కలుస్తాయికాని మూడు సిగలు కల్వవు. ఈ సామెతయందు స్త్రీ, పురుషుల స్వభావము వివరింపఁబడినది. పురుషులలో ఉన్న లక్ష్యత స్త్రీలలో అగుపించదను విషయము వివరించినారు. అదే విధముగా “పిత్తుకుంటే చంకకు రాదు దింపుతె దిగదు” అందు కొందరు పిల్లల స్వభావము వివరింపఁబడినది ఎంత చెప్పినా వినిపించుకొనని మొండి స్వభావము గల పిల్లల తత్వము వర్ణించినారు. “ఒలిసిపోడికి ఒక్కడు బావమర్రి” ఈ సామెత యందు బలవంతుల అహంకార పూరితమగు స్వభావమును వివరించినారు.

కాగ్రత్తగా జీవితానుభవమును పరిశీలించిన జానపదులు తమ అనుభవములను కొన్ని సామెతలందు వివరించినారు

“తగుల్తేగాని బోసురాదు, తడుస్తేగాని గుడిసె కప్పరు..

అందు అనుభవమునకు వచ్చినగాని ఏదితెలియదు, అను అంశమును అనుభవ పూర్వకముగా చక్కని ఉపమానము ద్వారా వివరించినారు దెబ్బతగిలిననే కాని నొప్పి తెలియదు, అని వర్ణించిరి

“ముందునాగిలి ఎట్లబోతె ఎనుకనాగలదే బోడది”

ఈసామెత లోకానుభవమునువ్యక్తీకరించుచున్నది. ముందువారిని గమనించే తరువాత వారు ప్రవర్తించుచున్న జీవితపత్యమును చక్కని ఉపమానముతో వివరించినారు.

అదేవిధముగా లోకానుభవమున తనను నమ్మని దొరవద్ద పనిచేయుట అతని పహయముపై ఆధారపడుట ఎంత ముఖహీనమో ఈ “నమ్మకంతక్కువ దొరను నమ్ముకుంటె సుఖంతక్కువ” అను సామెతను వివరించినారు.

ఈ విధముగా సామెతల యందు లోకానుభవమును, జీవితపత్యములను, మానవ స్వభావములను పుష్కలముగా వివరించినారు

ఇ: ధ్వని, అయ, భాషా శైలి :

వ్యంగ్య వైభవముతో అలరారు గుణము ‘సామెతల’ యందు కనిపించును పొస, అనుప్రాసల వలన సామెతల యందు ‘అయ’ తప్పనిపరిగా కనిపించును సామెతలందు ప్రయోగించబడు ‘భాష’ వ్యావహారికభాష. ఈధ్వని, అయ, వ్యావహారిక

భాషాత్మే లి ఉండుటవలన సామెతలు ముఖముగా ప్రజల నోళ్ళయందు కలకాలము నిలడుకత్తిని కలిగి యున్నవి.

“నన్నాసి నన్నాసి రానుకుండె రాలెది జూడిన” ఇది ధ్వని ప్రధానముగల సామెత. ఇందు నన్నానుల విషయము ప్రసక్తి మైనను ఏమియు లేని జనుల గురించి కూడ వివరించినారు. లేనివారు ఒకరి కొకరు ఏ సహాయము చేసుకొనజాలరని ‘ధ్వని’ పూరితముగా వివరించిరి.

యతి :

“అల్లుడు రాలేదని, అమాసాగుకాది”

“ఉరుకు లాట, ఉత్తచాట”

“ఉన్నమాటనకు, ఉట్టుండకు”

ప్రాసయతి :

“కోళ్ళుకుయ్యంగ రోయ్యి, కాళ్ళుకాలంగ వత్తడు”

“కొందరవత్తె-బొందల వత్తడు”

ప్రాసము

‘తిని కక్కరాదు, తని బొగ్గుకోరాదు’

‘రోసిందే రాసికత్తది’

అంత్యప్రాసము :

‘ఇల్లు జానెడు, కర్ర మూరెడు’

‘పదిమందిలో పనినుఖం, ఒంటరిగ్గ తిండి సుఖం’

ఈ విధముగా ఎన్నియో సామెతలందు యతి, అంత్యప్రాసలు, అగుపించ గలవు.

ఈ విధముగా ప్రధాన లక్షణములతో పాటు వివకమును, విజ్ఞానమును కలిగి ఉండి, నూటిగా, శీక్షణముగా ఎదుటి గుండెను చేరు కత్తిగలగి ఉండుటకూడ, సామెతల ఇతర లక్షణములు.

ప్రయోజనములు :

సామెతలు, వంస్కృతిని, వంప్రదాయమునందలి, వివిధ స్వరూపములను తరతరముల నుండి ప్రతి తరమునకు అందించు కత్తిగలవి. ఇవి జనుల సామాజిక,

ఆర్థిక, ధార్మిక రాజకీయ జీవిత విధానములను, ప్రతిబింబించుచుండును. వివిధ వ్యక్తుల మనోభావములు విజ్ఞానము, వివేకమును వివరించుచుండును.

మనము స్వీకరించు “అహోరమున ఉప్పునకు గల ప్రాధాన్యమే సంభాషణమున సామెతకును కలదు” 14 సామెతల వలన సంపూర్ణ మానవ జీవితమును గమనించి వాని ఆర్థము చేసుకొనుటకు వీలగును, సామెతల యందలి భాషను గమనించినచో, ఎన్నియో భాషా విశేషములు తెలియగలవు.

వివిధ భాషలలో సామెతలు :

మానవ జాతి అంతయు ఒకటి. కాని వారి స్వరూప స్వభావములందు భిన్నత గోచరించుచుండును అదే విధముగా వారి ప్రాంతీయ వ్యవహారము లందు, ఆచారములందు, విశ్వాసములందు, రాజకీయ, ఆర్థిక జీవితములందు భిన్నత అగుపించ వచ్చును. కాని మొత్తము ప్రపంచ మందలి సమస్త మానవజాతి మూల స్వభావము మాత్రము ఒక్కటిగనే అగుపించు చుండును. అందువలననే ప్రపంచమందలి అన్ని సామెతలలో భావమునందు. వాని మూల స్వభావము నందు, అభిప్రాయ ప్రకటనా పద్ధతియందు దాని సామ్యము అగుపించు చుండును వారి వారి ప్రాంతములను బట్టి. భాషలనుబట్టి. చుట్టునున్న పరిస్థితిలనుబట్టి ఉపమానములు వాడి, భావ మును వివరించుట యందు మాత్రమే కొంత భిన్నత కన్పించు చుండును.

తెలుగు బొరుగు భాషలోని కొన్ని సామెతలు 1) వ్యక్తికరణము నందును, భావము నందును, ఉపమానములను వాడుట యందును. ఒకే విధముగా ఉండి కేవలము భాషా భేదము మాత్రమే ప్రధానముగా కలిగి యుండును. దీనికి ఆ రెండు ప్రాంతముల యందలి జనుల మధ్య గల సాన్నిహిత్యము ప్రధాన కారణము.

ఉదా :

“ఒకనాటి భాగోతానికి, మూతి మీసాలు గొరిగించు కున్నట్లు” (తెలుగుసామెత)
 “ఒందుదివద అటక్కె మీపె బోళినబేకె” (కన్నడము)

“ఒరునాళ్ కూతుక్కు మీసైయైచ్చిరై క్కలామా” (తమిళము)

“ఒరునాళ్ కూత్తిమ మీశచెరక్కెడమో” (మళయాళము)

ఇవి అన్నియు ఆభి వ్యక్తియందును, భావమునందును సామ్యత గలవి. కేవలము భాషయందు మాత్రమే భిన్నత్వము గలవి

2) మరికొన్ని సామెతలకు ఉపమానములు వాడుటయందు భిన్నత్వమును, భావమును వ్యక్తీకరించుట యందు సామ్యతయు అగుపించగలవు

ఉదా “మొగన్ని కొట్టింది, మొరవెట్టింది” (తెలుగు)

దీనిని ఇతర భాషలలో వివిధములగు ఉపమానములతో వివరించినారు.

“అల్లా చోర్ కోత్యాలీకో దాండీ” [హిందీ]

[దొంగ తాలారిని తిట్టును]

“చోరాభ్యా అల్లూ బొంబా” [మరాఠీ]

(దొంగతనము చేసి అరిచెను)

ఇట్టి సామెతలు ఎలు భాషలందు గలవు

3) “ఒకే మూలకథ” ఆధారమున వెలసిన సామెతలు వలుభాషలందు వ్యాపింప వచ్చును

ఉదా: “అందని ద్రాక్ష పుల్లన”

“గెప్స్ ఆర్ సోర్” (ఆంగ్లము)

“అంగూర్ కట్టిహై” [హిందీ]

“నరిగె ద్రాక్షి హుళి” [కన్నడము]

(నక్కకు ద్రాక్ష పుల్లన)

భారత రామాయణ గాథల వలన కూడ, వలు భాషలందు, వానికి సంబంధించిన సామెతలు, పోలికలు కలిగి వ్యాపించినవి

సామెతల పుట్టుక

సామెతల పుట్టుకను కొన్ని కారణములను ఊహించ వచ్చును. ఇవి మానవులు తమ అనుభవములను వ్యక్తీకరించుచుండర్థమున ఎవరో ఒక వివేక వంతుడు సుందరముగను, సంక్షిప్తముగను ఒక అవమాన పూరకముగు మాటతో సంఘటనమును వివరించును ఆ మాట రానురాను అందరిని ఆకర్షించి, ప్రాచుర్యము పొంది, వలుగురి నోట నిలిచిపోయి 'సామెత'గా గుర్తింపబడును. కొందరు వండితులు, కవులు, వేదాంతులు తమ రచనము లందు విశిష్టమగు వాక్యములను, హితవులను వివరింపగా అవి ప్రజల నోళ్ళయందు నిలిచి సామెతలుగా మారును.

మన ప్రాచీన కాలమునందలి గాథలు, పురాణములు లోగిఎన్నియో సుఖాపితములు, సామెతల పుట్టుకకు కారణము తై వది

మావనకాతీయంత ప్రాచీనతను సామెతలు కూడ పంతురించుకొనినవి. మానవుడు తాను భాషించుట నేర్చుకొనిన నాటినుండి 'సామెతలు' వాడి యున్నాడని కాని మొదట ఎప్పుడు ఎవరి చేత ఇవి సృష్టించ బడినవో తెలియదని¹⁾ అభిప్రాయము.

మొత్తముపై సామెతల పుట్టుకకు మూడు ప్రధాన కారణములు ఊహించబడినవి. అవి,

1) ప్రాచీన కథలు, గాథల వలన కొన్ని సామెతలుదృఢమవుచుట.
ఉదా: "రామాయణమంతా విని రామునికి సీతే మైతది అన్నట్లు"

2) అనుభవ సంఘటనలు.
ఉదా: "కడికాడ ఉన్న మాటలు, కూడికాడరావు"

3) మహా పురుషుల, వండితుల వాక్కులు.
ఉదా: "వోరు మంచిదైతే, ఊరు మంచిదైతది"

వర్గీకరణ :

సామెతలను వర్గీకరణ చేయుట యందు వలువురు వండితులు భిన్నాభి ప్రాయముల వివరించినారు.

- 1) కేవలము అకారాదిగా సామెతలను వర్ణికలలో పేర్చి వివరించుట.
- 2) సామెత లందలి వస్తువును అనుసరించి వర్ణికరణము చేయుట.
- 3) వర్ణించబడిన వృత్తి వ్యాపారాది విషయములను అనుసరించి చేయుట
- 4) సామెతలందు గల భాషా విశేషముల అనుసరించి భాషాపటముగు వర్ణికరణ చేయుట

కొన్ని సామెతలు వీనిలో ఏదో ఒక వర్ణముగఁజెందుక ఒకటి లేక రెండు వర్ణములందు సైతము చేరిపోవును.

ఉదా “ఎద్దాలె తింటడు మొద్దాలె వంటడు”

ఈ సామెతను ‘ఎద్దు’ను ఉపమానముగా స్వీకరించుట వలన, వ్యవసాయ సంబంధమగు, విషయమున చేరిపోవుచుండగా ఒక వ్యక్తితో సామ్యము నిరూపించుట. ఆ వ్యక్తి మనస్తత్వమును వివరింపఁజేయుచుండుచేత మనస్తత్వ సామెతలందు కూడా చేరిపోవును

మార్గరెండ్, ఎమ్ బెండ్ అను పాశ్చాత్యుడు సామెతలను భాషావరముగా ఎనిమిది విభాగములని నిరూపించినాడు 16 అని.

1. పూర్తి వాక్యములు 2 విద్యావంతుల సంగ్రహ వాక్యరూపాలు
3. అనుపాసములు 4. అసంపూర్ణ వాక్యములు, క్రియాత్మకములు
5. క్రియారహితములు 6. ఉపమానములు 7. ఉదాహృత వాక్యములు
8. ఆధునిక పరస్పృతులు, ఈ విభజనము భాషాశాస్త్ర పరమగునది.

శ్రీమతి డా॥ నాయని కృష్ణకుమారిగారు సామెతలను మూడు వర్ణములుగా విభజించినారు 17

1. బంధు సంబంధి 2 వ్యక్తి వివేచనా సంబంధి 3. సత్య విషయ సంబంధి.

డా॥ యస్ యస్. దక్షిణామూర్తిగారు సామెతలను వర్ణవిషయము ననుసరించి వర్ణికరించుట ఉత్తమమని భావించి వారు ఈ వద్దతిని స్వీకరించెరి. ఇందు సామెతలను నాలుగు ప్రధాన భాగములుముగా విభజించినారు 18అవి

1. ధార్మికములు (ధర్మము, భక్తి, భాగ్యము, విశ్వాసము, ఆచారములు శకునములు, పౌరాణికములు, జీవనదర్శనము మొ॥

2. సైతికములగు సామెతలు: (అర్ధనీతి, రాజనీతి, మైత్రి, చరోప
కారము, ఆదర్శజీవనము, తదితరనీతికి సంబంధించినవి)

3. సామాజికములు: (సమాజము, వ్యక్తి, పృష్టియందు మానవుడు,
జాతి, స్త్రీ పురుషులు మొదలగు విషయములు కలవి)

4. కాస్తవరములు: ఇందు మరిచాలుగు చిన్నవర్గములు కలవు.

i. శిక్షజ్ఞాన సంబంధములు.

ii కృషి (వ్యవసాయము) వర్ష విజ్ఞానము (ఋతువాతావరణములు,
భూమి తదితరములు, పశువులు)

iii మనస్తత్వములు (సాధారణములు, విశేషములు)

iv. తదితరములు (ఇతిహాస సంఘటనములు, వ్యక్తి ప్రధానములు,
స్థల సంబంధము)గా వివరింపబడినవి.

ఈ విధముగా పలువురు పలువిధములుగా విభజనము గావించిరి.
ఇందు మార్గరెడ్ గారి వర్గీకరణము భాషా పరమగునది. తక్కిన పన్నియు
సామాజిక జీవనమునకు సంబంధించిన వర్గీకరణమున చేరిపోవును.

కృషిచేసినవారు :

సామెతల గురించి ప్రత్యేకముగా పరిశోధనలు మన తెలుగు భాషలో
కన్న మిన్నగా కన్నడ, హిందీ, రాజస్థానీ భాషలయందు జరిగినవి. సాంప్రాత్య
దేశములందు సామెతల గురించి పరిశోధన చేయుటకు, పేకరణ జరుపుటకు
ప్రత్యేక సంస్థలు కలవని తెలియుచున్నది. తెలుగు సామెతల పేకరణ
యందు కృషి జరిగినను సామెతల గురించి సమగ్రపరిశోధనము మాత్రము
జరుగలేదు.

తెలుగు సామెతల కొలుక పేకరించికతి ఎం. డబ్ల్యు. శర్.
తర్వాత కలమున నందిరాజు చలపతిరావు గారు విశేష కృషి చేసిరి.

తర్వాత జానపద సాహిత్యము, సామెతల సేకరణమున అమూల్యముగు సేవ సేసినవారు నేదునూర గంగాధరంగారు. వీరువేలాది సామెతలు సేకరించి ఉపయుక్తముగు పీఠికతో 'పసిడివలుకులు' 'వ్యవసాయ సామెతలు' అను గ్రంథములు ప్రచురించినారు చిలుకూరి నారాయణరావుగారు. "సామెతలను బోగు చేయడమనేది చాల కష్టసాధ్యమైన పని అయినప్పటికి 150 000 సామెతలను నేను బోగు చేసాను" 20 అనిరి సేకరణ విషయమున వారు అపారముగు కృషి గావించినారు. శ్రీ దీటుమళ్ళ కామేశ్వరరావు మొదలగు ప్రముఖులు సామెతల సేకరణకు కృషి గావించిరి.

పంథలు .

సామెతలను గురించిన గ్రంథము లెన్నియో తెలుగున ఉపయుక్తముగు పీఠికతో పంథలచే ప్రచురింపబడినవి. అందు నేదునూరివారి 'పసిడి వలుకులు' విశ్వనాథ పీఠికతో అకాడమీ ప్రచురణగా వెలువడిన 'తెలుగు సామెతలు' డా॥ దివాకర్ల వేంకటాచార్యుని, సంపత్కుమారాచార్యుల పీఠికతో తెలుగు అకాడమీ ప్రచురించిన 'తెలుగు సామెతలు' (2 ముద్రణలు) చెప్పికో నగినవి. ఇవిగాక వివిధ వ్రత్తికలయందు సామెతలను గురించిన వ్యాసము లెన్నియో ప్రచురింపబడినవి ముఖ్యముగా ఆంధ్ర పత్రిక, గృహంక్షి, స్వతంత్ర, భారతి, మొదలగు వ్రత్తికలయందు ఎందరో ప్రముఖులు సామెతల గురించి వ్యాసములు రచించిరి.

జరుగవలసిన కృషి :

తెలుగు సామెతల గురించి ఇంత వరకు జరిగిన కృషిని గమనించి, ఇతర భాషల సామెతల గురించి జరిగిన కృషిని పరిశీలించినప్పుడు మాన 'సామెత'ల గురించి కాస్త్రబద్ధముగు పరిశోధన జరగలేదనియు, జరిగిన కృషి సేకరణముననే తప్ప పరిశోధనమున తక్కువయే అని చెప్పక తప్పదు

సామెతలు నిత్యనూతనములు. మానవ జీవితాను భవములను అనుసరించి మార్పు చెందుట, లేదా నూతన రూపములతో వెలయుట జరుగుట వలన సేకరణ కృషి అనునిత్యము సాగవలయును.

జానపదుల వ్యవహారమున ఎన్నియో సామెతలు కలవు వీనిని పత్తే కముగా పేకరించుట అవసరము. జానపద సాహిత్య పేకరణమున వీనికి పొధాన్యత అచ్చుట పనుంజనము. లేనిచో తదితర జానపద ప్రక్రియలకు వలె తరములు మారుకొలది 'జానపదుల సామెతలు' కాలగర్భమున కలసి పోవును.

చా పరిశోధన :

'జానపదుల సామెతలు' అను ఈ పరిశోధన వ్యాసమున, జానపదులు, సామెతల సృష్టియందు వందితులకు తీసిపోరనియు, వారి సహజ శైలితో, సారవంతమైన అల్పపాయములను సూక్ష్మముగా వర్ణించిరనియు వివరింపబడినది. 'సామెతలు, మానవ మనస్తత్వ విమర్శనములు' మానవ జీవిత ప్రతిబింబములు,' అని నిరూపించబడినది. తెలుగు జానపదుల జీవిత విధానము చిత్రించబడటము, ఈ సామెతలందు గమనించవచ్చును.

సాంఘిక జీవనము

విరిన్న స్వరూప స్వభావము ల, శక్తుల, కలయికను సంఘముగా నిర్వచించవచ్చును సంఘమును పలువురు జీవావిధములుగా నిర్వచించిరి.

'ప్రపంచములోని మానవులందరి వర్గ కొన్ని సంఘము లేర్పడి యుండుటకేత మానవకోటి అంతయు కలసి ఒక సమాజమని చెప్పదగి యున్నది-1.

'అన్యోన్యకృయములగు కొన్ని కుటుంబముల సమూహమే సమాజము'2

పురాతన కాలమున మానవులందరు విడిగా జీవించియున్నను, కాల క్రమమున తమ వ్యయోజనములను అశేచి గుంపుగా జీవించుటకు అలవాటు పడిరి క్రమముగా బుద్ధి వికసించుకొలది గుంపుగా జీవించు ఈ స్వభావము సంఘ జీవనమునకు పునాదిగా మారినది గుంపుకన్నను, సంఘముయొక్క నిర్వచనము పదుగ్రమైనది కట్టుబాట్లు నియమములు సంఘమునందు

కన్పించినట్లు గుంపునందు కన్పించు పాశ్చాత్య సామాజిక కాస్త్రవేత్తలు “పరస్పర సంబంధములుగల వ్యక్తుల కలయికయే “గుంపు” అని నిర్వచించిరి”.

అటువంటి కొన్ని ‘గుంపుల’ సమాహారము ‘సంఘముని’ వివరించిరి-4.

మానవులందరి పమైక్య జీవన విధానము వారి సంఘమునకు పునాది. ~ “సంఘమున కుటుంబములు, గ్రామీణజనులు, వంశములు, సామాజికులు అందరును కలసిపోయి యుందురు”5.

మానవుడు అనాదిగా సంఘజీవి అతడు తనతోటివారందరితో కలసి తమ ప్రయోజముల ఆశించి ఏర్పరచుకొనిన సంఘమునందు భాగస్వామి. అందువలన సంఘమునకు దూరముగా అతనిజీవితము అనూహ్యము. “సంఘ జీవితమును అంగీకరించనివారు జంతువులో లేదా దైవవ్యరూపులో కావలయునని”, “మానవుడు ఒక సామాజిక జంతువు”6 అనియు ప్రముఖ తత్వవేత్త అరిస్టాటిల్ వండితుడు వివరించినాడు

సంఘము న మానవుని అనికని వివరించుచు ప్రముఖ సామాజిక కాస్త్రవేత్త మాసిపర్ వండితుడు “మానవుడు తన అన్ని అవసరములకు సంఘము పై ఆధారపడుటయు అది అందించు సేవలను స్వీకరించుటయు తప్పదని”7 వివరించినాడు

మానవుడు సంఘమునకు వెలువల జీవించిన యెడల అతనికి మనో వికాసము అలవడదు. మనిషి తన తోటివారినుండి, తన పరిసరములనుండి, ఎన్నియో విషయములను నేర్చుకొని మానసిక పరిణతను సాధించును. అందు వలన వ్యక్తికి సమాజముతో సన్నిహిత సంబంధము కలిగియుండుట పర్య సామాన్యము.

“మానవ జీవితము పూర్తిగా ప్రతిబింబించు ప్రతిచోట సంఘము గలదను”8 అభిప్రాయమును కాస్త్రవేత్తలు వివరించిరి.

ఈ విధమగు నిర్వచనములు, అభిప్రాయములు మావునులు సంఘ మందు నివసించుట తప్పనిసరి అనియు, వారితో సంఘమునకు సన్నిహిత సంబంధము కలదనియు వివరించుచున్నవి.

సంఘమందు జీవించు మానవులు సంఘ సూత్రములకు, నియమములకు, కట్టుబడి జీవించవలసినవచ్చును. అట్లు జీవించు జీవితము వారి సాంఘిక జీవనము.

మాసివర్ వండికుడు “అచార వ్యవహారములు, కార్యవిధానములు, అధికారిక శాసనములు, అన్యోన్య సహాయము, మానవుల కూటములు, వైరుధ్యములు మానవుని చరిత్రనపై విధించబడు ఆంక్షలు, స్వతంత్రచరిత్రనము మున్నగు అంశములు”⁹ సాంఘిక జీవనమున భాగములని వివరించినాడు.

శ్రీ సురవరం ప్రశాంతరెడ్డిగారు “సాంఘిక చరిత్ర, మానవ చరిత్ర, ప్రజల చరిత్ర అది మన స్వంత కథ, అది మన జనుల జీవనమును ప్రతి శతాబ్దము నందెట్లుండెనో తెలుపునట్టిది. అది మన ముత్తాతల చరిత్ర వారి యిండ్లు, వారి కట్టు, వారి తిండి, వారి ఆటలు, వారి పాటలు, వారుడైన పాట్లు, వారు మరకెచ్చిపోయిన మంచి చెడ్డలు”¹⁰ అని వివరించెరి

మానవుల సామాజిక జీవనమును వారి అనుభవములందు, ఆలిప్సాయములందు, ఈ సాహిత్యములందు గన గొంపవచ్చును. అనుభవములను, అలిప్సాయములను సూటిగా వ్యక్తీకరించు ‘సామెత’ల యందును సమగ్రముగా సాంఘిక జీవనము పరిశీలించవచ్చును.

సామెతలందు ప్రతిబింబించు సాంఘిక జీవనమును కొన్ని విభాగములుగా పరిశీలించ వచ్చును. అవి 1. మానవుని పుట్టుక, 2. విద్య, 3. వివాహము, 4. సంశాసనము, 5. క్రీ-పురుష చరిత్ర, 6. కులవ్యవస్థ, 7. వృత్తులు, 8. ధనిక పేదభేదములు, 9. మతము, 10. ఆచారములు, 11. వండుగలు, 12. శకునములు, 13. నమ్మకములు, 14. సీతి నియమములు 15. మృత్యువు.

మానవుని పుట్టుక :

మానవుడి జీవితము పుట్టుకతో ప్రారంభించ బడును.

జానపదులు తమ సామెతలందు ప్రపంచమును గురించి, మానవుని పుట్టుక గురించిన అంశముల ప్రసక్తిగావించిరి కొన్ని సామెత లందు ‘ప్రపంచము’ గురించిన అంశమును బోలికగా స్వీకరించి లౌకిక జీవమునందలి వ్యక్తుల స్వభావమును వివరించుట అగుపించును.

“బిడ్డ నీళ్ళాడక అల్లనిమీద మొత్తుకున్నదట”

ఈ సామెతన, ప్రపవప్రసక్తి యున్నను దీనిని లౌకిక జీవనమున కొందరు వ్యక్తుల స్వభావములను వివరించుటకు వినియోగింతురు

“మంచమున్న కాడే నీళ్ళాడుతా”

“అడుగుర్ని కన్నమ్మకు ముగ్గుర్ని కన్నమ్మ తినక నేర్పింది”

వంటివి ప్రసవపంబంధ సామెతలు, జానపదులు సామెతలలో ‘పుట్టువు’ బోలికగా మానవతత్వాల్ని వివరించినారు

“పిల్లపుట్టక ముందె కుల్ల కుట్టికట్లు”

“అలులేదు చూలులేదు కొడుకుపేరు గోవిందం”

ఈ సామెతలయందు అసలులేని దానిగురించి అపేక్షము వలన ఎన్నింటినో ఉహించువ్యక్తుల తత్వమును విమర్శించుట పరోక్షముగాగలదు.

చదువు .

మానవునకు పుట్టకతో ఆలోచనా పరిధి విస్తరింపదు. సమాజమందు తోడివారి మధ్య తిరుగుచు కొంత పరిజ్ఞానము సాధించును మరికొంత విజ్ఞానమును ‘చదువు’ వలన పొందును. చదువులేనివారు శతవులతో సమానమని వాడుక. మరిషి వివేక సంపన్నతకు, ‘చదువు’ ఎంతో ప్రాధాన్యము వహించుచున్నది.

విజ్ఞాన చదువును గురించి ‘విద్య కల్పవృక్షము వంటిది. అది ఎల్ల కోరికలనొసంగును తల్లివలె రక్షించును, తండ్రివలె హితమును బోధించును. భార్యవలె దుఃఖమును బోగొట్టి అనందింప చేయును, దిక్కులన్నిటను కిర్తివ్యాపింప చేయును. ఐశ్వర్యము నొపగును”¹¹. అని వివరించిరి.

మానవజీవితమున శిశువునకు ఐదవఏడు ప్రారంభమున “అక్షరాభ్యాసము” జరిపి అతని చదువునకు మార్గము చూపుదురు వ్యక్తి జీవితమున పదానమైన చదువును గురించి వెలసిన సామెతలు గలవు

“చదువు చాలెదు బలుపాలు దోసెడు”

చిన్ననాడు చేతిలో పలక బలవము తీసుకొని బడికివెళ్ళు విద్యార్థిని గురించి చెప్పినట్లుగా అగుపించు ఈ సామెతయందు కొద్ది చదువుకు పెద్ద మొత్తాలు వెచ్చించే వ్యర్థ విద్యార్థుల ప్రవర్తనను వ్యంగ్యముగా, మృదువుగా విమర్శించిరి. అవసర ఖర్చులు తగ్గించుకొని విద్యాభ్యాసము చేయవలయు ననియు విద్యకు కావలసినది శ్రద్ధయేకాని వ్యర్థాదంబరము కాదనియు వివరించబడినది.

అదే విధముగా, చదువు ప్రయోజనము, విజ్ఞానము, వినయము సంతరించుకొనుటలనియు, ఉన్నతముగా ఉత్తమముగా, సంస్కారవంతునిగా జీవించుట అనియు ఈ “చదువుకొనికన్న చాకలోడు నయం” అను సామెతయందు వివరించిరి. చదువుకొనినవాడు ఉచితానుచిత పరిజ్ఞానము అలవర్చుకొని ప్రవర్తించవలెను. కాని చదువులేని అమాయకులవలె వర్తించ రాదని చెప్పిరి. అట్లు ప్రవర్తించు వారికన్నను, కొన్ని విషయములయందు ఆ అమాయకుల ప్రవర్తనమే మెరుగుగా ఉండునని వ్యంగ్యముగా గుర్తు చేసినారు.

చదువు యొక్క పరమార్థము వివేక సముపార్జన. కాని కొందరు చదివిన చదువును సార్థకము జేసికొనక, అవివేకముగా ప్రవర్తించురు వారిని గురించి “చదివేస్తే ఉచ్చవతి బోయింది” అను సామెతను వివరించిరి.

వివాహము .

విద్య ముగిసిన పిదప మానవుడి జీవితమున రెండవ ప్రధాన మట్టము, గృహస్థుడగుట. దానికి వివాహమును క్రియను మన పంచుము నిర్దేశించిపడి, మానవుల జీవితమునందు వైవాహిక సంబంధమునకు చాల ప్రాముఖ్యము కలదు అదికాలము మానవులయందు ఈ వ్యవహారము లేకబోయినను వీరు క్రిమ క్రిమముగా, విజ్ఞులుగా మారి పంపు జీవితము ఏర్పరచుకొనిన వాడి నుండి ఈ తుకు దాదాపు ప్రతిజాతీయందును ప్రతిదేశముందును జరుపబడు చున్నది.

వివాహమునది స్త్రీ-పురుషుల మధ్యగల ధర్మబద్ధమగు సంబంధముగా వివరింపవచ్చును. ఈ బంధము శాశ్వతమగునది.

హైందవ సంస్కృతి వివాహమును మత విశ్వాసముగా అంగీకరించినది
“వివాహము కేవలము సాంఘిక ధర్మము మాత్రమే గాక మత పరమగునది
కూడా” 12

వివాహము యొక్క లక్ష్యము సంతానోత్పత్తి. దాని మూలమున
మానవుల సంతతి శాశ్వతముగా నిలచుటకు మార్గమేర్పడుటయే గాక,
సమాజము శాశ్వతముగా నిలచి ఉండుటకు కూడ సహకరించును.

“వివాహమొక పరిశ్రమ సంస్థ” 13. అని మనవు అభిప్రాయము.
ఈ విధముగా మన హైందవ సంప్రదాయమున, వివాహమునకు ప్రత్యేక
జ్ఞాన, నియమములు ఎన్నియొకలవు. ఇవి వివిధ వర్ణముల వారికి వివిధ
వర్ణకులలో కలవు. కాలానుగుణముగా కొన్ని మార్పులు, చేర్పులు జరిగినను
మూల సిద్ధాంతముల అచరణ కొంతవరకు, కొందరియందు ప్రకృతిముగా
కనిపించును

మన హైందవ సంస్కృతి నిర్ణయించిన వివాహ వ్యవస్థను గురించి
జానపదులకు కొన్ని అభిప్రాయములు, విశ్వాసములు గలవు. వీనిని
వారు తమ సామెతలయందు వివరించిరి

వివాహము దైవ నిర్ణయమని, అనుకూలమగు దాంపత్యము సిద్ధించుట
అనునది అదృష్టాదృష్టములకు సంబంధించి యుండునని మన విశ్వాసము.
ఈ విశ్వాసము జానపదులయందు ఎక్కువగా అగుపించుచున్నది

ఈ “కుడపబోయినా కూడబోయినా అదృష్టం కావాలి” అను సామెతలో
ఈ సత్యము వివరింపబడినది. ఇందు ఎవరియిందీకైనా భోజనమునకు
వెళ్ళినము, లేదా. ఎవరితోనైనా సంబంధము అందుకొనబడినను, ఎంతో
అదృష్టము కావలయునునని దాని ప్రభావముననే ఉత్తమ సంబంధము
ఏర్పడునని వివరింపబడినది.

వివాహమున ఎవరి స్థితిగతులకు తగిన సంబంధమును వారు నిశ్చయించుకొనుట వరిపాటి. ఈ విషయమే “కయ్యానికైనా నియ్యానికైనా
సమానముండాలి” అను సామెతయందు స్పష్టముచేయబడినది ఎవరితోనైనా
బోల్లడవలసి వచ్చినను, సంబంధము కలుపుకొనవలెఱుగును సమానస్థాయి
అవసరమని. దానివలన ఎక్కువ చిక్కులు ఏర్పడవనియు, తమ స్థితికి
మించినవారితో వియ్యమందినచో బలహీనుడు బలవంతునితో కయ్యానికి
సిద్ధపడినట్లుండునని ఎంతో లోకానుభవముతో చెప్పిరి. అంకియేకాక ఇరువురు

సమానముండినచో, ఒకరు మరియొకరికి లొంగియుండునక్కర్తీ ఉదయింపదు. అధికారము వృద్ధింపచు అలవాటుకు కావులేదు, అను సత్యమును వారు వివరించిరి.

వివాహము నిశ్చయించుటకు ముందు వధూవరులు కులనియమములను పాటించవలసి యుండెడిది. ఎవరి కులమునకు చెందిన సంబంధమును వాగు చేసుకోవలయునని తదితర కులములతో సంబంధములను నిషేదించినారు. అదే విధముగా పగోత్రకుల మధ్య ఒక కులము వారయినను వివాహము జరుగరాదని కూడ నియమము కలదు.

“ధర్మబద్ధుమగు వివాహమెప్పుడును పగోత్రకుల మధ్య కాకుండా సవర్ణుల మధ్యనే జరుగవలయును”¹⁴ అని మనుస్మృతి వివరించుచున్నది.

ఈ నియమములను కానవదులు వివాహ విషయమున పాటించినారు.

‘పిలిచి పిల్లనిస్తనంటే కులం తక్కువన్నడు’ అను సామెత యందు వారికి ‘కులము’పై గల నమ్మకము, దానికి వివాహ కార్యమునందు గల విలువయు తెలియుచున్నది.

ఆ రోజులలో వరుని నక్షమువారే ‘పిల్లను’ కోరి చేసుకునేవారనియు, తమ కులమునకు చెందిన వారినే ఎంత వేసారి అయినను స్వీకరించెడి వారనియు తెలియును.

ప్రతి గృహమున యుక్తవయస్సు వచ్చిన సంతానమున ముందు పెద్ద వారికి వివాహము జరుపవలయునని నియమము కలదు. అది సహజము. సామెత న్యాయముకూడా ఈ విషయము వివరించువారిని, అచరకవక ననులు చేయువారిగా లోకము భావించును. కావుననే “మొదటిదాన్ని మొగుడు లేడుగాని కడదానికి కల్యాణం” అను సామెత జనించినది.

అదే విధముగా, వివాహమునకు వయస్సును నిర్ణయించినారు. తగిన వయసు వారికి వివాహము చేయుట శ్రేయస్కరము ‘వయసు బోయినంత లగ్నమెందుకు, అకలి బోయినంత అన్నమెందుకు’ అను సామెత ఈ విషయమును స్పష్టము చేయును.

కొన్ని కులముల యందు స్త్రీలు తిరిగి వివాహము చేసుకొను ఆచారము కూడ కలదు. ఇది ముఖ్యముగ శూద్ర వాకుల యందు ఎక్కువగా కనిపించుచున్నది. మొదటి వివాహము రద్దుచేసికొని గ్రామ పెద్దల సమక్షమున 'యిదుపు కాగితం' పెట్టుకొందురు. అనగా ఇది విడాకల వ్రతమువలదిది. తదుపరి ఆ దంపతులు విడిపోయి తమకు నచ్చిన మరేవ్యక్తిని వివాహము చేసికొందురు. దీనినే 'మార్కానం' అందురు.

“మంచి మాటలు వట్టుకొని మార్కానం పోతే మళ్ళోచ్చేవరికి ఇల్లు కాలిపోయే” అని ఒక చవలచిత్తపు ఇల్లాలుకు 'మార్కానం' వలన జరిగిన అవకారమును వ్యంగ్యముగా వివరించిరి.

వివాహమును గురించిన నమ్మకములు ఎన్నియో గలవు.

వివాహము అగుట వలన సంకోచము చేకూరి ఆ దంపతులు లావు అగుదురని ఒక విశ్వాసము. ఈ “తలువలు పడగానే తన్నీరత బలుత్తురు” అను సామెతయందు ఈ విశ్వాసమును గమనింపవచ్చును.

“గతికితే అళకదు”

ఈ సామెతయందు వివాహ సంబంధము నిశ్చయించుటకు వెళ్ళినవారి వధువు ఇంట భుజింపరాదనియు, భుజించినచో సంబంధము కుడరదనియు, గల విశ్వాసము వివరింపబడినది.

వివాహమునునది దై వనిర్ణయమనియు, ఆ అనుబంధము కుదురుటకు దై వము ఒక సుముహూర్తము నిర్ణయించుననియు అది వచ్చినవేళ ఎన్ని అవాంతరములు వచ్చినను వివాహము జరిగితీరునను విశ్వాసమును “త్యాగ మొచ్చినా కక్కొచ్చినా అగడూ” అను సామెతగూడ వివరించితి.

సంతానము :

వివాహమునకు పిదప సంతానము గలుగుటకు మిక్కిలి ప్రాముఖ్యమున్నది. మానవుడు తనయవంతరము తన వారసులను సృష్టించుకొనుట అనువది, మానవజీవితమున జరుగు ప్రముఖమైనది.

వివాహమునకు గల ప్రముఖ లక్ష్యమునకు వివరించుచు ప్రాచీన ధర్మవేత్తలు 'సంతానము'ను ప్రధాన లక్ష్యముగా పేర్కొనినారు.

గృహజీవితమున సంతానమునకు గల విశిష్టత ఎంతయో గలదు. 'సంతాన హిసమగు గృహము శూన్యమని' మన సంప్రదాయమున గట్టి విశ్వాసము గలదు అదే విధముగా సంతానహినుడాలగు స్త్రీని ఈ సంఘము కొంత విరక్తితో పరిశీలించుట మనకు తెలిసిన విషయమే. ప్రతి గృహమునకు చిరు దివ్యేలు, చిన్నారి పావలు. వీరు గృహ జీవితమున చిందించు అందము, అనందం అంతులేనిదగుటకూడా సంతానాపేక్షకు మరియొక కారణమగుచున్నది.

ఈ విధముగా గృహజీవితమున ప్రాధాన్యము వహించు 'సంతానము' గురించి వివరించు సామెతలన్నియో జానపదులలో కలవు. వీరు తమ సామెతలయందు 'సంతానము' సంతానహినుల గృహ పరిస్థితులు, వారి పెంపకము, వారి మనస్తత్వములు మొదలగువాని గురించి చక్కగా వివరించివారు.

"పిల్లలు లేనిల్లు పీరింకొట్టం" అను సామెతలో సంతానమైన గృహము వివరింపబడినది. పీరి అనునది ముసల్మానులు 'మొహరము' వండుగరోజు 'హస్తము' వెలి తయారుచేసి అలంకరించు చిహ్నము. ఇది 'హుసేన్' ద్వారా చిహ్నము. వీనిని గ్రామమందలి ఒక చావడియందు ఉంచుదురు. ఈ స్థలమంతయు విషాదముతోనిండి, కళాకారులు లోపించి ఉండును పిల్లలు లేని యిల్లు కూడా ఈ ప్రదేశమువలె ఉండునని ఇందు, జానపదులు వర్ణించిరి.

అదే విధముగా "బాంబు లేని పట్నం బద్దలేని కొట్టం" అని మరొక సామెత గలదు. ఎప్పుడు బాంబు ఉండరో ఆ ప్రదేశము బద్ద (గేదెలు) లేని కొట్టంవలె శూన్యముగా ఉండునని వివరించిరి

సంతానము గురించి వారిలో కొన్ని విశ్వాసములు సైతము అగుపించు చున్నవి. 'పుత్రులు' పున్నామ పరకమునుండి తప్పించుదురను విశ్వాసము వ్రేలి హైందవునకు గలదు

"మోదుగులున్న వనము మొగపిల్లలున్న కొట్టం వెళ్ళడమే" అను అభిప్రాయములను వారు వెలువరించిరి. వనమునకు మోదుగులవలె గృహము నకు మొగపిల్లలు ఎంతో ప్రయోజకులను నివేషించునని వివరించిరి.

ఈ సామెతలలో పుత్ర సంకానమునకు గల పోధాన్యము అగుపించుచున్నది. పుత్రులు అర్థిక జీవితమున తల్లి దండ్యం పోషణ బాధ్యత స్వీకరించుట, వారికి పుత్రుల వలననే ఉత్తమగుతులు చేకూరునను నమ్మకము కలిగియుండుట ప్రధానకారణములు కావననే వారికి సంఘమున ప్రాధాన్యము కలిగినది. కొడుకైనను ఒక్కడే ఉండరాదను విశ్వాసము జానపదులలో కనిపించున్నది. “ఒక్క కన్ను కన్ను కాదు ఒక్కకొడుకు కొడుకుకాదు” అని వివరించిరి

జానపదులలో కారీరక శ్రమ ద్వారా సంపాదించుకొనువారు అధికము. అందువలన కారీరక శ్రమచేయు పుత్రసంకానమునే వారు కోరుకుందురు. దీనిని “వేలెడు పిల్లగాకుంటే వేలుకానర” అన్న సామెతయందు వ్యక్తపరచివారు. సంసారజీవితమున చిన్న పిల్లవాడై కను అర్థికముగా కొంతవరకైనా తోడ్పడునని నమ్మకమును వివరించినారు అటువంటిది శ్రీ శిశువు విషయమునను గలదు “కుంచమంత కూతురుంటే తల్లికి మంచంమీదే మరణం” ఇందు ఆడపిల్ల తల్లికి ఎంతో నహకారి అను అంశము వివరింపబడినది. ఆడ పిల్లల పుట్టుక వలన ఎంతో బరువు బాధ్యతలు తల్లిదండ్రులపై పడెదను. పెద్దది మొదలగు నమన్యలగురించిన భయము కూడకలదు. అందువలన ఆడ పిల్లలు కావాలని ఎవరూ కోరుకొనరనియు, అనత్యమాడినచో ఆడపిల్లలు పుట్టుదురను విశ్వాసము ఈ “అబద్ధాలుచెప్పే ఆడపిల్లలు పుడుతరు” అను సామెతయందు వివరించిరి.

పిల్లల పెంపకము గురించియు జానపదులకు కొన్ని అభిప్రాయములు గలవు పిల్లలను అతిగారాబముగా పెంచుటవలన ఎన్నో అనర్థములు వాటిల్లగలవనివారు కొన్ని సామెతలయందు వివరించివారు. “ఒక్కపిల్లని ఒక్క పెట్టుకుంటే జారిపోయి జారాట్లపడె” అను ఈ సామెతయందు అతిగారాబము వలన కలుగు నష్టమును వివరించిరి.

పిల్లలయందు వారిని గురించి అతిగా మెచ్చుకొనినచో వారి అగడము నకు అంతుండదు. వారు పెద్దలమాట అక్ష్యము చేయకపోగా తమకు కూడ నష్టము చేసికొందురు. ఈ “మావోడు మంచోడంటే మంచం కోడెత్తుక పోయిండు” అను సామెతయందు వివరించిరి. మరో పుత్రుడు “మావోడు మంచోడంటే బండికమ్మ మీదేనుకున్నాడు” మంచివాడని పొగిడిన అగడము చేసి అపాయము చేసుకొనినాడు.

మరికొందరు పిల్లలు అతిగారాణము వలననే పూర్తిగా చెధిపోవుట, మొండి స్వభావము అలవడుచుకొనుట జరుగును. ఈ విషయమును “ఎత్తు కుంటి పంకకరాదు, దించుతే దిగదు” అను సామెతయందు వివరించిరి. ఈ స్వభావము చాల మంది పిల్లలయందు గమనింపవచ్చును, ఈ విధముగా సంతాపము పెరిగి పెద్దవారగుదురు.

తరువాత వారు స్వతంత్ర అభిప్రాయములు ఏర్పరచుకొందురు. దానితో పాతకరము వారగు తల్లి దండ్రులకు, ఈ నవయువకులకును, అభిప్రాయ భేదములు ఏర్పడుట ప్రారంభించును. దాని వలనవారు తల్లి దండ్రుల మాటలు వినరు, సరికదా కొన్ని పందర్బములయందు వారిని పూర్తిగా వ్యతిరేకించుట కూడకలదు. దీనిని గమనించిన అనుభవజ్ఞులు

“పుట్టంగ పుతులు, పెడగంగ శత్రువులు” అను సామెతయందు వివరించిరి. అదేవిధముగా మరోసామెత “అడ్డంవాడు బిడ్డలుగలి, గడ్డమొచ్చి పంకనా” అనునది కూడ అటువంటి అభిప్రాయమును వివరించును.

ఇట్టి పిల్లలే పెరిగి పెద్దలై యావనమున జరుగు పెద్దీ తమ తమ జీవితములను వక్కదిద్దుకొందురు.

స్త్రీలు :

పంపుజీవనము, స్త్రీ పురుషులకు కొన్ని ప్రత్యేక ధర్మములను విధులను ఏర్పరచియున్నది. పురుషుడు కారీరకముగ స్త్రీ కన్నను బలవంతుడు అతడు కష్టించి సంపాదించి సంసారజీవితమున భార్య బిడ్డల బోషింపవలసియుండను వృద్ధులగు తల్లిదండ్రుల బాధ్యత స్వీకరింపవలసి యుండను స్త్రీ ప్రకృతి సిద్ధముగా కోమల స్వభావముగలది. అభిమానాప్యాయతలపై పెద్దపుట్టినది అందువలన ఆమెకు పంపుము, గృహజీవనము వక్కదిద్దు బాధ్యతను పిల్లల పెంపకము మొదలగు ధర్మములను విధించినది. ప్రకృతి వ్యసిద్ధముగా స్త్రీ పురుషుల భిన్నత్వమును ఏర్పరచినది దానిని అనుసరించియే పంపుము వీరిద్దరికి ప్రత్యేక ధర్మములను విధించినది. పంపుజీవితమున, సంసార జీవితమున స్త్రీకి ఆత్మధికమగు ప్రాధాన్యత కలదు.

“వేదాకాలమునుండియు స్త్రీలకు ఆధికమగు ప్రాధాన్యము ఈయఁబడినది ఆమెను గృహ దేవతగా వర్ణించిరి” 15.

గృహ పారిపాలన, బాధ్యత స్త్రీలే చక్కగా నిర్వర్తించగలరని వారి వేర్పరులనపంసారము చక్కగాసాగిబోవునని మన ధర్మవేత్తలు వివరించినారు

గృహజీవనమున పురుషునికి స్త్రీ తోడ్పాటు లేనిది క్షణము కూడ గడవదు. అనిన అతియోశక్తికాదు గృహజీవనమునకు బాధ్యభర్తలు ఇద్దరు రెండు కళ్ళ వండివారు. వీరిద్దరి కలయికయే కుటుంబ జీవనమునకు, తదుపరి సంఘ జీవనమునకు శక్తిని ప్రసాదించును. అందువలన సంఘమునందును, గృహమునందును స్త్రీకిని పురుషునితోపాటు సమానస్థానమున్నది. అనాది కాలమునుండి స్త్రీ, పురుషునితోపాటుపంసార నిర్వహణయందు తనవంతు బాధ్యతను నిర్వహించుచునే యున్నది.

ఆధునిక కాలమున, ఆర్థికజీవితమునందు పురుషునితోపాటు స్త్రీయు పాలువంచుకొనున్నచుది. గ్రామ జీవనమున పూర్వకాలమునుండియు కొన్ని పేద కుటుంబములందు, శూద్ర కులములయందు పురుషునితోపాటు స్త్రీలు కారరకళిమచేసి నంపాదించి, పంసారబోషణయందు పాలువంచుకొనుచుండిరి

జానపదులు తమ సామెతలయందు స్త్రీ, గృహమందు నిర్వహించు పాదాన్యము, వారి స్వభావము ప్రత్యేక గుణములను వివరించిరి. వారిలో గలకొన్నిలోపములను సున్నితముగా, వ్యంగ్యముగా విమర్శించినారు.

గృహమునకు కోభ కలిగించువారు స్త్రీలు. వారి మనోభావములకు తగిన విధముగా వానికి కుచి, కుభ్రతలపై గల మక్కువలనమనరించి, వారి గృహమును తీర్చిదిద్దు కొందురు అందువలన ఇల్లాలును గమనించిన వారి ఇంటి సంగతి తెలియునట్లు నమ్మకముకలదు దీనిని “ఇంటి సంగతిఇల్లాలు చెప్తది” అను సామెత వివరించినది

పిల్లలపెంపకము విషయమున స్త్రీకిగల బాధ్యత పవిత్రమైనది. గృహమునందు పురుషునికన్న స్త్రీ ప్రాతఃకృతున్నతమైనది. ముఖ్యముగా ఆడ పిల్లల ప్రవర్తన విషయమున తల్లికి చాల ప్రాధాన్యతగలదు తల్లినుండి ఆడపిల్ల ప్రవర్తనను, పెనిపాటలను, మంచి మర్యాదలను నేర్చుకొనును. అందువలననే ఆడపిల్ల ప్రవర్తన పరిగా లేకున్నచో, లేదా పని పాటలు రాక బోయినచో “తల్లి”ని విమర్శించుట వరిపాటి, ఈ విషయమునే “తల్లితీరు పిల్ల” అని “తల్లి వందై తే పిల్ల వంది” అను సామెతలయందు వివరించిరి.

స్త్రీ తల్లిగా, గృహిణిగా ఉత్తమ బాధ్యతలు నిర్వర్తించును. కాని కొన్ని విషయములయందు వారికి పహజములగు కొన్ని బలహీనతలుగలవు. వాటిని కూడా జాననదులు తమ సామెతలయందు వివరించినారు.

స్త్రీల స్వభావములను వివరించు జాననదులు “అద్ది మా ట్లాడై అడ్డుగోడ పెట్టినట్లుంటది” అను సామెతయందు స్త్రీ అబద్ధాలు చెప్పినచో అది ఎంతో వేర్చుకో విను వారికి నమ్మకము కలగించునదిగా ఉండువని వివరించిరి. అదే విధముగా స్త్రీల మధ్య పఖ్యత ఎక్కువగా ఉండదను విషయమును “ముప్పైయారు జుట్లు కలియునుకాని మూడు సిగలు కలువవు” అను సామెతద్వారా స్పష్టము చేసినారు. సాధారణముగా ముగ్గురు నలుగురు అడవారుకలసి ఉండినచోట తప్పక జగడము జరుగునను విశ్వాసమువలన ఈ సామెత పుట్టినది స్త్రీలకు పాపంధించి కుటుంబసభ్యుల మధ్య ఉండుత్వమును తెలియజేయు సామెతలు ఎన్నియోగలవు.

కొందరు స్త్రీలు అత్తగారుగా తమ క్రొత్తకోడండ్రపై ఆధికారము ప్రదర్శించుటయు, కొందరు గయ్యాకి తనముతో వారిని సాధించుటయు కలదు. అటువంటి ఒక అత్తగారి న్రవర్తనను గూర్చి “కోడలు వట్టిగెందు కుంటది దుడ్డెచెత్తకొమ్మండట” అను సామెత వర్ణించుచున్నది.

అత్తగారుకు గురియగు కొందరు కోడళ్ళు పావము అటు అత్తగారిని అటు భర్తతో చెప్పకొనలేక వారిలో వారు కుమిలి కొప్పచునో లేదా తమ బిడ్డలపై ఆ కో.మును ప్రదర్శించియో తృప్తిచెందుదురు ఈ విషయమును “అత్తమీది కోసాన బిడ్డను కుంపట్టెత్తే పే” అను సామెత వివరించుచున్నది. మరికొందరు కోడళ్ళు అమాయకముగా ఉండక అత్తకు తగ్గకోడళ్ళుగా ఉండి వారిని అనుకరింతురు. ఈ విషయమును “అత్త అవునులవాడ కోడలు కోమడి వాడ” అను సామెతయందు స్పష్టపరచినారు మరియొక కోడలు అత్తగారికే తెలివిగా పనిచెప్పుకుందని ఈ “భీతికల్ల కోడలు బిందెలెరిగి అత్తనీకాళ్ళు మొక్కుత ఎత్తిరొయమన్నదట” అను సామెతన వివరించినారు. కొందరు స్త్రీలయొక్క న్రవర్తన వింతగాఉండును. అటువంటి ఒకగయ్యాకి భార్య గురించి “మొగన్నికొట్టింది మొరవెట్టింది” అను సామెతయందు వివరించినారు.

మరో ఇల్లాలుకుభర్తపై అమరాగముకన్న అతని నంపదపై వనే ప్రేమ అధికము. అటువంటి ఇల్లాలు గురించి వ్యంగ్యముగా అర్థాంతరముతో

“తోరెమోలే మొగుడువోంగా బొంతచింపులకేడ్చిందట” అనుసామెతయందు వివరించారు. ఇందు ఆ ఇల్లాలు పెద్దగోనెనందినది భర్త వనివోయినాడని చింతించవలసినదనివోయి అతనితోపాటు కలివోపుటకు సిద్ధముగా ఉన్న పాత బొంతలను గురించి విద్వినదని వ్యంగ్యముగా చెప్పిరి.

ఆడంబరజీవితముపై మోహముచే తనకుతగిన పతితో కాపురముచేయుక చింతించు ఇంతి గురించి జానపదులు “రాజును చూచిన కండ్లతో మొగున్ని చూచి మొక్తుకొంది” అను సామెతయందు వివరించినారు.

కొందరు స్త్రీలకు అత్తబోడుతోపాటు ఆడుబిడ్డలబోరు తప్పదు అందుచేతనే ఆడపిల్లలకు సంబంధము చూచునపుడు ఆ యింటి అత్త, ఆడుబిడ్డల వ్రవవర్తన గురించి తెలుసుకొనుట వరిపాటి, గృహజీవితమున ఆడుబిడ్డల వాత్రగురించి “ఆడిబిడ్డ అద్దమొగుడు” అను సామెతన వివరించినారు. మొగుడి తరువాత అతడి అధికారమును ప్రదర్శించునది అశుభిష్ట ఈవిడ అటు భర్తకు ఇటు అత్తగారికి మధ్యకొండి కొత్తకోడలిని అనుక్షణము సాధించుటయుగలదు కొన్ని సందర్భములయందు తల్లితో, అన్నదమ్ములతో కోడలిపైన లేసివోని చాడీలు చెప్పి కాపురములు చెడగొట్టుట కలదు. కనుకనే ఈవిడగారి పాళ్ళి గృహమున అధికారికమైనది.

“అత్తంటి కాపురం, మోచేతిదెబ్బ” ఈ సామెతయందు అత్తగారిబోరు ఎంతకష్టమో వివరించవడినది.

మరికొందరు స్త్రీలకు అత్త ఆడుబిడ్డల బోడుతోపాటు నవతిబోరుకూడ ఉండును. సాధారణముగా నవత్తులమధ్య కయ్యములు అనూయద్వేషములు అగుపించుచుండును. అందువలననే “నవతిబోరు వ్యర్థానికి పోయిన తప్పదు” అను సామెత వుట్టివది. వ్యర్థము పర్వసుఖములుపొందు ప్రకారత ప్రదేశమని నమ్మకము అటువంటిచోటకూడ నవతియొక్క పోరు వెంటాడుతునే ఉంటుందని అతిశయోక్తితో వివరించినారు.

ఇక తోడి యారాళ్ళ మధ్యకూడ వ్యర్థము తప్పగిపరి అని ‘అత్త గొట్టి నందుగ్గాదు, తోడికోడలు నవ్వినందుకు’ అను సామెతయందుచెప్పిరి వారిలో వారు ఒకరిని మించి ఒకరు ఉన్నతముగా జీవించవలెనని, ఆడంబరము ప్రదర్శించవలెనని ప్రయత్నించుచుండుట అగుపించును దీనినే “తోడియారాలు తొడగోనుకుంటే, తాను మెడగోనుకుంటి” అను సామెతయందు వ్యంగ్యముగా వివరించిరి.

ఈ విధముగా ఉమ్మడి కుటుంబమందు స్త్రీల తత్వములు చక్కగా వివరించిరి. ఈనాడు ఎవరికి వారుగా ఉమ్మడి కుటుంబము నుండి చీలిపోవుటచే ఈ సమస్యలు కొంత తీరి పోయినను గ్రామ జీవితమున వేదికిని వానిని గమనింపవచ్చును. కొందరి స్వభావములు మాత్రము ఎచ్చట ఉన్నను, ఎంత ఎదిగినను మారవు.

పురుషులు :

సంఘము పురుషులకు కూడ కొన్ని ప్రత్యేకమగు విధులనేర్పరచినది. గృహజీవనమున వారు పోషణ భారము వహించుట, సంశాసమును భార్యను, తల్లిదండ్రులను, సంరక్షించుట, వారి అవసరములు తీర్చుట మొదలగు బాధ్యతలు ఎన్నియోగలవు. వహణముగ శారీరక పరిస్థితులు, మానసిక స్థితి గతుల ననుసరించియే ఈ విధులు గలవు అవన్నియుగాక కొన్ని ప్రత్యేక ప్రవృత్తులు గల పురుషుల గురించి జానపదులు తమ సామెతల యందు వివరించినారు.

గృహ జీవితమున మగపిల్లల ప్రవర్తనకు ఉక్కువ బాధ్యత తండ్రిది. మగ పిల్లలు వహణముగ తండ్రిని అనుకరింతురు అందుచేతనే వారిని శిక్షణలో పెట్టుట యందు తండ్రి శ్రద్ధ వహించుట అవసరము. అట్లుగానిచో తండ్రి ఒక బొరపాటు చేసిన కుమారుడు మరెన్నియో బొరపాట్లు చేయును. ఈ విషయమునే 'తండ్రి తంతెల మీత ఎరిగితే, కొడుకు కోనేట్ల ఎరిగిండు' అను సామెత యందు వ్యంగ్యముగ వివరించినారు. అనగా మగపిల్లలు అకార్యకారణము పెద్దై వ తండ్రిని అనుకరింతురను సత్యము వివరింపఁబడినది.

అదే విధముగా పంపాదని విషయమున కూడ మగవారికి శ్రమ తప్పదు కష్టపడి పంపాదించుట తప్పని పరి అట్లు కష్టపడి పంపాదించి తన వారిని పోషించుట ధర్మము ఈ ధర్మము సక్రమముగా పాదించుట వలన చక్కని ఫలితము చేకూరునని ఈ 'అడ్డి కష్టం చేస్తే అడుగుంటును, మొగోడు చేస్తే మొగుంటును' అను సామెత యందు వివరించినారు. అంతేకాక అడదాని కష్టపెట్ట కూడదని, మొగవాడు కష్టపడి సాధించినదే తృప్తి అనియు చెప్పినారు.

కొందరు పురుషుల ప్రవర్తన వింతగా ఉండును. ఈ ప్రవర్తన జాగ్రత్తగా పరిశీలించి జానపదులు తమ సామెతల యందు వివరించిరి. ఒక భర్త తన ధర్మము కాను పత్రమముగా పాదించక, తప్పకాగి భార్య బిడ్డలను బోషింపక నిర్లక్ష్యముగా ప్రవర్తించుటయేగాక భార్యను దీవించుటకు మారుగా ఈ 'ఎరువు సొమ్ములు పెట్టుకొని మొగని కాళ్ళకు మొక్కితే కల్గితే చేయి న్నగని కల్లుకురెండుపై పలిమ్మనె' అని సామెతను అతనికి కాగిగుడు ప్రధానము. అందువలననే తన భార్య ధరించినవి ఎరువుసొమ్ములు అని గమనింపక ఆవిడ దగ్గర డబ్బు ఉందని కల్లుకు రెండు పైపలిమ్మని అడిగి నాడని వ్యంగ్యముగా విమర్శించినారు.

మరొకడు సంపాదన చేతకాకయున్నను భార్యను కానించుటయందు పుడికుడు. "అనలు లేదు మొగుడా అంటే పెసరు వన్నా వండవే పెండ్లామా అన్నడట"

మరొక పురుషుడు 'నిచ్చె బూరెలు చేస్తే నిన్నెందుకు కొడ్దనే పెండ్లామా' అన్నాడని వివరించినారు.

కొందరు పురుషులు ఎన్నో వీరాలు పలికి. చివరకు ఏదీ చేయలేరు. వారిది మాటల ప్రకావమేగాని చేతల ప్రజ్ఞ కాదు. వీరు అచరణకు వచ్చు వేళ చిన్న వరి కూడా చేయలేరు. కాని ఎంతో పెద్ద పనులు చేయునట్లుగ నడింతురు. వీరికత్యాన్ని ఈ 'కూర్చే రోకు తియ్యనోడు ఎట్లే రోకుతీస్తాడు' అను సామెత యందు స్పష్టపరచినారు.

అదే విధముగా ఇటువంటిదే మరో సామెత

"నేతల ఈగను తియ్యనోడు నూతల వడ్డదాన్ని తీస్తాడు" అనునది. ఇందు మగవారికి పహజముగా కష్టపడి పనిచేయుట యందు, ఇతరులకు పహాయము చేయుట యందు నేర్పు ఉండవలయునని, బద్ధికము కూడదని వివరింపబడినది.

స్త్రీ పురుషుల మధ్య పఖ్యత అవసరము ఇది కుటుంబజీవమున తప్పని సరి. స్త్రీ పురుషుల ధర్మ బద్ధ మగు జీవితము కుటుంబ జీవితము.

అందు వలన వంసార జీవితమున కలతలు రాకుండ చూచుకొని ఇందిని స్వర్గముగా మార్చుకొనుట యందు దంపతులకు ఎంతయో బాధ్యత కలదు. కాని కొందరు స్త్రీ పురుషులు సఖ్యత లేక చికాకుతో జీవితము గడుపుదురు. వారిని గురించి 'వల్లని భార్య చెయ్యితలిగినా తప్పి కాలుతలిగినా తప్పి' అను సామెతన వివరించిరి. ఇష్టము లేని భార్య వి వనిచేసినను భర్తకు తప్పుగానే కనిపించునను యదార్థమును స్పష్టము చేసినారు.

అందు వలన దంపతులు ఇరువురను తమతమ పొరపాట్లను గమనించి సామరస్యముతో గృహజీవితము గడవవలయునని వరస్పరము అయిష్టము వలన కాపురము కూలిపోవుననియు పరోక్షముగా వివరించినారు.

కుల వ్యవస్థ.

అదిమకాలమందు గణములుగ, తెగలుగ జనము జీవించుచుండిరి ఈ గణములందలి ప్రజలందరు ఒకే రక్తవంశంబధము గలవారు. ఈ గణ వ్యవస్థయే తరువాత వర్ణవ్యవస్థగా రూపొందినది ఋగ్వేదకాలము నుండి చాతుర్వర్ణ్య వ్యవస్థ, కనిపించుచున్నది. 'చాతుర్వర్ణ్య వ్యవస్థ గురించి భగవానుడు గీత యందు' 'గుణములను, కర్మములను బట్టి నానాగు వర్ణములను నేనే సృష్టించితిని' 16 అని చెప్పినాడు. అవగా గుణములతో పాటు, వారి కర్మలను (వమలను) బట్టి కూడా వర్ణవిభాగము జరిగినదని వివరింపబడినది.

'బ్రాహ్మణ, క్షత్రియ, వైశ్య, శూద్ర, అను నానాగు వర్ణముల వారు విరాట్ స్వరూపుని ముఖము, బాహువులు, తొడలు, పాదములు' 17గా వర్ణించబడినారని మరియొక అభిప్రాయము.

తరువాత కాలమున, వర్ణ వ్యవస్థయే వృత్తి ప్రధానముగా విభజనలు గల కుల వ్యవస్థగా మారిపోయినది ఆయా వృత్తులే క్రమముగా కులములుగా మారిపోయినవి 'Hindu caste system is basically a fixed order of occupations' 18 అని తెలియు చున్నది.

మొత్తము మీద గణ వ్యవస్థ, వర్ణవ్యవస్థ క్రమముగా కలవ్యవస్థగా మార్పు చెందినవని చెప్ప వచ్చును.

మానవ సంఘమున కులమునకు చాల పాగ్గిధాన్యము కలదు. 'కులము సంఘములో ఒక ప్రత్యేక వర్గంగా వ్యవహరిస్తుంది. పుట్టుట, గిట్టుటలు, సంప్రదాయములు, వివాహములు, భోజనాది విషయములలో సైతం అతి కఠినంగా నియమాలు అమలు జరుపుతుంది' 19

ఒక కులమునకు చెందినవారు, మరొకకులము వారితో వివాహాది సంబంధములను అంగీకరింపరు. కొందరు తమ కులమునకు చెందని వారింటి భోజనాదులు స్వీకరింపరు. గ్రామీణ జీవితము న ఈ నాటికి 'కులము' విషయమున చాల వట్టుదల ప్రదర్శించుట గలదు. ఒక్కొక్క కులమునకు ప్రత్యేక స్వభావము ఉండునని జానపదుల విశ్వాసము.

బ్రాహ్మణులు :

బ్రాహ్మణులు దైవసమానులని, భూలోక దైవములని విశ్వాసము, 'వీరు దేవుని ముఖము నుండి జనింతురను నమ్మకము కలదు' 20 కావున వీరికి సంఘమునందు అగ్రస్థాన మీయబడినది. గ్రామీణ జీవితము నందు ఈ నాటికి వీరిని పెద్ద కులము వారని గౌరవించుట కలదు. వీరిలో బారో హిత్యము, వృత్తిగా గలవారిని పురోహితులు అనియు 'కోకము' వృత్తి యందు, మరియు, గుళ్ళో అర్చక వృత్తి యందు స్థిరపడినవారు గ్రామ కరణములు, గుడి పూజారులు, వారు 'కరణములు ఆయ్యవార్లు' అను కుల నామములతో వ్యవహరింప బడుచున్నారు. వీరిలో వీరికి భోజనాదులు స్వీకరించు విషయమున వర్ణింపులు లేకున్నను, వివాహ సంబంధములు వీరి మధ్య లేవు.

బ్రాహ్మణులు భోజన ప్రియులు, వీరు వహజముగా, పంతుష్టిగా భోజనము చేయుటవలన, భోజన విషయమున మిక్కిలి శ్రద్ధ కనబరుచుట వలన, ఈ విధముగా వీరు గుర్తించబడిరి. ఈ విషయమున 'ఓవిక లేని

బ్రాహ్మడు ఉడుకు పప్పులో చేయి పెట్టిండు' అను సామెత యందు పరోక్షముగా వివరించిరి.

ఈ 'పప్పున్నానికి పదామడబోవాలె' అను సామెత యందు కూడ బ్రాహ్మణుల భోజన పీయత్వమును వివరించిరి.

'బామన్లు వ్యవసాయం నుద్దరి పమారాధన' ఈ సామెత యందు ఎవరి కులధర్మమును వారు పాడించిన కోరించునను విషయమును వివరించిరి. బ్రాహ్మణులకు వ్యవసాయము, శూద్రులకు పమారాధన చేయరాదని వర్ణించిరి.

'కర్రె బావనోన్ని ఎర్రమాలోన్ని నమ్మరాదు' ఈ సామెత యందు వారి వారి కులములకు ప్రత్యేక వర్ణము బుండువని చానికి భిన్నమగు వర్ణము గల వ్యక్తి ఆ కులమున ఉన్నచో అతడు నమ్మదగినవాడు కాదని వివరించినారు సాధారణముగా బ్రాహ్మణుల యందు నలుపు గలవారు, మాల వారి యందు ఎరుపుగలవారు అరుదను విశ్వాసముతో ఈ సామెత పుట్టినది.

'అయ్యవార్ల పెండ్లి ఆయ్యేదాక తెల్లదు' ఈ సామెతన వైష్ణవుల గృహమున జరుగుచివాహ నిర్వయముతెలియదని వివరించుటకగలకారణము, చివాహమునకు ముహూర్తము నిర్ణయించుట, మిగతా కార్యక్రములు నిర్వర్తించుట వారి చేతిలోపని అగుటవలననే అని తెలియును. ఈ విషయము బ్రాహ్మణులకు కూడ వర్తించును.

సాధారణముగా బ్రామ వ్యవహారమున, ప్రామ ఖపాత్ర గ్రామాధికారి యగు కరణముది అతను ఉనికి కాసనాధికారి, ప్రభుత్వ ప్రతినిధి కొన్ని వ్యవహారముల యందు కరినముగా వ్యవహరించుట తప్పనిసరి అంతేకాదు. శ్యామ్నా న్యాయ విచారణ చేయునపుడు కొందరికి లాభము, మరి కొందరికి నష్టము వాటిల్లును. దీనివలననే, గ్రామ జీవితమున గల రాజకీయ స్పృహ వలన ఈర్ష్యా ద్వేషములు ఏర్పడుట సహజము. ఇటు వంటి ద్వేషము కరణము జీవితాంతము మరువదని ఈ 'కర్నాల వగ కాల్లె వడ్డ బోదు' అను సామెతన వివరించిరి.

విజానా సంబంధ విషయమున కరణములు వరుసలను ఎక్కువగా పాదించరని నమ్మకము కలదు. ఈ 'కర్ణాలకు వరుసల్లేవు కప్పలకు తోకల్లేవు' అను సామెత యందు ఈ విషయమును వివరించిరి. సాధారణముగా వీరు దూరపు సంబంధము అందలి వరుసలను పాదించక బోవుట కలదు.

క్షత్రియులు :

వీరు ప్రధానముగా రాజ్యపాలకులగు జాతిగా పరిగణింపబడిరి. నేటి కాలమున రాజులు రాజరిక వ్యవస్థ లేక బోయినను క్షత్రియులను ప్రత్యేక కులము వారు కలరు. వీరి పూర్వుకులు రాజరికము నెరపిన వారని తెలియును

జానపదులు తమ సామెతలందు ప్రత్యేకముగా 'క్షత్రియ' కులము గురించి వివరించక బోయినను రాజరికము నెరపిన రాజుల గురించి వివరించిరి. రాజులు ఎక్కువగా కళాపీయులు, విలాస పురుషులు, అందువలన ఎన్నియో నుందర నిర్మాణములను, శిల్ప సౌందర్యము గల కట్టడములు నిర్మించిరి. వారి 'సంపాదన యందు ఎక్కువ భాగము కళామయ నిర్మాణ లాభ వెచ్చింతురను విషయమును ఈ 'రాజుల సంపాదన రాళ్ళ పాలు' అను సామెత యందు వివరించినారు.

అదే విధముగ రాజుల ఆదంబర జీవిత విధానమును, వారి విలాస జీవితమును ఈ 'రాజుల సంపాదన గాజుల పాలు' అను సామెతన విమర్శించిరి

రాజులు సంపన్నులు అందు వలన వారి జీవనము ఉన్నతముగా దర్పముతో, ఆదంబరముగా ఉండుట సహజము. వారి స్థితిని గురించి, తన పరిస్థితికి చింతిల్లు అమాయకురాలి ఆలోచనను వ్యంగ్యముగా ఈ 'రాజులు చూచిన కండ్లతో మొగున్ని చూచి మొత్తుకుంది' అను సామెత యందు వివరించిరి.

రాజులు దర్శించు సాగ్రంతములను ఉత్తమముగా తీర్చిదిద్ది వారి మెప్పును పొందుటకు క్రింది ఆధికారులు ప్రయత్నించుచుందురు ఈ విషయమునే 'రాజు రాకడలేదు తొవ్వ నూకుడు లేదు' అను సామెతన వ్యంగ్యముగా విమర్శించిరి. రాజులు చూడని ప్రదేశము యొక్క దుస్థితిని వరోక్షముగా వివరించిరి ఈ సామెత వర్తమానకాలమునకు పరిపూర్ణ చక్కని సామెత.

వైఖ్యలు :

వీరు వర్తకము ప్రధానవృత్తిగా జీవించుచున్నారు. వీరి వృత్తి దర్శము గురించి, స్వభావము గురించి జానపదులు తమ సామెతలందు వివరించిరి

వైఖ్యలను 'కోమడి' వారు అని వ్యవహరించుట గలదు. వీరు వస్తువులను జాగ్రత్తగా, శ్రద్ధతో తూచి లాభసాటి అగునట్లు అమ్ముదురను వీరి వృత్తి ధర్మమును ఈ 'కోమడి కులం పై నడు తులం' అను సామెతన వివరించిరి వీరిని దయాదాక్షిణ్యములు లేనివారని, స్వార్థ వరులని చురుకైనగా చూచుట గలదు. అందువలననే ఈ 'కోడిబ్బి కోమడ్ని కొనాలి మారిబ్బి మూతిల దొబ్బాలి' అని సామెత పుట్టివది.

ఈ కులము వారు బిగ్గరగా మాట్లాడు అలవాటు కలవారని ప్రచారము కలదు. అందువలన వీరు రహస్యముగా మాటలాడుకొనిన అది ఊరంతా వినిపించునని హాస్యముగా, వ్యంగ్యముగా, ఈ 'కోమట్ల గుసగుస ఊరంత రసరస' అను సామెత యందు వివరించిరి.

శూద్రులు :

బ్రాహ్మణ, క్షత్రియ, వైశ్యజాతులకాక మిగతాకులముల వారందరూ శూద్రజాతిగా పరిగణించబడినారు. వీరిని గురించి జానపదులు తమ సామెతల వివరించిరి.

శూద్రజాతి యందు రెడ్లు, వెలుమలు, అగ్రస్థానమున గలరు. రెడ్లు కష్టించి పనిచేయురైతులు. వీరు వ్యవసాయము వేర్పుతో చేసి అధిక ఫలసాయము పొంది అర్థికమగు ఔన్నత్యము సాధించుట వలన వీరిలో పేద వారు తక్కువ అని తెలియును. ఈ విషయమును ఈ 'రెడ్డిని పేదనరాదు గొడ్డును సాదనరాదు' అను సామెతన వివరించిరి.

'రెడ్లకులాలు వడ్లకులాలు లెక్కలేవు' ఈ సామెత రెడ్డి కులము లందు గల వలు తెగల గురించి వివరించునది. 'వడ్ల'లో చాలా రకములు ఉండును. ఉదా. కిడిడి, హంప, జయ, సాంబాలు మొ॥ అదే విధముగా, రెడ్ల యందు పొకనాటి, పెడగంటి, దేనురి, మోటాటి మొదలగు తెగల వారు గలరు.

గ్రామ జీవితమున రెడ్లతో పమానముగా అర్థిక రాజకీయ జీవితమున పోటీపడువారు 'వెలుమలు' వారినే దొరలు అందురు. తెలంగాణమున వీరిలో కొందరు 'పోలీసు పటేల్, మాల్ పటేలు, అను గ్రామాధి కారులుగ ఉన్నారు. 'వెలుమలు' పొరుషమునకు ప్రతీకలుగా పేరు గాంచిరి. వీరిని గురించిన సామెతలన్నియో జానపద జీవితమున వెలసినవి.

'ఎలుమోని వగ ఏట్ల వడ్లపోడు' అనునది, ప్రచురముగా వినిపించు సామెత. గ్రామరాజకీయముల, పముచిత పాత్ర వహించు వీరు పొరుష పంతులును, అభిమానపంతులు, అగుటవలన రాజకీయ మగు కక్షలు, ద్వేషములు వాటిల్లిన పందర్బమున 'వగ' పట్టినచో, విడువరని వారి 'వగ' జీవితాంతము ఉండునని, విరువనవచ్చావోని వగవారిది అని అతిశయోక్తితో వివరించినారు.

వెలుమలు వారిలో వారికి తగాదాలు వచ్చినచో, పరియగు ప్రత్యర్థులగుటచే, ఎప్పుడూ ద్వేషాగ్ని రగులు చుండుట వలన, నిరంతరము పోట్లాట జరిగి గ్రామము ఎనుబోతులున్న దొడ్డివలె ఆకాంతిగా ఉండునని 'ఎలుమోలున్న ఉరు, ఎనుబోతులున్న దొడ్డి' అతిశయోక్తితో వర్ణించినారు. ఎనుబోతులు, అడవిలో జీవించునవి. వీనిని 'దొడ్డి' యందు బంధించినచో, అవి ఒకటితో మరొకటి ఎప్పుడూ పోట్లాడుకొని, 'దొడ్డిని' ఆకాంతి పాలు గావించును.

కాపువారి గురించి 'కందిత్తుకు పమరులేదు కాపోనికి వెనకు లేదు' ఈ సామెత యందు. కాపువారికి నెనెరు (న్యాయము) లేదను విషయమును కందిత్తుకు పమరు లేని లక్షణము వలె ఉన్నదని వర్ణించినారు.

కమ్మరులు :

వీరి వృత్తి ఇనుప పని ముట్లు, పాత్రల వండివి చేయుట; వారు నివసించే ప్రాంతము. ఇనుప పని ముట్లకు కేంద్రమని ఈ 'కమ్మర వీధిలో నూదులమ్మినట్లు' సామెత వివరించును.

వడ్డంగులు :

వీరు 'కాయ్య'తో పని ముట్లు చేయుదురు. వారి పనితనము గురించి వారి స్థితి గురించి ఈ 'కుందనం కాదు చెక్కనం కాదు కూడి కాడికొత్తై ఎందుకు కొరగాదు' సామెత వివరించును. వడ్డొనికి తెడ్డ కరువు' సామెత వారి జీవన స్థితిని వివరించు సామెత.

కుమ్మరులు :

వీరు మట్టి పాత్రలు చేసి జీవిస్తారు. 'కుమ్మరికి కుండ కరువు' సామెత వృత్తి ధర్మాన్ని, దీన స్థితిని వర్ణించుచున్నది.

కంసాళ్ళు :

వీరు బంగారు, వెండి ఆభరణములు చేయుదురు; వారు అతి విలువైన లోహపు పనులు చేయువారు కాబట్టి వారి ముందు జాగ్రత్తగా వ్యవహరించాలని 'కంసాలి ముందు కథలు చెప్పినట్లు' సామెత వివరించుచున్నది. వారు ఆభరణములు చేయునపుడు కొంత బంగారము, వివిధముగా నైన మిగుల్పుకుంటారని అది ఇతరులు కనిపెట్టలేరని ఈ 'కంసాలి మాయ కంసాలికి తెలుస్తది' సామెత వర్ణించును.

పద్యశాలీలు :

వీరిలో పద్యశాలీలు, పట్టు శాలీలు అను రెండు తెగలు గలవు. వీరు వస్త్రములు 'నేసి' జీవింతురు. ఈ వృత్తి ధర్మాన్ని 'శాలీడు పక్కగ నేస్తే మేరోడు వంకర చేసే' 'నేసేరా శాలీడు నెల కొక్కవోగు' సామెతలు వివరిస్తాయి. వాళ్ళలో కొందరు అపత్యవాదులని 'శాల బొంకుడు కోమటి జరుపుడు' సామెత వర్ణించున్నది.

గొండ్ల వాళ్ళు :

వీరిని 'గామల' వాళ్ళు అని కూడ అందురు. వాళ్ళ కులము - సైవ, గలవి విమర్శను ఈ 'గొండ్ల కులం ముండ్లకులం' సామెత వివరించును.

దాసరిలు :

వీరు దేవుని 'దాసులు' అని చెప్పకుంటారు. వీరి వృత్తి, దేవునిపై చదువుతూ, శల్లియై తిరిగి యాచక వృత్తి యందు జీవిస్తారు. వీరి వృత్తి ధర్మాన్ని ఈ 'పాడిందే పాటరా పాచి పండ్ల దాసరి' సామెత వీరి జీవన స్థితిని 'దాసరి తివ్వలు దైవాని తెరుక' సామెత వర్ణించుచున్నది.

జంగములు :

తైవ మతము సృష్టించిన 'కులము' జంగము కులం పీళ్ళకు గల ప్రధాన వంశద 'విభూతి' అని ఈ 'జంగం జంగం రాసుకుంటే రాలేది మూడిద' సామెత వివరించును.

తమ్మళ్ళు :

వీరు మంగళ వాయిద్యాల్ని ప్రమోగించి పొట్ట పోసుకుంటుంటారు.

తై వమతము నృష్టించిన కులము వారు వీళ్ళకు వాయిద్యము మోగించడము తప్ప వరిపాలన సాధ్యముకాదని ఈ 'అడ పెత్తనం తమ్మి' దొర తనం' సామెత వర్ణించుచున్నది

గొల్లలు :

వీరు 'గొల్లు' మేకలు, కాసి, జీవిస్తుంటారు. వీరు అమాయకులని 'గొల్లని కెమెరుకి మల్లె పూవువాసవ' 'గొల్లనికి మల్లెపూవిస్తే కాదాకనుకొని తడికె మీద ఏసించు' సామెతలు వర్ణిస్తాయి.

కురవలు .

వీరి వృత్తి గొంగళ్ళు (కంబళ్ళు) నేయుట, వీరు గొంగళ్ళు మన్నికగా ఉండుటకు నేత రోగులపై గుద్దుచు సిద్ధము చేస్తారు దానిని ఈ 'కురుమ కుద్దులాట, ఏంజారి వీకులాట' సామెత వర్ణించును.

బెస్తలు .

వీరిలో కొందరు చేపలు వడ్డి, మరి కొందరు వని పాటులు చేసి జీవిస్తుంటారు. నంపమ్మల ఇంట పెండ్లిళ్ళో వధూవరుల, వల్లకిని ఎత్తుకారు ఈ నందర్యమున బెస్తలలో కుల పెద్ద వల్లకిలో కూచున్న వధూవరుల చెప్పలు మోయడము ఆచారము, దీనిని ఈ 'బెస్త పెద్దిరికం చెప్పలమోత' సామెత వివరించును.

మంగళ్ళు :

వీరు 'జ్వరకర్క' చేసి జీవిస్తుంటారు, వీరి వృత్తి ధర్మమును ఈ 'మంగలోని పెంట తవ్వితే బొచ్చు జయట వడ్డణ్ణ' సామెతలో వ్యంగ్యముగా వివరించుట గమనించవచ్చు.

చాకళ్ళు :

వీరు బట్టలు కుభ్రీవరచి జీవింతురు, వీరికి 'చదువు' లేకున్నను 'తెలివి'కి లోటులేదు, అను విషయమును, ఈ చదువుకున్నోని కన్న చాక లోడు పయం' సామెత వివరించుచున్నది. చాకళ్ళు, మంగళ్ళు, వృత్తి ధర్మాలను తప్ప, 'వ్యవసాయము వనులందు పక్షి చూపుతారని ఈ 'చాకలి మంగలి చొత్తు ఇంటి కిత్తురాదు' సామెతన వర్ణన.

హరిజనులు :

హరిజనులు పంపుము నందు అస్పృశ్యులుగ చూడబడుచున్నారు. వీరిని గురించి కూడ కొన్ని సామెతలు జానపద జీవితములో కలవు. 'మాల మాటలు, నీళ్ళమూటలు' అను సామెత యందు గామీజు జీవితమునందు వీరిపై గల అరిస్త్రాయము వెలువరించుచున్నది. ఇందు వారి మాటలు, నమ్మదగినవాని వివరింపబడినది, నీళ్ళపై న మూటలవలె వారి మాటలు ఉండునని, అవమానముతో చెప్పినారు.

ముసల్మానులు :

ముసల్మానుల గురించి, వీరు వ్యత్యేక మతానికి జాతికి చెందిన వారయినను, జానపదుల దృష్టి యందు మాత్రము, వ్యత్యేక కులమనియే భావము. వారి గురించి జానపదులు తమ సామెతల యందు వివరించినారు ఈ 'మొలదారం లేంది మొండి కులం' అనునది, వీరి మత సంప్రదాయమునకు, వారి స్వభావమునకు ముడిపెట్టి వివరింపబడిన సామెత. ముస్లింల మత సిద్ధాంత వ్యక్తముగా. హైందవ సంస్కృతి యందు వలె 'మొలకాదు' ఉండదు.

ఈ విధముగా జానపదులు తమ సామెతలయందు వివిధ కులముల గురించి వివరించినారు.

వృత్తులు :

వృత్తులపై ఆధారపడి 'కులములు' ఏర్పడినప్పటికిని, కొన్ని 'వృత్తులు' కులములతో సంబంధము లేకుండ నిర్వహించబడుతున్నాయి. అటువంటి వృత్తులలో కొన్నింటిని జానపదులు సామెతలలో వివరించినారు. అవి 1. వ్యవసాయము 2. వ్యాపారము 3. వడుపువృత్తి 4. చోరవృత్తి 5. యాచకవృత్తి 6. మంత్రసానివృత్తి.

వ్యవసాయము :

వ్యవసాయము 'శ్రమ' యే ప్రధానముగా కల వృత్తి వ్యవసాయము వృత్తిగా చేసుకొని అన్ని కులముల వారు జీవించు చున్నారు. వ్యవసాయము నందలి సాదక బాధకాలు కొన్ని సామెతలలో గమనింపవచ్చును. శ్రమించే వృత్తి అందుచేత కష్టపడే కులాల వారికి వ్యవసాయం సాధ్యమని 'బామ్మల వ్యవసాయం, మద్దరిపమారాధన' అన్నారు. బొలాన్ని అండిపెట్టుక ఉండవలెనని 'తిరిగితే పరి బొలం తిరుగ బోతే అడవి బొలం' అన్నారు. కష్టపడి 'కృషి' చేయవలెనని కష్టానికి తట్టుకోవలెనని 'ఏడువ వేరేస్తే వ్యవసాయం' సామెత వివరించు చున్నది. వ్యవసాయము కుళవృద్ధముగా చేయ వలయునని ఈ 'ఏడుస్తూ వ్యవసాయము మొదలు పెట్టె కాడి మోకు దొంగలెత్తుక బోయారట' సామెతన వర్ణన.

వ్యాపారము :

ఈ వృత్తిలో గల మంచి చెడ్డలు కొన్ని సామెతలందు జానపదులు వర్ణించినారు, వర్తకుల లాభాలోభన గురించి లాభం లేని పెద్ద వరదమబోదు' సామెత వివరించుచున్నది 'గంప లాభం చిల్లి తీసింది.' అనుసామెత ఒక్కో మాట వచ్చిన లాభము మరో విధముగా వష్టమునకు దారి తీయునని వర్ణించు చున్నది.

పడుపువృత్తి

శరీరమును అప్పుకొని జీవించడము 'పడుపువృత్తి' దాని గురించి, ఈ వృత్తిలోని 'ప్రీతి'కు పరుపు మర్యాదలు లభించినవి. 'పడుపుకున్న ఇల్లు కుద్దుక నోకుంది' సామెత వివరించుచున్నది ఈ వృత్తిలో 'వయసు'కు పొరొదానక అంటుదని 'లంజ ముదిరినా ముంజముదిరినా' వనికి రావు'సామెత వర్ణించుచున్నది వాళ్ళు తమ వద్దికు వచ్చే వాళ్ళ 'దిబ్బు'ను ఒడ్డి విలువ అవ్వగలరని వాళ్ళకు నమర్పించిన సంవద వలన పర్యాయజనము కూర్వకుని 'లంజకు పెట్టిన సొమ్ము గోడకు కొట్టిన మున్నం' అను సామెత ఈ వృత్తి చేయు వారి బ్రతుకుల గురించి 'లోప పురుగులు పైన మెరుగులు సామెత వివరించుచున్నది

చోరవృత్తి

దొంగతనము వృత్తిగా చేసుకొని జీవించేవారు అన్నారు అటువంటి వారిగురించి కొన్ని సామెతలందు గమనించవచ్చు ఈ వృత్తికి పొరొదానకారణము నోమరితనమని ఈ 'వంగలేనోడు - దొంగల్ల కల్పిండు' సామెత వివరించు చున్నది దొంగతనము చేసిన వాళ్ళ జీవితము వట్టు వడనంత ఘరకు బాగుగా పుంటుందని ఈ 'దొరికితేనే దొంగ లేకుంటే దొర' సామెత చెపుతున్నది దొంగతనము ఎక్కువగా రాకున్న నిర్వహించే వృత్తి కాబట్టి వాళ్ళకు ఎదురగు కష్టములను వ్యంగముగ ఈ 'దొంగకు తేలుకుట్టినట్లు' సామెత వర్ణిస్తుంది ఈ వృత్తిలోని వాళ్ళు కడు నేర్చుకో ఈ వృత్తి నిర్వహించుదురని 'దొంగను దొంగే వట్టాలి' సామెత వివరించుచున్నది

యాచకవృత్తి

నహజమువందు అంగవికలురు, అనాధవృద్ధులు, అర్థిక పరిస్థితి చిన్నా లిన్న మైన వాళ్ళు, లిక్షకవృత్తి పై ఆధారపడి జీవించుట గమనించవచ్చు వారికి నమస్త సంవద వారు యాచనకు అవయోగించు 'చిప్ప'అని ఈ 'చిప్ప రొబ్బి కొట్టె చిప్ప వల్లె' సామెత వర్ణించు చున్నది ఈ వృత్తిలో చేరిన

కొత్తవాడు కొద్దనమానము యాచిస్తారని, వారి కొత్త మోజును ఈ 'కొత్త బిచ్చగాడు కొద్దెరుగడు' సామెత వివరించుచున్నది. వారు బిచ్చానకు 'జోలె' (వంచి) ఉవయోగిస్తారని 'సంచులు నగవెట్టి నరికి బిచ్చపాళ్ళ ఎత్తిపాయె' సామెత వర్ణించుచున్నది.

మంత్రసావి వృత్తి :

నైద్యపదుపాయము అందుబాటులో లేని గ్రామీణ సమాజము నందు పూర్వకాలము నుండి, ప్రసవ సమయమున స్త్రీలను కాపాడు వనిని అనుభవజ్ఞులైన స్త్రీలు స్వీకరించి దానిని వృత్తిగా చేసుకొని జీవించేవారు. వీరిని 'మంత్రసానులు' అని వ్యవహరించేవారు; కష్టదశలోని స్త్రీలను వీరు కాపాడే వాళ్ళు కావట్టి, వీరు శక్తివంతులని గ్రామీణుల నమ్మకము; వీరు, స్త్రీలకు సుఖ ప్రసవము చేయుటలో అసహ్యనడక వృత్తి ధర్మము నిర్వహింతురని ఈ 'మంత్రసాని తనానికి ఒప్పుకున్నాక ఎదొచ్చినా వట్టాలి' సామెత వివరిం.

ధవిత పేద భేదములు :

మానవ సమాజము నందు ధనికులు-పేదలు అను రెండు వర్గములు కలవు. ధనికులకు సమాజము నందుగల విశిష్టముగు గౌరవము పేదవారికిలేదు. భవము వారియొక్క విలువను పెంచుతున్నది. పేదవారిని అదే నిరసించు చున్నది. ఈ తారతమ్యములు గల వ్యక్తుల గురించి జానపదులు తమసామెత లందు కవిరించినారు. 'కాలు మీద కాలు రాజగోపాల్' ఈ సామెత యందు ఉన్నవారి యొక్క స్థితిని వివరించినారు. 'డబ్బు' ఉన్నవారు సుఖముగా జీవింతురు వీరు కష్టపడి పంపాదించ వలసిన వనిలేదు. కావున కారీరక శ్రమ చేయరు. వీరి తాత తండ్రిలు పంపాదించినది ఉన్నచో, శుంక వేరే చెప్ప వేగిలేదు. అటువంటి తాగ్యవంతులు, కలు మీద కాలు వేసుకొని హాయిగా కూర్చుండి, రాజకుమారులవలె జీవింతురు, అను విషయమును వివరించినారు.

కొందరు డబ్బు గలవారి అదంతర జీవితము చూచినచో ఆశ్చర్యము కలుగును. వారి జీవితము నందలి అదంతరమును ఈ 'అయ్యగారికి అరెడ్లు

మూడు దొడ్లు' అను సామెతన వివరించినారు. వీరు కొద్దిభర్తు చేయుచోట ఆధికముగా పెచ్చింది, అడంబరము వృధరవుతురు.

ధనవంతున తప్పిదములన్నియు, వారి ధనము క్రింద దాగిపోవును. వారికి సహజమున గల పిలువ అటు వంటిదని, వారు అపత్యము చెప్పినను అది వత్య మవునని ఈ "పెద్ది చెరువు కంపు పెద్దొల్ల బొంకు" అను సామెతన వివరించినారు. చెరువు వండు కంపు ఉన్న అది పెద్దది కాబట్టి అంతగా వట్టిండు కొనరు. దాని పెద్దరికము వలన, అది తప్పిడిపోవును.

పేదవారి గురించి కూడ ఎన్నియో సామెతలు గలవు. పేదవాడనిన పంపుమువకు లోకువ. ఈ విషయమును 'పేదోనికి పెండ్లాముంటె శారంత, మొగులే' అను సామెత యందు దీనముగా పేదవాని భార్యకు కూడ పంపుము ఎంత లోకువగా చూచుచున్నదో వివరించినారు.

పేదవారిలో ఎక్కువమంది కారీరక శ్రమతో జీవించుదురు. వారు దిన మంతయు చేసినగాని కడుపు నిండదు మరికొందరిది ఒక్కపూట భోజనము కొందరు దీనులు కొన్నిరోజులు పస్తు ఉండుట మామూలు. ఈ విధమగు వీరి జీవితము 'పొద్దుందాక చేసినా బొంతల పొగచూరదు' అను సామెత యందు వర్ణించిరి.

అదే విధముగా మరి కొంత మంది కడుపుకు యింత తిండి కొరకు ఎంతయో శ్రమింతురు. మరికొందరు ఎన్నియో భయంకరమగు పనులు చేసి, పాములను అడించి, నంపాదించి జీవించురని ఈ 'కడుపు తివ్వలుకు జట్టిపోతు లాడించి' సామెత యందు వివరించిరి

వ్యవసాయ కూలీలు 'కల్లమున్న నాల్గొద్దులు గంజి, అంగడున్న నాల్గొద్దులు ఉప్పు' అను విధముగ జీవించురు అనగా వారి జీవితమున విపూట పంపాదన ఆ పూటకే పరిపోవునని కళ్ళమున్న రోజులు, పంటలు వండి వడ్లు అందరి ఇండ్లకు చేరువవుడు, వారికి కొంత పనిదొరికి ధాన్యము వచ్చును అప్పుడు గంజిని మాత్రము కాగి జీవించురు. 'అంగడి' అనగా 'పంత' జరుగునన్ని రోజులు మాత్రము అందు ఉప్పునుకొని వాడుకుందురని, లేనిరోజు అది కూడా ఉండదనియు వారి జీవన స్థితిని దీనముగా వివరించినారు.

ఈ విధముగా తమ సామెతల యందు జానవదులు, ధనవంతులగురించి పేదవారిని గురించి వర్ణించినారు.

మతము :

అనాది కాలము నుండియు, మానవ జీవితము 'మతము' తో పెనవేసుకొనిపోయినది. 'దేవుడు, ఆత్మ, పుష్టి, పుణ్యపావములు, అదృశ్యశక్తులు, మంత్రశాస్త్రములు, అగ్రము, సమ్యక్ములు, ఆచారములు, పండుగలు, మొదలగునవి ఎన్నియో ఈ మతమును పునాది పై నవిర్వహింపబడినవి నీటినింటి యొక్క నిర్వాహముల పమైఖ్య రూపము మతము.

'మతము విశ్వాసము యొక్క ఉచ్ఛందము' 21 అని నిర్వచనము గలదు

'మతము అను పదమునకు సమ్యక్మైనది. అనగా ఇచ్చ, బుద్ధి, జ్ఞానము అను అర్థములు కలవు.' శ్రీధర్ విశ్వాసమును మతము 'అమల తెలుగులో రూఢి అయినది. కొన్ని భారతీయ భాషలలో దీనిని 'సంప్రదాయం' మందురు. ఇది మనుషులను కట్టిడిలో ఉంచునది' 22

'జన్మ మృత్యు ప్రాదుర్భావ విపాదాది జీవిత మందలి శీలక సామయికలు అర్థశూన్యక అనుభవములు. ననాక ప్రవృత్తులు, తీరినికోరికలు ఇవన్నియు ఏదో ఒక విధముగా మత విశ్వాసములను, క్రతువులను నిర్మించునని ఫ్రెజర్, హెరిఫోర్డ్ అభిప్రాయము.' 23

'మత సత్యము లన్నియు పంపుముచే పుష్టింపబడినవి. గుంపులో నొకడుగా నున్నవృదు కలుగు ఉత్సాహము, శక్తి, ధైర్యము, ఉన్నాదో దేవతము మత విశ్వాసములను, క్రియ లను పుష్టించినవని డర్ ఫెమ్ ఫిర్మానము' 24

'అనాగరికత గు నాదిను మానవుని అందు మిక్కిలి కలవత్తరమగు భావము, భీతి మరణించిన వారనివ అతనికి గల భయము శ్రమముగ అతనిలో మత విషయక భావము లేర్పడుటకు దారి తీసెను' 25 - అని సామాజిక శాస్త్రవేత్తల అభిప్రాయము.

‘ప్రాచీనుల పూజయే కాక క్రీస్తుమూల మతమున కరిగిమిలిచిందని’ 26 స్పెష్టరు అను సామాజిక కావ్యవేత్త అభిప్రాయము.

మానవ శక్తికి మించిన మరో శక్తి ఈ సృష్టి యందు కలదని ప్రాచీన మానవుని నమ్మకము. ఆ శక్తియే ‘దేవుడు’ అను పేరుతో పిలవబడెను. దేవుని యొక్క శక్తి అపారము, అతని దయవలన, ఎన్నో వస్తులు నెరవేరును. అతడే ఈ సృష్టికి మూల పురమడు, అతడు వడిపించునటుల మానవజీవితములు నడచును. అతడి తృప్తి గురించి ఎన్నో కళ్ళను మగు వస్తులు చేయుదురు. దేవునకు, ధర్మమునకు భిన్నమగునవి పాపములు. వారు చేసిన పుణ్యపాపములను బట్టియే దేవుడు వారికి స్వర్గము, నరకములలో స్థాన మేర్పరుచును వీనిని అనుసరించియే, దేవుడు వారి జీవిత విధానము నిర్ణయించును. అను మున్నగు నమ్మకములు ఎన్నియో దేవుని చుట్టు విర్పడినవి, వాటిలో కొన్నింటిది వాస్తవములు, తమ సామెతలలో, తమకు అర్థమయిన రీతిగా వివరించినారు.

‘దేవుడు అగాఢులనే దెవకొలాయించే’ ఈ సామెత యుడు దైతావ ప్రవాహం పొందిన వారికి జీవితమున ఉత్తమ దళ వచ్చివలదు విషయమును వివరించినారు.

‘మతమునందు ‘దేవతారాధన’ మునకు ప్రాధాన్యము గలదు. వారి వారి నమ్మకము అను జనుపరించి, పురాణములందు ధర్మకావ్యములందు, అతి హాసములందు సృష్టింపబడిన ఎందరో దేవతలను కొలచుట ప్రారంభింపబడినది. ఆయాదేవతలకు సంబంధించి, ఆయా మతములు విర్పడినవి. ఈ మతముల గురించి, వాస్తవములు తమ సామెతల యందు వివరించినారు

వైష్ణవమతము :

విష్ణువు యొక్క ప్రాధాన్యతను అంగీకరించు మతము అందులో కొన్ని సమయములందు ‘శక్తి’ విషయమున కట్లు బాటులు నడలించుట కలన ‘వాటంతిడు వైష్ణవ్యం’ వనతితితు వైష్ణవ్యం వంటి విమర్శనాత్మక అభిప్రాయమును వెలువరించు సామెతలు వుట్టినవి.

తై వ మతము :

శివుని విశిష్టతను అంగీకరించు మతము. ఈ మత సిద్ధాంతమును 'పంచాయ వండి కాకం లేదు శంకరుని వండి దైవం లేదు' సామెతన వివరింపబడినది.

ఒక వ్యక్తి బలవంతముగ 'లింగము' కద్దిపంత మాత్రముచేత శివ భక్తుడుగా మారిపోదనియు, అతని హృదయము నందు భక్తి ఉండుట ప్రధానమని ఈ 'బలిమీదికి లింగంకదై భక్తుడు కాదు' సామెతన వివరింపబడినది.

అదే విధముగా 'వద్ది వద్ది వంగనామాలు పెత్తె గోడబాటుకు పోయి గోకేసుకున్నదట' అను సామెత యందు వైష్ణవులు ధరించు 'వట్టినామములు' దేవునిపై భక్తిలేనదే, బలవంతముగా పెట్టగా అతడు గోడబాటుకు వెళ్ళి చెరిపి వేసుకొనినాడట. ఈ సామెతలు, బలవంతముగ, జరిగిన తై వవైష్ణవ మత మార్పిడుల సందర్భాలను వివరించుచున్నవి.

'భక్తి' అనునది రాసురాసు కేవలము, తమ స్వప్రయోజనములను తీర్చుకొనుటకు ప్రయత్నించుచున్నది. ఏదై వా అవద రాగావే, దేవుని ఆరాధించుట, వారి వసులు పెరపేరుటకు వేడుకొనుటయు. అ పని నెరిపేరగానే దేవుని మరచి పోవుట జరుగుచున్నదను, విషయమును ఈ అపరి మొట్టలు సంపత్తి విరుపులు' అను సామెతన వివరించినారు.

దేవుని మహిమ వలననే, అతడు మానవుల మధుడి పై వ ప్రాసిన జీవన విధానము అనునరించియే మానవుల జీవితము నడచుచుండునను విశ్వాసము గలదు. దీనినే 'విధి విధితము' 'దైవవిధితము' అని అందురు. మానవులు తమ ఉపాసించు ఎంత ఉన్నతముగా జీవించవలయునని అశంకురు. కాని వారి మధుడి పై వ భగవంతుడు దానికి విరుద్ధముగా కూడ ప్రాసె యుండ వచ్చునని అది జరిగి తీరునను విశ్వాసము 'నోరు మాట్లాడితే వాసలు ఎక్కిరించింది' సామెతన గమనింపవచ్చు.

మానవులకు పూర్వ జన్మ కలదనియు అందు కాము చేసిన పుణ్యపావముల అనువరించియే వర్తమాన జీవిత విధానము నిర్ణయింపబడి ఉండునని నమ్మకము 'పుణ్యమనగా హితములగు భౌతిక, నైతిక, ఆధ్యాత్మిక క్రియలుగ చెప్పబడినవి. హితమనగా అహితములగు భౌతిక, నైతిక, ఆధ్యాత్మిక దోషములు లేదా లోపములు (Evils) అని వివరించబడినది.'²⁷

గత జన్మలోని పుణ్యముల ననువరించి ఈ జన్మయందు జరుగు కలముల గురించి ఈ 'పుణ్యం కొద్ది పురిమడు పూజకొద్ది నిక్షణ' అను సామెత వివరించుచున్నది.

మితము నందు కర్మకాండకు ప్రాధాన్యత కలదు. మానవులు మృతి నొందిన పిదప వారి ఆత్మ వంశభూతములందు లీనము కాగలదు. ఆత్మ అవగా 'ఇదికాదిదికాదు' అని చెప్పుటచున్నదో అది 'న విష నే తినే త్యాత్యా' అని బృహ దారణ్య కోపనిషత్తు²⁸ వివరించుచున్నది

మృతి నొందిన వారి ఆత్మల తృప్తి పరచు బాధ్యత వారి వారసులపైనే కలదు. అందుచేత వారు కౌర్వాది కర్మలు నిర్వహింపవలెను వ్యక్తులు మృతి నొందిన రోజున గల తిథి అనుసరించి వారికి వ్రేలి నంత్పరముని కౌర్వ ట్రియ నిర్వహింపబడును. కౌర్వ ట్రియను 'తద్దినము' అని కూడ అందురు, ఇది బ్రాహ్మణ కాశి యందు కాస్త్రోక్తముగా జరుగవలెను. తదితర కులస్థుల యందు వారివారి అవారముల అనుసరించి యధాశక్తి 'తద్దినము' రోజున బ్రాహ్మణులకు భోజన పదార్థములను 'సాయిత్యం' అను పేర వంపుదురు. దీనిని వారు 'పెద్దలకు బియ్యమిచ్చు రోజు' అందురు. పెద్దలు అనగా బ్రాహ్మణులు. వారు తృప్తిగా తినినచో వనిపొయిన తమ పెద్దలు తిని తృప్తి పడు నటుల భావింతురు.

'తల్లిసన్న కూపెట్టు తద్దినమన్న పెట్టు' అను సామెత యందు కౌర్వ ట్రియ ప్రస్తావన గమనించవచ్చును

'మందుకోప మెల్లినోడు మానెకాని కొల్పిండు' ఈ సామెతన మాసికమను బ్రాహ్మణియ ప్రస్తావించబడినది మాసిక మనగా వ్యక్తి మృతి నొందిన సంవత్సరపులోపున వ్రేలినిల నిర్వహించు కౌర్వ ట్రియ.

ఆచారములు :

మన సంస్కృతి యందలి సంప్రదాయ సిద్ధమగు వసులు ఆచారములు ఇవి మత విశ్వాస ప్రాతిపదికములు. మానవులకు కొన్ని వసులు యందు నమ్మకము ఉండుట వలన వానిని అందరూ తప్పక ఆచరించు అలవాటు ఏర్పరచుకొందురు. ఇవియే ఆచారములు.

‘విలిప్ప అలిప్రాయములు, అనుభూతులు, మానవునిలో పొడిసూపి వపుడు అనుభవంలో కొన్ని సమస్తి అలిప్రాయాలు యేర్పడుతాయి. అవిక్రమంగా అలవాట్లుగా మారుతాయి. సమాజంలో నేడు మనం చూస్తున్న సమస్తి సంప్రదాయాలు, అలవాట్లు యిలా రూపొందినవే’²⁹ అని హ్యూమ్ వండితుని అలిప్రాయము.

‘ఆచారమనునది జీవితమును క్రమబద్ధమగు ప్రవర్తనలో ఉండునట్లుగా పేవ చేయును’³⁰ అని అలిప్రాయము కలదు ఆచారమగు మానవజీవితమున మానవు లందరి యందు ఒకే విధమగు, సంప్రదాయ సిద్ధమగు కట్టుబాటు ఏర్పడుటకు కారణమయినది.

‘ఆచారములు అలవాట్లను, అలవాట్లు ఆచారములను సృష్టించునని’³¹ తెలియుచున్నది.

‘అలవాట్లు ఆచారములకు దారిచూపును’³² అను అలిప్రాయము కూడ కలదు

సంప్రదాయము నుండి ఆచారము వచ్చినది.

సంప్రదాయమపగా పెద్దలు మన కిచ్చినది. పెద్దల నుండి మన మందు కొనినది’³³ అని అలిప్రాయము. అనగా ఈ ఆచారములన్నియు, వారసత్వముగా మనకు మనవారి నుండి సంక్రమించినవి. ఈ ఆచారములందు, చాలా భాగము, మత పరమగు విశ్వాసములకు రూపములు, మరి కొన్ని, లౌకిక జీవితమందలి వసులపై గల నమ్మకములు కలవు.

యాజమాని, తన కూతురు పెండ్లికి వడరాని పొట్టువడి, చేయరాని వసులు చేయవలసి వచ్చునని విమర్శ కూడ కలదు.

‘శుభం వలుకరా పెండ్లికొడుకా, అంటే అయిరేని కుండకు తొర్ర అన్నదట’ వివాహమునది వచ్చిత కార్యము దానిని శుభముగా అచరింపవలయును. వివాహమందు అయిరేని కుండలు ఉంచుట అను అచారము గురించి వివరింపబడినది అయిరేని కుండలనగా సంవత్సరములతో ‘చిత్తరువులు’ చిత్రించిన (అలంకరించిన) కుండలు వీనిని వివాహ వేదికవద్ద ఉంచుదురు ఈ విధముగా అచరించుట మంగళకరము సౌభాగ్య వ్రదము అను నమ్మకము కలదు. వీని వల్ల అచారము కూడదని అశుభము వలికిన ఒక పెండ్లి కుమారుని స్వభావమును వివరించినారు.

బ్రాహ్మణులందు బాఱరకు వారి వన్నెండవ ఏడు ‘ఉపనయనము’ జరుపుదురు ‘ఉపనయనమునగా నటువు ఆచార్యుని పొ్రపుచేరుట అని అర్థము’³⁴ ఈ రోజున నటువుకు గాయత్రి మంత్రోపదేశము గావించుదురు. దీనితో ఈ బాఱరకు మత సంబంధమగు విధులను నిర్వహించుటకు అర్హత సిద్ధించును. ఉపనయనమందు కూడ వివాహమునందు గల విధులన్నియు ఉండును. నడువు మాత్రము ఉండదు. కావున అగ్రీజాల వివాహమునందే అనుజాల ఉపనయన కార్యక్రమము నిర్వహించుట మలభమని భావించువారిని ఈ పీఠికాది పెండ్లిలో పీఠికాదీక జంజంబోప’ అను పామెతన వివరించిరి.

ఉపనయన ప్రధానోద్దేశము సావిత్రి మంత్రోచ్ఛారణ, యోగ్యతాపిద్ధి పూర్వకమైన అధ్యయనాధికార సిద్ధి³⁵ అగుట వలన ఉపనయనమున ధరించిన యజ్ఞోపవీతములకు విలువ నీయవలయునని గాయత్రి జపించవలయునని అట్లు చేయని వారి వ్రవర్తన ఈ ‘అయ్య గారి జంజాలు అయ్యగారికి ముడుపు’ పామెతన విమర్శించుట కలదు.

‘వసువు కుంకుమకోసం వదామడైన బోవాలి’ అందు స్త్రీలు పేరంటము నకు ఉచ్చుప్రాధాన్యము వివరించబడినది. వసువు, కుంకుమ, మంగళసూత్రము, గాజాలు, చెవికమ్మ ఈ ఐదు పెండ్లయిన స్త్రీకి మంగళవ్రదమగు ‘ఐదు వన్నెలు’ అని పొ్రచీన ధర్మశాస్త్రములు వివరించుచున్నవి వీని సంరక్షణ

అశించియే స్త్రీలు నోములు అవరించుట పేరంటమావకు వెళ్ళుట అచారము పేరంటములను తెలంగాణమున 'నకుపు కుంకుమలు' అందురు.

'ధర్మపురి మంగలోని తీరుగ పగల గాతిగిందు' సామెత యందు తెలుగునాని యాత్రలకు వెళ్ళిన భక్తులు, తమ కోరికలను తీర్చినందులకు భగవంతునికి తలనీలాలు సమర్పించు అచారము కలదు. ఈ కార్యక్రమము దైవ స్థలములందు జరుపుదురు పై సామెత యందు ధర్మపురి పుణ్యక్షేత్రమున తలనీలాలు అర్పించునపుడు జరిగిన కుంగలి కొండత పాట వనినీ వివరించుట గలదు. ధర్మపురి తెలంగాణమునగల శుభ్రవర్ణ స్వసింహ దైవక్షేత్రము.

పండుగలు :

సంస్కృతి సంప్రదాయము అందించిన పేడుకలు పండుగలు పుణ్యము పురుషార్థము అనందము వినోదము వికోన్ముఖముగా అందించు అచారములు ఈ పండుగలు ఆవిమతమునకు చెందినవి కావచ్చును లేదా లౌకిక జీవితమునకు సంబంధించినవి ఆయివుండవచ్చును. ఈ విధముగా వాటి విధములగు పండుగలు తెలుగునేల నలుచెరుగుల కనిపించుచున్నవి.

ఉగాది :

తెలుగు వారికి ఉగాదితో పండుగలు ప్రారంభమగును. అందువలన ఉగాది తొలిపండుగ. ఇది చాంద్రమానము ననుసరించి జైత్రవర్ష పాత్యమి రోజున వచ్చును. ఈ రోజు నూతన వర్ష పంచాంగమును పూజించుట ఉగాది పచ్చడి స్వీకరించుట విందూకోజవముతో పండడిగా జరుపుకొందురు.

మహాశివరాత్రి :

శివరాత్రి పర్వదినము మామ బహుళ చతుర్థశి రోజు జరుపు పండుగ ఈ రోజు శివభక్తులు ఉపవాసము ఉండి, రాత్రి 12-00 గంటలకు లింగోద్భవ కాలము తనుక జాగరణ చేయుట కలదు.

ఈ రెండు వంతుగల యందు ఉగాది వి మాతృము శ్రీమ లేని అష్టాద మగు వంతుగ, కనుక ఉన్న రోజు ఉగాదిగా భావించ వలెననియు లేనిరోజు శివరాత్రినాది ఉపవాసము. జాగరణకు వలె లేనిరోజులు గడుచునని తమ అర్థిక జీవితమును వంతుగ రోజుల పోలికతో వివరించుట ఈ 'ఉన్ననాడు ఉగాది లేన్నాడు శివరాత్రి' అను సామెతన కనిపించును.

పంక్తాంతి :

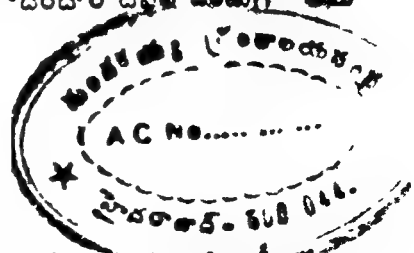
పంక్తాంతి వంతుగ మార్గశిర పుష్య మాసమువందు వచ్చు వంటల వంతుగ. ఈ రోజు వరకు వంటలు ఇంటికి చేరుతు. ఉత్తరాయణ పుష్యకాశిమగు అనే, వైష్ణవులకు వరము వచితృమగు రోజులగుట వలన ఈ వంతుగకు ప్రాముఖ్యము కలదు. తృప్తికరమైన ఆనందము పంపత్వరమునకు ఒకసారి మాతృమే చేకూరునను విషయమును ఈ 'పంక్తాంతి సాంకృతికమారే' అను సామెతన వివరించిరి.

దీపావళి :

దీపావళి వంతుగ అశ్వయుజ బహుళ అమావాస్యనాడు వచ్చును. దీనిని జానవదులు 'దిపలి' 'దివెల' వాడుగ అందురు. ఈ రోజు నత్యభామ ద్వితీయుడై కృష్ణుడు నరకుని వదిలినందులకు వంకోషముతో వంతుగ జరుపుకొందురు. అపాకాయలు కాల్చుదురు అపాకాయలు కాల్చగా వచ్చు ఈ శబ్దములను లౌకిక జీవితమున ఒక భర్త భార్యను దండించినప్పుడు వచ్చు వప్పుడుతో పోల్చి హాస్యముగా ఈ 'దీందాం దీవైజి వంతుగ' అను సామెతన వివరించిరి.

విజయవశిమి :

విజయదశమి వంతుగను 'దశతా' అనికూడ అందురు. ఉత్తరాయణ శుద్ధ దశమి రోజు జరుపుకొందురు. జానవదులయందు కాము శీనుకొనిన అప్పును, తిరిగి చెల్లించుటకు గడుపుగా వంతుగ రోజులు నిర్ణయించుకొందురు

గడువు నిర్ణయించుకొనిన పండుగలలో దసరా ఒకటి అని ఈ 'దసరాదస్క' అనలు లేదు దసరెన్న మిత్తిలేదు' అను సామెత వివరించుచున్నది.

కృష్ణాష్టమి :

కృష్ణాష్టమిని 'ఉల్లపండుగ' అనుటగలదు ఇది కృష్ణుని జయంతి. కృష్ణ బహుళాష్టమి రాత్రి రోహిణి నక్షత్రమున జరుపుదురు. ఉల్లనుకొట్టి వెన్నను దొంగిలించుటకు గుర్తుగా ఈ రోజు ఉల్లమకొట్టు కార్యక్రమము నందడిగా నిర్వర్తింతురు. ఈ సంవత్సరము ఉన్ననాడు మాత్రమే నందడిగా జరుపుకొనుట వీలగునని, లేనిరోజు 'లోల్లపండుగ' అనగా తప్ప తాగి వదు కొనుటయే అరియు ఈ 'ఉన్ననాడు ఉల్ల పండుగి లేవ్నాడు లోల్లపండుగ' అను సామెత యందు వివరించిరి.

కొత్త :

'కొత్త' అను పండుగ తెలంగాణమున జరుపుదురు. ఈ పండుగ కొత్త ధాన్యమును పండుకొని తినురోజు. ఇది సంవత్సరమునకు రెండుమార్లు కొత్త పంట వచ్చిన పిదప జరుపుదురు. ఇది వ్యవసాయదారులకు శుభముగు పండుగ ఈ పండుగ జానపదులు దృష్టిమిందు 'తల్లి' పండిదని ఈ 'కొత్త' పండుగ లేదు తల్లింత దయలేదు' అను సామెతన వివరించినారు.

పీరీల పండుగ :

మొహర్రమ్, పండుగను 'పీర్ల పండుగ' అందురు. 'పీరి' అనునది మొహర్రమ్ నాడు ఊరేగించు మాసేన్ ధర్మ చిహ్నము. ఈ రోజు పృవక్త మహ్మద్ మనుమడు మాసేన్ మరణించిన రోజు, ముసల్మానులకు శోక దినము కాని ఇది పండుగగనే వ్యవహరింపబడుచున్నది. ఊడు వెలిగించిన పిదపనే, పీరీలను ఊరేగింపునకు లేవనెత్తుదురు. ఈ విషయమును 'ఉడుకలదు పీరి లేవదు' అను సామెతన వివరించినారు.

ఈ విధముగా కాము జరుపుకొను వండుగల గురించి జానపదులు తమ సామెతలందు వివరించిరి.

శకునములు :

శకునము అనగా 'వక్షి సంకేతము' అను అర్థము గలదు. కొన్ని వక్షులు, జంతువులు ఎదురైనచో మంచి జరిగిన అది శుభ శకునమనియు, చెడు జరుగినచో అది అవశకున మనియు నమ్మకము గలదు. శుభకార్య నిమిత్తము వెళ్ళుటకు బయలుదేరగా, 'విధవ' ఎదురగుచో ఆ కార్యము ఫలము కాదనియు అశుభశకునమనియు నమ్మకములు గలవు. అదే విధముగా పిల్లి ఎదురుపడినను, అవశకునముగా పరిగణింతురు. ముత్తైదువ ఎదురగుచో శుభముగా భావింతురు.

'శీర్షంబోకూ పిల్లిని చంకవ పెట్టుకున్నట్టు' శీర్షయాత్రలకు బోవుట పవిత్రమగు ఆచారము దీనికి వెళ్ళుచు, అశుభ చిహ్నము, అవశకున జంతువు అగు పిల్లిని శీమకబోవుట అనునది హస్తాస్త్రము అను వ్యంగ్యము కాదు కలదు. 'పెండ్లికి బోకూ పిల్లిని చంకవ పెట్టుకున్నట్టు' అను సామెత అటు వందీదే.

'ఎడమనించి కుడికిబోతే పిల్లి, కుడినించి ఎడమకై తే తల్లి' అని పిల్లి ఎదురగు నేక, అది వరుగెత్తు దశలను అనుసరించి శుభాశుభములు జరుగునని వివరించబడినది. మరొకటి ఎడమ ప్రక్కనుండి కుడికి వరుగెత్తినచో అది పిల్లివలె అవశకున ప్రభావము చూపి అశుభము చేయుననియు, కాని అది కుడి ప్రక్కనుండి ఎడమవైపునకు వెళ్ళినచో తల్లిలా శుభము చేకూర్చునని వర్ణించిరి.

నమ్మకములు :

మానవులకు ఒక దానిపై విర్రుడు మంచి చెడు అభిప్రాయములే నమ్మకములు. ఈ నమ్మకములు మానవజీవితమునందు ఎంతో ప్రాముఖ్య

కంవి. 'విశ్వానము మనిషి ప్రవర్తనపై న ప్రభావము చూపును. అని అభిప్రాయము కలదు'36 ఈ నమ్మకములు మత పరములు, లౌకిక విశ్వాసములు అని రెండు విధములు.

శాసనములు తమకు గల నమ్మకములను కొన్ని సామెత లందు వివరించిరి.

i మతవిశ్వాసములు :

విధివిధితము మిక్కిలి లలవత్తర మగునది 'శ్రీమూర్తులకు, దేవతలకు కూడ మదిటి వాగ్ధత మార్పు తరము కాదు'37 అని గీత వ్రాసించుచున్నది. విధాత మానవుని నుదుట అతని ఆహారోక యాత్రకు పంపింపించిన కార్య క్రమములను వ్రాయును. దానిని అనుసరించి వాని జీవితము పడచును. ఈ నమ్మకమును 'నోరందిల మెక్కు దామఁచి నొవలు కట్టలు మోద్దామన్న దట' అను సామెత వివరించుచున్నది.

మానవులు విధి వాగ్ధతను గుర్తింపక శాము న్యతంత్రముగా ఎన్నియో ఊహించుదు. కాని అవన్నియు మదిటి వాగ్ధత వెక్కిరింతతో వెలవెలబోవును. ఈ అభిప్రాయము 'నోరు మాట్లాడితే నొవలు ఎక్కిరించింది' అను సామెత వృష్టము చేసినది.

'దేవుడు లగాయించె దెవకొలాయించె' మానవులు దైవమునకు తల వంచక తవ్వదు. తమ జీవితము నందలి ముఖ దుఃఖములకు ఆ దేవుని నిర్ణయములు కారణము. దేవుని అనుగ్రహము వలననే జీవితము నందలి మంచి, చెడు దశలు మారునను నమ్మకము ఈ సామెత వివరించినది.

మానవులు గత జన్మన చేసిన పుణ్యముల అనుసరించి వర్తమాన జీవితమున అనుకూలమగు అశించిన జీవితము లభ్యమగునని ఈ 'పుణ్యం కొద్ది పురుషుడు పూజకొద్ది బిడ్డలు' అను సామెత వివరించుచున్నది.

‘వచ్చే గండం వచ్చినా తప్పదు’ విధాత నిర్ణయించిన కాల పరిమితి నమసరించి మానవులు జీవించుదురు. ఈ పరిమితి ముగియగనే ఏదో ఒక గండం వారిదరి చేరుననియు దానిని తప్పకొన సాధ్యము కాదను నమ్మకము ఇందు వివరింపబడినది.

దేవుడు మానవుల యొక్క చావు నిర్ణయించుటతోపాటు వారు మృతి నొందు చోటు కూడ నిర్ణయించునని కాలము పమిపించువేళ వారి పాదములు వారిని బలవంతముగా మృతి నొందు చోటికి తీసుకొని వెళ్ళునను నమ్మకము ఈ ‘పరిత వదేశాగలకు పాదాలు గుంజకపోతయి’ అను సామెతన స్పష్టము.

ii లౌకిక విశ్వాసములు :

వివాహ సంబంధము ఏర్పరుచుకొనుటకు మగ పెండ్లివారు, ఆడ పెండ్లి వారిచే ఆహ్వానింపబడుదురు. ఈ వసుయమున పెండ్లిచూపులు జరుగును. తదుపరి నచ్చినచో వివాహ విషయములపై ఒప్పందములు చేసుకొందురు. ఈ వేళ మగపెండ్లివారు, ఆ ఇంట భుజింపరాదనియు, భుజించినచో సంబంధము కుదురదనియు విశ్వాసము కలదు. దీనిని ఈ ‘గతికితే అతకదు’ సామెత వివరించినది.

మానవులకు వారి యొక్క గృహనిర్మాణము నమసరించి, జీవితమున నుభయఃఖములు ఏర్పడునను. విశ్వాసముగలదు. దీనిని ఈ ‘మందిని మింగే ఇల్లండాళి, ఇల్లను మింగే మందుండొద్దు’ అను సామెతన వివరించిరి. ఇందు ఇల్లు వికాలముగా ఉండవలయునని చెప్పబడినది. ఇది ఆరోగ్య విషయమున నుంచి నమ్మకము.

‘మందుకు వత్తెం, మాటకువత్తెం’ మందును స్వీకరించుటకు మాటాడు టకు మానవుడు పాడింపవలసిన నియమములుగలవను విశ్వాసము ఈ సామెత స్పష్టము చేయును.

‘షష్ఠినాడు చాకలోడైన వయనం చేయదు’ స్త్రీలకు ప్రయాణ సంబంధ మగు విశ్వాసములు చాల కలవు. వీరు కొన్ని తిథుల యందు ప్రయాణము

చేయరు. 'వస్త్రీ, అష్టమి, నవమి' అంటూ వండి తిరుతు ఈ రోజులందు ప్రయాణం అనుభవమును, అవధానము కలిగింతునను విశ్వాసము కలదు. దానిని ఈ సామెత వివరించుచున్నది.

'దారంలేని నూది దయ్య మెత్తుకపోతది' సాధారణముగా నూదిని దార పుండకు పెట్టి ఉంచుదురు. అట్లు కాక అది పిడిగా ఉంచినచో దారము పెట్ట వలయును. లేనిచో అది పడిపోయిన గుర్తించుట కష్టము. ఈ అభిప్రాయము ఈ సామెత వివరించుచున్నది.

ఇండికి అతిథుల రాకను, కాల దురుద పెట్టుట, బొయ్యి మునురుట నీవురు క్రింద వడుట, వండి సంకేతములు తెలియజేయునని విశ్వాసములు గలవు. నీనిలో కొన్ని ఈ సామెతలు వివరించుచున్నవి.

'ఎదిమకాలు గులుగుల వెత్తె వివరైవ వత్తరు'

'ఒది కాల గులుగుల వెత్తెకుక్కకూడ రాదు'

నీతి నియమములు :

మానవ జీవితమున 'నీతి'కి అధిక ప్రాధాన్యము కలదు. మానవుని నైతిక విలువలను బట్టియే అతనికి వంశమున గౌరవము కలదని ప్రాచీన ధర్మశాస్త్రములు వివరించినవి. నీతి మానవులకు వత్సరించునది ఉత్తమ జీవితవిలువలను ప్రతిపాదించు ధర్మము. మానవులను పన్నాగమున వడవలయునను పదుదేశముతో అనుభవజ్ఞులు, నిస్వార్థ ప్రాణిపక్షులు విర్రురచిన మంచి గమ్యము నీతి. వంశువరమగు నియమములతో పాటు మన పురాతన 'వృత్తులు' వెలువరించిన ధర్మప్రాతిపదికములగు మాతృములన్నియు కూడ నీతి మాతృములు. ధర్మాధర్మములను అల్పబుద్ధులకు కూడ నులభముగా తెలియునట్లు బోధించుటకై అవిర్రుచించినవే వృత్తులు³⁸ అవి 'గురుః అనుగస్తవ్యః'³⁹ గురులయొడ విషయము గ ఉంచుట వండి నీతివచనములను బోధించును. అవి ధర్మమును వివరించు హితోపదేశములు. ధర్మబోధ నీతి బోధ హితబోధ అనునవి పరస్పర సంబంధములు. అవియే నీతినియమములు

వానవడుల సామెతలందు నీతినియములను వివరించు అంశములు గలవు.

‘ఎడేప్పి ఎకమ కమ్మవాయె, ‘కుద్ది కుద్ది కుడి కమ్మ వాయె’ ఈ సామెత ఆనూయవంప జరుగు అపర్థమును వివరించుచున్నది మానవులకు ఆనూయ అనునది ప్రగతికి ప్రతిబంధకము అను నీతి ఇందు కలదు.

‘కొంచెపు దాని కొంగు దాకుతే మంచోని మానంబోతది’ కొంచెపు బుద్ధులు (పిన్నబుద్ధులు) కలవారితో, మంచివారు చెలిమి వేసినచో, వరుస బోవుడను హితవు, నీతి ఈ సామెతన కలదు.

‘కుక్కను తీస్కబోయి వర్లికిల కూడుండవెడై కుచ్చులు కొర్కిందట’ అర్థత, ప్రతిభ కలిగి వస్తువు విలువను గుర్తించు మనస్తత్వము కలవారితో అన్నత స్థాన మీద్ది గౌరవించుట కోరించుటనియు కాని అనుమర్దులు, అవినీతి వరులకు అగ్రస్థానము విలువ తెలియదను నీతిని ఈ సామెతన వృష్టము ఇది ‘కనకపు సింహాసనమున’ అను మమతి కతక వద్యమును బోలియున్నది.

‘సిరిఅంటు గని చీకంటతది’మంచికన్న చెడు త్వరగా అణ్వుతలియ కావున మానవులు శ్రమించి మంచిని స్వీకరింప వలయునను నీతిని ఈ సామెత వివరించినది.

‘తొండర వత్తై బొందల వడ్డతు’ జీవితమున ఏ విషయమునందును త్వరవది నిర్ణయములు తీసికొనరాదనియు, నిదానముగ యోచించి తులరుకు సాగిన కష్టములు రావనియు ఈ సామెతన వృష్టము. ఇది భారవి మహాకవి ‘విమృశ్యకారిణా’ అను క్లకమును తలపింపజేయుచున్నది.

‘నియతెంకో ఐర్క్కతంత’ ‘నీయత్’ అను ఉర్దూ పదమునకు కట్టు బడుట అని అర్థము. ‘ఐర్క్కత్’ అనగా లాభమని అర్థము. మరిచికి కట్టుబడి జీవించుట వలన లాభము చేకూరునని ఈ సామెత వివరించుచున్నది.

‘మట్టు దిరిగి మఖంగ బోవాలె’ మనిషి అలస్యమయినను అడ్డదారిప గాక దొడ్డ దారిప వయనించవలయునను నీతి జానపదులు వివరించిరి.

‘ఏలొంగనిదే ఎన్నడీయరాదు’ ఈ సామెత యందు ముందిలి సాదించుటలో శ్రమ తప్పదనియు, శ్రమ పడినచే మంచి ఫలితము బొందవచ్చునను నీతి వెలువరింపబడినది. శ్రమతోనే మఖము కలదని పరోక్షముగ వివరింపబడినది.

మృత్యువు :

మానవ జీవితమందు చివరి మట్టము మృత్యువు. పుట్టిన వృత్తి జీవితకన్పనిది. ఇది మానవజీవితమునకు పరిమితి నిర్ధించుచున్నది. మృత్యువు అనగా మృతి కలిగించునది. అనగా మరణము ఇచ్చునది. మరణమనగా, మానవుని ‘ఆత్మ’ అతనిని వదిలి వంశభూతములందు కలియుట. అది విర్యవనము కలదు.

‘మానవుడు తన జీర్ణమగు శరీరమును వదిలి నూతనమగు దేహంతరములను బొందుటయే’ 40 మృత్యునని చెప్పబడినది. ‘మనిషి మరో లోకమునకు వెళ్ళుటయే మృత్యువు’ 41 అని కొందరి సమ్మతము ఈ మృత్యువును వివరించు సామెతలు జానపదుల యందు గలవు.

‘వాన రాకడ పానం బొకడ తెల్వదు’ ఈ సామెత యందు మానవులకు మృత్యువు ఎప్పుడు వమీపించునో తెలుసుకొను శక్తి లేదనియు, దైవ నిర్ణయము వలననే ఇది జరిగిపోవునని వివరింపబడినది.

‘వది మందిలో చావు పెండ్లితో పమాపం’ మానవులు తమ మృతి పిదప దహనాది సంస్కారములు వైభవముగా జరగవలయునని కోరుకొనుట గలదు. ఇది వారికి ఎంతో మంచి బంధువర్గము ఉన్నచే సాధ్యపడుననియు వారి మధ్య చావు, పెండ్లితో పమాపమనియు ఈ సామెత వివరణ.

‘వచ్చివోని ముక్తి కిందై తేంది మీదై తేంది’ అందు తిరిగి దాని వారి గురించి, శ్వాయాశ్వాయు తరితేన ముఖ్యముగాదనియు వివరించుచున్నది. మరదము అనన్న మైన వ్యక్తి మంచ మందు మృతి జొందరాదని, అతనిని వేలపై నవరుండ పెట్టుదురు కొందరు దీనిని గురించి వ్యర్థ వాదోపవాదములు చేయుటచే ఈ సామెత పుట్టి యుండవచ్చునని తోచుచున్నది.

‘వచ్చివోని కండ్లు చారెడంత’ ఈ సామెత మృతి నొందిన వారి గురించి గొప్పగా దెప్పు విషయమును వ్యంగ్యముగా వివరించుచున్నది. గతించిన మమ్మియు గొప్పగా అనిపించునని కాని దాని వలన లాభము లేదని స్పష్టము చేయును. ఈ సామెతలన్నియు ‘దాష’కు ఉపమానముగా స్వీకరించి దెప్పబడినవి.

ఈ సామెత తీవ్రము అను ప్రకరణమున పుట్టుక, విద్య, వివాహము సంకాపము, స్త్రీ పురుష ప్రతిపత్తి, కుల వ్యవస్థ, వృత్తులు, ధనిక నిర్ధనక భేదములు, మతము, ఆచారములు, వందుగలు, శకునములు, నమ్మకములు, నీతి నియమములు, మృత్యువు అను మానవ సంఘమునకు సంబంధించిన మట్టములు వర్ణించబడిన సామెతల స్థితిని వివరించితిని.

శాస్త్ర విజ్ఞానము

జానపద సాహిత్యము ఎంత అమాయకముగా కన్పించినను, అందు ఎన్నియో శాస్త్రము అను పదానికిందిన విశ్వాసములు, అభిప్రాయములు వ్యక్తమగుచునే యున్నవి. జానపదులు తమ పరిధిలో కాము, తమ అనుభవమునుండి గ్రహించిన తీవ్రవాస్తవముల నుండి కొందిన ఎన్నియో శాస్త్రవంశాంధమగు అభిప్రాయములను వివరించియున్నారు. వీరికి శాస్త్ర దృక్పథము ‘అనుభవమే’ పరిశోధనాయము నుండి అలవడినది వీరు తమ సామెతలందు వ్యవసాయ, వైద్య, శకున, జ్యోతిష్య, ఆర్థిక, రాజకీయ శాస్త్రముల గురించి ఎన్నియో అభిప్రాయములను, విశ్వాసములను వివరించిరి, వీరు నాగరిక సమాజమున ప్రతి శాస్త్రమునందు అద్భుత ప్రయోగ ఫలితములు

సాధించుట వలన జానవదులు శాస్త్ర అభిప్రాయములు మనము అంగీకరింపక దోయినను వారి పరిధిలో వారు నమ్మిన సిద్ధాంతముల వెనుక గల విశిష్టతను గమనింప వలయును.

మానవ జీవితమున శాస్త్రములకు చాలా ప్రాముఖ్యము గలదు. శాస్త్ర మనగా పరిశీలించి పరిశోధించి నిర్ణయించిన సూత్రనియమావళి అని చెప్పవచ్చును. జానవదులు సామెతను కూడా 'శాస్త్రము' అని వ్యవహరించుటగలదు. దీని వలన సామెతలకు వారు శాస్త్ర మంతటి విలువ ఇచ్చినారని తెలియును. జానవదుల జీవిత మందలి శాస్త్రములు వారి ఆలోచనా విధానమును, వారి విశ్వాసముల విలువను, వ్యక్తికరించునని చెప్పక తప్పదు. జానవదుల సామెతల యందు గల శాస్త్ర విషయములను వరుసగా 1) వ్యవసాయ శాస్త్రము 2) వైద్య శాస్త్రము 3) కటన, జ్యోతిష్యశాస్త్రము 4) అర్థిక శాస్త్రము 5) రాజకీయ శాస్త్రము అను విధములుగ విభజించుకొనవచ్చును.

వ్యవసాయ శాస్త్రము :

భారతదేశము వ్యవసాయ ప్రధానమగు దేశము. అందు అంద్రదేశము అన్నపూర్ణ తెలంగాణము పసిడి వంటలు వండించు మాగాణము, జానవదుల జీవితమున వ్యవసాయమునకు గల ప్రాధాన్యము అతివిశిష్టమైనది. అది వారి ప్రధాన జీవనోపాధి ఈ వ్యవసాయ శాస్త్ర సంబంధమగు అనుభవములు. అధునిక విజ్ఞాన విశేషాలతో పరిశోధించి, పరిష్కరించిన విషయములతో బోధి నదక బోవచ్చును. కాని జానవదులు వ్యవసాయము పై వ ఏర్పరచుకొనిన అభిప్రాయములు, శిశ్వాసములు అధునిక వ్యవసాయ శాస్త్రవేత్తలను కూడ మెప్పించి వారి సూతన ప్రయోగములకు పునాదులైనవి. జానవదులు వంటలకు, వరువులకు ఇచ్చిన విలువ అనవ్యసాయావ్యమైనది వానిని గురించిన ఆలోచన వారికి అత్యంత ప్రీతిపాత్రము. వ్యవసాయమును గురించిన కొన్ని పండుగలు (విరువాక) (కోత్త) వేసుకొనుట వారికి వ్యవసాయముపై గల ముక్కుపను వివరించుచున్నది. అయేదీ, పునాన, మండె, కైకిలి, కలుపు మొదలగు, వారి వ్యవసాయ పంబంధమగు, వలుకుండి. భాష యందు కూడ కోత్త అందాలను సృష్టించినది.

వీటి కాస్త్ర పంబంధముగు సామెతలలో అగుపించుకొన్ని మూఢ నమ్మకములు తారి అమాయకత్వముపటు బిహ్నుములు 'మంగళారం మండేయ కూడదు' ఇది వ్యవసాయ పంబంధముగు ఒక విశ్వాసము. తొలిసారిగా విత్తనము గురించి, వడ్లు నానబోసి వాటిని మండే కట్టి రోజు మంగళవారం కాకూడదని ఒక విశ్వాసము. దీనిని అంతగా ఈ రోజులలో పాదించుట లేదు.

వ్యవసాయము చేయు వారికి తమ వ్యంత బొలమన పంట ఎంత పండినను ఆనందము కలిగించును. వ్యంత భూమి కన్న బిడ్డతో నమానమని వారి అభిప్రాయము ఈ 'తర్తైన బుర్రైనా తనచేను పండాని కుచ్చినా గూనైనా తన కడుపు పండాని' అని వివరించినారు.

భూమిని నక్కమముగా దున్ని పంట కనువుగా మార్చుకొనుట రైతుపై ఆధారపడినది. దీనిని వీరు 'చాటుపై చాటుదుంటే చచ్చునేల కూడపండుద్ది' అని అనుభవముతో చెప్పినారు.

వ్యవసాయమును అనువగు ఋతువున అవసరములను గమనించి చేయవలయునని అడమ తప్పిన పిదప దింతించి లాభము లేదని ఈ'అయేదీ! ముందు అటు-ఇటు తిరిగి కార్తిక మాతం కంటికి నీరు తెచ్చుకున్నట్లు' అను సామెతన వివరించినారు.

వ్యవసాయము లాభసాటిగా ఉండి పంటలు పుష్కలముగా పండ వలయుననిన అనుకూల వరిస్థితులు కావలయును. వానిని గురించి ఈ'ముందు ఘండు తారి బందు' అని విత్తనము 'ముందు'గా కార్తివసువరించి చేయవలయునని తరువాత 'మందు' (రసాయనిక ఎరువు) కావలయుననియు, తారికి (బందు) దగ్గరగా ఉండవలయునని అభిప్రాయమును వెలువరించి నారు.

వ్యవసాయమును కార్తులవసువరించి చేయుదురు. కొన్ని కార్తులు పంట దిగుబడి అధికముగా ఉండుటకుతోడ్పడునని ఈ'మామలో మానెడల్కిందొకటి పుల్లిలో పుట్టెడల్కిందొకటి' అను సామెత వివరించుచున్నది. ఇందు మామ

కార్తియందు కొద్ది విత్తము వేసినను అధికదిగుబడి వచ్చునని, పుట్టు (ఉత్తర పల్లడి) కార్తి యందు పుట్టెడు విత్తమువలన చల్లినను అంతే ప్రయోజనమని వివరించిరి.

వ్యవసాయమునకు ఎరువులు ఎంతో అవసరము. రసాయనిక ఎరువులు వాడుకలోనికి రాకముందు వరువుల ఎరువును వాడుచుండెడివారు. ఎరువులు పంటలకు ఇచ్చు లభమును గురించి అనుభవముతో జానవదులు ఈ 'గొర్రెల పంట ఏడాది లభుల పెంట అరేడ్లు' అను సామెతన వివరించినారు.

పకాలమున కురియు వర్షము వ్యవసాయమునకు ఎంతో అవసరము. పంటకు అనుకూలమగు (స్వాతి) కార్తి యందు వర్షము కురిసిన పంటలు బాగా పండునను నమ్మకము జానవదులకు గలదు. దీనిని ఈ 'సాతిలో వాన గొల్తె నవాలచ్చ మంది లకుక్షతరు' అను సామెత యందు వివరించిరి.

వ్యవసాయమున భూమిని దున్నునపుడు, మొదట దున్నుచు వెళ్ళిన వాడు మెలుకువతో ఉండవలయుననియు అతనిని అనుసరించి వెనకవచ్చు 'నాగళ్ళ' నడక అధారపడి యుండునని ఈ 'ముందు నాగల్లెట్లబోతె ఎనుక నాగలెట్టి బోతది' అను సామెతన స్పష్టము.

వేసవికాల మందు వర్షములు లేకయు, ఉన్నను అధికముగా రాళ్ళ వర్షములు కురియుట వలనను పంటలకు నష్టము వాడిల్లును. ఈ వేసవి పంట ఇండికి వేరు వరకు నమ్మకము లేదు. కావుననే 'ఏ పంగిపంట ఏదిగట్టు బిడ్డ' అను సామెత పుట్టినది.

వేసవి కాలమందు వర్షములు లేకయు, ఉన్నను అధికముగా రాళ్ళ వర్షములు కురియుట వలనను పంటలకు నష్టము వాడిల్లును. ఈ వేసవి పంట ఇండికి వేరు వరకు నమ్మకము లేదు. కావుననే 'ఏ పంగిపంట ఏదిగట్టు బిడ్డ' అను సామెత పుట్టినది.

పనువులు :

జానపదులకు పశువుల యొక్క లక్షణములు వానికి వచ్చు రోగములకు తగిన చికిత్సలు తెలియును. వీరు పశువులను కొనునపుడు జాగ్రత్తగా ఆలోచింతురు అందువలననే ఎద్దు కొనునపుడు 'ఎడు కురువలు చూసి ఎద్దును కొనాలి' అని వివరించిరి. పశువులను కొనునపుడు సుడులు, మచ్చలు మొదలగునవి వ్యవసాయదారులు జాగ్రత్తగా పరిశీలింతురు. వ్యవసాయమునకు ఎద్దులు ఎంతో ముఖ్యము. వీని ప్రాముఖ్యమును ఈ 'ఎద్దులేని పేద్యం, చద్దిలేని వయనం' అని సామెతన వివరించిరి.

పశువులను కొనుటతో పాటు వానికి అవసరమగు తక్కువ ధర గల వస్తువులు కూడ కొందరు కొనరనియు వారి ఆశ్రద్ధను హెళనగా ఈ 'బర్రెంగని తలుక్కు అయవడుటెందుకు' అను సామెత పుట్టినది.

వ్యవసాయ పనులు :

వడ్ల యందలి 'బొల్లు' బొప్పటకు వానిని, ఎత్తు వ్రోదేశము నుండి బొయుదురు. దీనిని తూర్పార వట్టలు, ఎగబోయుట అని అందురు. ఈ పనిని గాలి వీచునపుడే చేయవలయుననియు, మన పని గురించి గాలి రాదని ఈ 'గాడ్పొచ్చినపుడే తూర్పారబట్టాలె' అను సామెతన వివరించిరి. పంటలు ముగిసిన పిదప కల్లము పెట్టిన చోట కొందరు బీదకూలీలు భూమిలో ఇరుక్కు బొయిన వడ్లను చుట్టు వ్రోక్కల చెదిరిన వడ్లను కగ్గరికి చేసికొందురు. దీనిని 'లేకి' అందురు. ఇది గాని మరియు వీరికిచ్చు మిగతా పనుల కూలి గాని వీరికి పరిబోదనియు, అయినను తప్పదనియు వ్యవసాయ కూలీల దీక్షపర్థిని "లేకి చేటకురాదు కూలి కుండకు రాదు" అను సామెతనవివరించిరి.

వ్యవసాయ సంబంధమగు సామెతలన్నియో జానపదుల యందు కలవు. ఇవివారికి వ్యవసాయ శాస్త్ర విషయములపై గల శ్రద్ధను నమ్మకమును వివరించును.

వైద్యశాస్త్రము:

మానవుని పట్టుకనుండి గిట్టుట వరకుగల జీవితము వందు వైద్యము నకు గల ప్రాధాన్యము విశిష్టమైనది. జానపదులు అనువరించు వైద్యావిధానములు ఎక్కువగా వారి అనుభవము నుండి గ్రహించినవే ఔషధములు వారి వరిసరమందు గల ప్రకృతి నుండి లభించినవే వారి చికిత్సయందు ప్రధాన విషయములు కొన్ని నియమములను పాదించుట మందు స్వీకరించు నపుడు దానికి విరుగుడు చేయు వదార్థములను వాడకుతదని ఆయుర్వేద వైద్య విధానమునందలి నమ్మకము. దానిని పేరు ఈ “మందుకు వత్యం మాటకు పత్యం” అను సామెత లో వ్యవస్థ చేసి వత్యం [వధ్యం] అనగా తినకూడని వస్తువులను తినరాదని శర్మము మనషి మాటకు పత్యమెంత ప్రధానమో, మందుకు వత్యము కూడ అంత ప్రధానమని ఈ సామెతన వివరించినారు.

మనము అహారముగా స్వీకరించు వదార్థములలో కొన్ని అరోగ్యమునకు అనారోగ్యమునకు కూడ కారణములగు చున్నవి వీనిని గమనించి స్వీకరింపవలయును. ఉల్లికరీరమునకు మంచిచెయునని చెప్పుదురు అది చేయుమేలును గురించి ఈ “ఉల్లి తల్లినుండివి” అను సామెతన వ్యవస్థము

మనిషికి జబ్బు వచ్చిన వెంటనే చికిత్స చేయించుకోవలయునని దానిని దాచిన, ప్రాణాపాయస్థితి కూడ కలుగునని ఉపమానముతో ఈ “ధనమునై దాచుకోవాలె రోగమునై అమ్ముకోవాలి” అను సామెతన వివరించినది కొందరు వ్యక్తులు తెలిసి తెలియని వైద్యము చేసుకొనిఅవదలు తెచ్చుకొందురు. వారిని గురించి హేళనగా “కొండెనాల్కికు మందువేస్తే ఉన్ననాల్కి ఉసిపోయిందట” సామెత విమర్శించుచున్నది రోగికి వాడు ఔషధములు చేదుగా ఉండును. ముఖ్యముగా ఆయుర్వేదమున చెల్ల మూలికలు ఔషధము అగుటవలన చేదుతనము ఎక్కువ వాటి పనితనము ఎక్కువే కావున మందులు చేదుగ ఉండుట పహజననియు తీయని మందులు కమ్మని పిత్తులు ఉండవని ఈ ‘తీయ్యుటి మందులు కమ్మటి పిత్తులు’ అను సామెతన వివరించినారు.

పై దృఢము చేయువారి హస్తకాపి మంచిది కావలయునని జానపదులకు విశ్వాసము కలదు. మంచి హస్తము కానిచో జారి వేత మాత్ర వేయు వనిని ఈ 'నీ చేతి మాత్ర పై కుండ యాత్ర' అను సామెతన వివరించిరి.

శకున జ్యోతిష్య శాస్త్రము :

జానపదులకు శకున, జ్యోతిష్య విషయములపై నాధికమైన నమ్మకము కలదు. ప్రయాణములకు, వసులు స్వారంభించుటకు, కుళకార్యములకును వీరు కుళాకుళ శకునములను గమనించుదురు. వీరిని గురించి జానపదలు తమ సామెతల యందు వివరించిరి. పెండ్లి వంటి కుళకార్యములకుగాని లేదా మరియొక కార్యార్థమైగాని వెళ్ళునపుడు అవశకునములు జరిగిన మంచిది కాదను నమ్మకము కలదు. పిల్లి ఎదురు వచ్చుటయు, పిల్లి శర్దముగా వెళ్ళుటయు, అవశకునము అయినను, అది వెళ్ళు-దిశలనుపరించి కుళా శుభములు కలవని తెలియుచున్నది. దీనిని ఈ 'ఎడమ మంచి కడిగి బోతే పిల్లి, కడి కుండి ఎడమకై తే తల్లి' అను సామెతన వివరించిరి.

స్త్రీలు కొన్ని శికుల కనుపరించి ప్రయాణము చేయుదురు. అష్టమి ఫలములు ప్రయాణమునకు మంచివికావను విశ్వాసము కలదు. అందు, కడి కలసే వచ్చిన అసలు ప్రయాణము చేయరు. దీనిని ఈ 'అష్టమి కని కష్టాలు పెడకాదు' అను సామెతన వివరించినారు.

వీరికి విధిపైను, జాతకముపైను గట్టి విశ్వాసము కలదు. మానవుడు చేయు వసులను విధి అతని ముడుట వ్రాయుననియు, దానిననుసరించి అతని జీవిత విధానము నిర్ణయింపబడి ఉంటుందనియు ఈ వోరండల మెక్క దామంటే నొవలు కట్టలు మొద్దామందట' అను సామెతన వృష్టము అందు కునము కోరిన కోరికలన్నియు, జరగవనియు అందల మెక్కవలయునని అశించిన వారి ముడుట కట్టలు కొట్టి జీవించవలయునని వ్రాయబడి ఉండ వచ్చుననియు విధి విధానము విచిత్రమనియు వివరించిరి.

అధ్వష్టము, దుశద్వష్టము అనువాచనమపరించి మంచిచెడు ఫలితములు కలవనియు, ఏ వని కైవను అధ్వష్టము ప్రధానమని ఈ 'శకున బోయినా కూడ బోయినా అధ్వష్టం కావాలి' సామెతన వివరించిరి.

అదే విధముగ దేవుడు దయ తలచిన మనిషి జీవిత మందలి చెడు దశ ఉత్తమ దశగా మారు అవకాశము కలదు. ఈ విషయము 'దేవుడు అగాయించె దెసకొలాయించె' అను సామెత స్పష్టపరచినది.

అర్థిక శాస్త్రము :

మానవ మనుగడకు ప్రధానావసరము ఇట్లు అని చెప్పక తప్పదు. జీవితసరళిని నిర్దేశించునది అర్థిక వ్యవస్థ అని అర్థిక శాస్త్రవేత్తల అభిప్రాయము మనిషి అర్థిక జీవనము మెరుగుగా ఉన్న నే తనని జీవితమున ముఖవంతములు వెలయును.

జానవదుల అభిప్రాయమున మానవులకు ఇట్లు అవసరమైనను, అత్యవసరము మాత్రము కాదు. వారు దాని కొరకు నీతి నియములను అమలుబు కంగీకరింపరు. దానిని ఈ 'మూటబోత బాయె గాని మాటబోవద్దు' అను సామెత స్పష్టము చేయుచున్నది. అదే విధముగ తమ వంపాదన నమనరించి కొడుపుతో జీవించవలయునని జీవితము అప్పడే ముఖవంతము అగునని 'గాంగడన్నంత కాళ్ళు దాపు కోవాలి' అను సామెత ద్వారా వ్యక్తీకరించివారు.

తమ స్థితిని మించి అనవసరపు ఆదంబర ప్రదర్శనను గావించు కొందరిని ఈ 'ఖానాకు గతిలేదు లంజకు బులాప్' సామెతన వ్యంగ్యముగా నిరసించినారు.

అప్పులు చేసి పోయిగా తినికూర్చున్నచో అవి తీర్పు నమయమున విడుపే మిగులుతుందను నత్యమును 'బొక్కకొర్కంగ భోగం లెక్కచెట్టంగ దుఃఖం' అను సామెతన వ్యంగ్యముగా హెచ్చరించినారు.

వంపాదన అనునరించి ఖర్చులు కూడ ఉండునని వంపాదనతో పాటు హోదా, హోదాతో పాటు ఖర్చులు పెరుగునని 'ఎంతచెట్టు కంత గాలి' అని వివరించిరి.

మరి కొందరు ఎల్లప్పుడు ఏదో పనిలో నిమగ్నమై ఎంత సంపాదించు పట్టు అగుపించురు. కాని వారి సంపాదన తక్కువలయు ఈ 'గడియ పుర్పుకులేడు గవ్వరాకడ లేడు' అను సామెతన వృష్టము చేయబడినది.

కొందరి సంపాదన వారి జీవితావసరములకు పరిపూర్ణము. ముఖ్యముగా పేద వ్రజానీకానికి ఈ పనులకు తప్పనిపరి వారి సంపాదన గురించి ఈ 'బొద్దడి బొట్టకు చూపడ్డి బట్టకు' అను సామెతన వివరించిరి.

'మరి కొందరు ఎంత సంపాదించినను వారి భార్యల విలాసములకు అడంబరపు ఖర్చులకు పరిపూర్ణము ఈ 'అయ్యగారి సంపాదన అమ్మగారి పనుషకుంకుమ' అను సామెతన వివరించినారు.

కొందరు ఎన్నో వేషములు ధరించి వ్రజలను వినోదవరచి డబ్బును సంపాదించురు. వారి వృత్తిని 'వినమేస్తై గానమొస్తది' అని వివరించిరి.

మరి కొందరు అప్పులు చేసి జీవించురు. కాని దాని వలన అతని జీవితము నవ్వలపాలు కాగిండు. ఈ 'అప్పు అదా కాదు వాపు బలుపు కాదు' అను సామెతన అప్పు వలన సంపాదించినది కాకకముగ ఇందదనియు, అది ఉండునని భ్రమ పడిన అది వాపును చూచి బలుపనుకొనుట వంటిదని చక్కని ఉపమానముతో వివరించినారు. అందుచేతనే 'అడుక్కు తినవచ్చుగాని అప్పుచేసి తినరాదు' అను సామెత వెలసినది.

కొందరికి హఠాత్తుగా కష్టము చేయకనే నడుమంత్రమున డబ్బు వచ్చును. దానితో వారియొక్క ప్రవర్తన మారిపోయి కన్నూమిన్నూ గానక ప్రవర్తించురు. అది అతని పతనమునకు దారి తీయునని ఈ 'నడు మంత్రాన నీరవస్తై నడుమిరగ వద్దుడు' అని వివరించిరి.

ఈ విధముగా సంపాదన కొరకు కొందరు పడు శ్రమ కొందరి ఆర్థిక స్థితి, మరి కొందరి అప్పుల బాధ, కొందరి పడమంత్తపు నీరి మొదలగు విషయములన్నియు ఈ ఆర్థిక సంబంధములగు సామెతల యందు వివరించినారు.

రాజకీయ శాస్త్రము :

రాచరిక వ్యవస్థ యందలి రాజనీతి సిద్ధాంతము మండి పుట్టివడి రాజకీయవదము. కాని నేటి కాలమున పరిపాలనా సంబంధమగు అంశముగా భావించుచున్నారు. ప్రజలే పాలకులగు ఈ వ్యవస్థన మనిషికి రాజకీయముల గల సంబంధము విడదీయరానిదిగా మారిపోవుచున్నది.

రాజకీయములు క్రమముగా జానపద జీవితమును కూడ ప్రభావితము గావించినవని వారి సామెతలందలి రాజకీయాంశములను పరిశీలించిన వ్యవస్థ మగును. నేటి కాలమున రాజకీయములకు విద్యా, వివేకము, నీతి, నిజాయితీ అనునవి కాక కేవలము డబ్బు, హోదా, వలుకుబడి అనినీతి అనునవి అర్హతలుగా మారిసవి. చివరకు రాజకీయ మన 'కవటపు ఎత్తుగడ' అను వ్యంగ్యార్థమున వాడబడుచున్నది.

గ్రామ నీమ లందలి రాజకీయములు కేవలము గ్రామ పెద్దల 'గారడీలు' అని చెప్పవచ్చును. చిల్లరదేవుళ్ళగు వీరి చేతలు, జానపదులు తమ సామెత లందు వక్కగా వివరించిరి.

కొందరు గ్రామ పెద్దలు తమ వదలి, వలుకుబడి నిలుపుకొనుటకు ఎన్నియో ఎత్తులు వేయుదురు. వారిని గురించి 'చాల్ల తోడు పెట్టి కుక్కలకు యాల్లాటవెట్టి' అను సామెతన వివరించిరి. ఇది ఇరు వక్షాల మధ్య తగువు పెట్టి ఆ అమాయకులను తమ స్వార్థానికి బలిచేయు వారందరికి కూడా వర్తింతును. మరికొందరు అమాయకుల జీవితమును నాశనము చేయుదురు. వారిని గురించి ఈ 'జవులావులు కొట్లాడి లాగెల కాళ్ళిర గ్గొట్టి' అని వివరించి నారు.

మరి కొందరు పెద్దలు చాటుగా కొంపలకు కొరివిపెట్టి ఏమీ తెలియని అమాయకుల వలె పడింతురు. లేదా ఒకరి విషయమును మరి ఒకరికి అందించి, తగువులు సృష్టించి వక్కకు తప్పుకొందురు. వారిని గురించి

‘కొండి మీటుడు గోడ తెక్కుడు’ అను సామెతను స్పష్టపరిచారు. ఇందు అటు వంటి వారిని తేలుతో బోల్పినారు. తేలు కుట్టిన తరువాత ఏమి ఎరగనట్లు గోడ పైకి బోతుంది.

మరి కొందరు తమవేరాలను ఇతరులపై మోపి వారిని శిక్షకు గురిచేసి కాము తప్పకొందురు. వారిని గురించి ఈ ‘కిందిమీదేనుడు మందిమీదొట్టుడు’ అని వివరించిరి.

ఈ అనుభవము రాజకీయ విషయములందు, తేసులందు, సామాన్య ముగా అగుపించును. ఇది రాజకీయ నాయకులకు వెన్నతో పెట్టిన విద్య. మరికొందరు గ్రాహ పెద్దలు అధికార దర్పము, స్వార్థ వరత్వము తమ నైజంగా కలిగి ఉందురు. ఒక దొరగారి అశ్వాదు ప్రవర్తన ఈ 1 ‘సాలుచెప్ప దొరాంటె, దుడ్డెబర్రెనాదన్నాడు’ అను సామెతన వివరించిరి.

మరో పట్టు తన వద్దకు ఫిర్యాదుకు వచ్చిన వారివే శిక్షించినాడని ఈ ‘ఇమర్చ లేని పట్టు ఈవంత వలగ్గొట్టిండు’ అను సామెతన వివరించిరి.

ఈ ప్రకరణముల, జానపదులు తమ సామెతలందు వెలువరించిన కాత్ర విషయముల గురించి వివరించితిని. వీనిలో వారికి కాత్ర విషయములపై గల ప్రగాఢ విశ్వాసము స్పష్టమగుచున్నది వీరు తమ సామెతలలో ‘వ్యవ సాయ’ కాత్రమునకు అధిక ప్రాధాన్య మిచ్చి నిజమగు జానపదులు అనిపించు కొనిరి. తర్వాత వైద్య, జ్యోతిష్యశకునాది కాత్రములయందు తమ విశ్వాసములను ప్రకటించిరి. మరికొన్ని సామెతల పరిశీలనమున వారి లౌకిక స్థితి గతులను, రాజకీయ అవగాహన స్పష్టము చేసిరి. వీడినన్నింటిని సంక్షిప్తముగా వివరించితిని.

క థ లు

ప్రాచీన కాలము నుండియు భారతదేశము కథలకు, గాథలకు పుట్టి నిల్లు ఎన్నియో గాథలు తెలుగు సామెతల పుట్టుకకు కారణములైనవి. ఇతి హాసములు, పురాణములు, జానపదులు వ్యయముగా వదవకున్నను వారు ఈ గాథలన్నియు విజ్ఞుల వలన తెలిసికొని యుండుట వలన, తమ జీవితాచారమున ఈ గాథలందలి పలుకుటనములను నమస్వయించుకునుచునే ఉండురు. ఈ కారణమున వారు, తమ సంభాషణమున తరచుగా వ్రోయొగించు సామెతలను సైతము కథలు, పొరాదీక గాథల ననువరించి నిర్మించుకొనిరి. అందువలననే, సామెతల పుట్టుకకు గల ప్రధాన కారణములలో 'కథలు-గాథలు' కూడా పేర్కొనబడినవి.

భారతీయులకు పవిత్రములగు భారత రామాయణాది గాథా సంబంధములగు విషయములతో ఎన్నియో సామెతలు, భారతీయ భాషలన్నింటి యందు అగుపించుచున్నవి. 'సంవతంత్రము' వంటి కథా సాహిత్యము కూడా ఎన్నియో సామెతలను వృద్ధిచేసెడిది.

గాథలకు సామెతలకు పబ్బిహిత సంబంధము కలదు. కన్నడమున సామెతలకు 'గాదె' అందురు. గాదె- గాథా శబ్దధనము అగుట ఈ విషయమును నిరూపించుచున్నది. హిందీ యందు సామెతలకు 'కహానీ' అందురు. ఈ మాట 'కథావ్రీత్' అను శబ్దము వలన పుట్టినది. ఈ విషయము సామెతలకు, కథలతో గల సంబంధమును నిరూపించుచున్నది.

సామెతల యందు 'చూచిరమ్మచె కాల్పివచ్చిండు' అను విధముగ పొరాదీక గాథా సంఘటనము మాత్రము వివరించబడును, కాని కథలను వివరించు సామెతలందు 'అందని దాక్ష పుల్లవ' వలె పూర్తి కథా చిత్రణము ఉండుట గమనింపవచ్చును. కొన్ని కథల యందు ముగింపుగా చెప్పబడిన నీతి వాక్యములు సామెతలుగా మారుచుండుట గలదు.

జానపదులు సామెతల యందు వివరించిన గాథలనుసరించి, పీఠాని
1. భారత సంబంధములు 2. రామాయణ సంబంధములు 3 భాగవత
సంబంధములు అనియు కథలు గల సామెతలను 4. కథా సంబంధములు అని
వర్గీకరించి వివరింపవచ్చును.

భారత సంబంధములు :

‘అదోళ్ళనోట మాట దాగదు’ ఈ సామెత మహాభారత గాథ ను
సరించి పుట్టినదని తెలియుచున్నది. పాండవ మాత కుంతీదేవి ‘కర్ణుడు’ తనకు
వృథమ పుట్టినదను విషయమును అతని మరణానంతరము లోకమునకు
వెల్లడించును. ఈ విషయము ధర్మరాజాదులకు తెలియక కర్ణుని శత్రువునకు
మని భావించి అతనిని రథమున వదించుట స్త్రీ యగు కుంతీదేవి రహస్యం
దాచుటయే దీనికారణమనియు స్త్రీలు రహస్యములు దాచుటచేత అనర్థములు
జరుగునని భావించి ‘స్త్రీల నోట మాట దాగరాదని శపించెను’ అని 1 ‘జాన
పదులు’ వివరించిరి.

‘కర్ణుని తం భారతం’ కర్ణుని పా రాజ్యము ‘వింటి భారతం వినాలి
తింటి గారెలు తినాలి’ భారత కథ ప్రాముఖ్యమును సూచించు సామెతలు.

‘నవ్వునాల్గు పిఠాం చేటు’ ఈ సామెత భారత సంబంధముగు గాథను
వివరించుచున్నది.

దుర్యోధనుడు ‘మాయపథ’ వీక్షించు సమయమున అందలి చిత్ర
విచిత్రములగు ద్వుళ్ళములకు మైమరచి పొగుచు డగా ఒక చోట విచిత్రమగు
కొలనును గాంచి కొని ఆది వాస్తవమునకు కొలను గాదని తోచించి అందు
వదిలొప్పును. ఈ సమయమున అచ్చటి కేతెంచిన ద్రౌపది దుర్యోధనుని స్థితిని
గాంచి పరిహాసముగావించును. దానితో అభిమానధనుడగు పాండవుడు
తినుక చెంది. మాయాజాదము ఏర్పరచి అందు పాండవులను ఓడించి,
ద్రౌపదిని నిండుకొలుపున వరాధవించుటయు తరువాత భారత యుద్ధము
జరిగి జనక్షయము జరుగుటకు దారి తీసినది. ఈ సంఘటనలకు ద్రౌపది
నవ్వు కారణము.

1. ఈ గాథ వివరించినది శ్రీమతి, కె. శకుంతల (లింగం పల్లి గ్రామం.)

రామాయణ సంబంధములు :

‘నవ్వునాల్లా విధాల చేటు’ ఈ సామెతను సమర్థించు రామాయణ గాథ కూడ కలదు. దీనిని జానపదులు ‘లక్ష్మణ దేవర నవ్వు’ అను చక్కని పొరాడిక గేయమున వివరించిరి.

శ్రీ రామునితో పాటు వదుచాటుగేళ్ళు వనవానమున నిద్రరాని లక్ష్మణునకు శ్రీరామ వట్టాల్లిపేక సమయమున విద్రావించినది. ఈ సమయము కాని సమయమున నిద్ర వచ్చుటచేత లక్ష్మణుడు నవ్వెను. కాని ఆ నిండు కొలుపున ఉత్పన్నమయ్యెను లక్ష్మణుడు తమకారణముగానవ్వెనని. భావించి సభలోని వారందరూ కించపడిరట. జాలారి వడుపగు గంగను నెత్తిప మోయు చున్నందులకు తనను చూచి నవ్వెనని శివుడు, అన్నయగు రావణుని వంపించి రాజై నందుకు నవ్వెనని విభీషణుడు. అదరాని మాటలాడిన అడువారిని నమ్మ రాదని నవ్వెనని జానకి రావణుని చెరనుండిన అర్థాంగిని స్వీకరించెనని రాముడు అనమానముగా ఎంచిరి. సభలోని ఈ పరిస్థితికి నవ్వకారణము.

‘చూచిరమ్మంటి కల్పించిండు’ ఈ సామెత రామాయణ గాథను వివరించునది.

‘శ్రీరాముని అనతిస సీతాన్వేషణమునకు వెళ్ళిన హనుమంతుడు లంకా వట్టణ మందలి అశోకవనమున సీత చెర యందుండుట గమనించి సీత దరి చేరి రాముని క్షేమము వివరించును. సీత అనవాలుగా అమె పుండి చుడా మదీ గ్రహించి, తిరుగు వ్రయాణమున అశోకవనము ధ్వంసము చేయగా లంకాధిపతి కిమకచెంది హనుమ తోకకు నిప్పు పెట్టమని ఆజ్ఞాపించెను. అప్పుడు హనుమ నిప్పు పెట్టబడిన తన వాతముతో లంకానగరమును దహించి, సుర క్షితముగా రాముని సమక్షమున చేరును.’

‘వేసిన చేష్ట ఎవరు చూడరుగని కోసిన ముక్కు నలుగురు చూస్తారు’ ఈ సామెత రామాయణ గాథను వివరించినది.

‘శ్రీరాముడు వనవాసమున ఉన్న సమయమున రావణుని చెల్లెలగు శూర్పణఖ అతనిని గాంచి, అతని అందమునకు మెచ్చి తనను చేకొనుమని అర్థింపగా, తాను వివాహితుడననియు, వికవత్సీవృతుడననియు చెప్పి, తన తమ్ముడగు లక్ష్మణుని వద్దకు పంపించును. శూర్పణఖ లక్ష్మణుని చేరి తన కోరిక వెల్లడించ నిష్ఠాగరిమడగు. ముక్కోపియు అగు లక్ష్మణుడు ఆకాంత ముక్కుకోసి పంపించును. తనకు జరిగిన వరాళవమునకు ప్రతీకారము చేయ నెంచి, కొలువు తీర్చియొన్న రావణుని వద్దకు వెళ్లి తన స్థితిని వివరించును. తామలక్ష్మణులపై నిందలు కల్పించును. ఫలలోని వారపదము ఆమె కోసిన ముక్కును చూసి రామలక్ష్మణులకు తగిన వరాళవము చేయవలయునని రావణుని కోరుదురు’

‘రామాయణమంతా విని రామునికి సీతైమది’ అను సామెత ఒక్కో రామాయణమందు ఒక్కో విధమైన కథ విన్న జానపదుల ఆమాయకపు ప్రశ్న

‘హనుమంతుని ముందాఓప్పి గంతులు’ అంజనేయుల వారి కత్తి సామర్థ్యములు సమర్థించుచు పుట్టిన సామెత.

భాగవత సంబంధములు :

భారత, రామాయణముల వలనే భాగవతము కూడ తెలుగు వారికి పవిత్ర గ్రంథము భక్తి వైరాగ్యములకు ప్రతీకయగు ఈ గ్రంథము నందు హరిలిలలను వర్ణించు గాథలు కలవు. ఇందలి ఒక గాథను వివరించు సామెత.

‘బొడ్డోనికి పుట్టెడు బుద్ధులు’ ఇది వామనుని తెలివి తేటలను సమర్థించుచు పుట్టిన సామెతగా తోచుచున్నది.

మహావిష్ణువు ప్రజలను బలిచక్రవర్తి తొరి మండి తప్పించుటకు వామనావతారము ధరించును. వామనుడు తొమ్మిది వజ్రులు వేషమున బలి చక్రవర్తి వద్దకు వెళ్లి మూడడుగుల పేలను దానముగా అర్పించును. బలి అందుకు సిద్ధపడును. వామనుని బుద్ధి కళతలను ముందే పసికట్టి రాక్షసా మాత్యుడు, హితుడు, కులగురువగు తుక్కాచార్యుడు బలిని దానము ఇవ్వరాదని

కోడను. కాని మహాదాతయగు బలి తక్కించాడని మాట పాడించక దాన కార్యక్రమమును ప్రారంభించుము. బలి. వామనునికి భూమి దానముగా ఇచ్చును. దాన జలము వోయువేళ అదానపాత్రలోనికి తక్కించాడని మాట ప్రవేశించి జలము రాకుండగా, కీటకరూపమున జలపాత్ర ద్వారమున అడ్డు వడును. ఈ సంగతి పుట్టెడు బుద్ధులు గల వామనుడు గ్రహించి చిన్నపుల్లతో జలధార వచ్చు ద్వారమున బొడుచును. అది కీటక రూపములో మున్న తక్కించాడని కంటికి తగిలి ఏకాక్షిగా మారును. తదుపరి దాన కార్యక్రమము నిర్వహించు గా సాగిపోవును. మూడడుగుల వేల స్వీకరించిన శామనుడు యుక్తితో ఒక అడుగుతో భూమిని, రెండవ అడుగుతో అకాశమును ఆక్రమించెను. మూడవ అడుగును బలి తిడుమున మోపి అతనిని పాతాళమునకు త్రొక్కివేయును ఇదంతయు పుట్టెడు బుద్ధుల, బొద్దివాని వలననే జరిగినది.

‘ఎవరికి వారే యమునా తీరే’ సుప్రసిద్ధ సామెత భాగవత గాథకు చెందినదే.

కథా సంబంధములు :

‘అందని ద్రాక్షపుల్లవ’ ఈ సామెత యందు ఖక్కద్రాక్షవళ్ళ కథ వివరింపబడినది. ఈ కథ మనది కాదనియు అది అంగ్ల భాషకు చెందినదని తెలియుచున్నది. ఈ కథను అనుసరించిన సామెత భారతీయ భాషలకు, హిందీ, తమిళ, కన్నడ, మళయాళ, మరాఠీ భాషలందు కూడా అగుపించు చున్నది.

‘ఒకనాక చోట ఒంటరిగా ఆకలితో తిరుగాడుచున్న వక్కకు, ఒక చోట ఒక ద్రాక్ష తోట కనిపించినది. అది అచటికి వెళ్ళి తీయనైన ఆ ద్రాక్ష వండ్లను తిన వలయునని ప్రయత్నించినది. కాని అవి ఎత్తున ఉండి అందక పోవుట వలన, అవి పుల్లగా మున్నవి అనుకొని వెళ్ళిపోయినది. అను కథ కలదు’. అందనివన్ని మంచివి కానివను, అలిప్రాయమును వివరించు వంద ర్థమున ఈ సామెత వాడుదురు.

‘వదుపుకున్నోని కన్న చాకలోడు వయం’ ఈ సామెతన వివరించు కథ కనిపించుచున్నది.

‘ఒక రోజు’ వేమన మహాకవి తన గ్రామము నుండి పమీనగ్రామమునకు ఒక ఏరు దాటి వయనింప వలసి వచ్చినది. అప్పుడు ఆ ఏరు నిండుగా వ్రవహించుచు, సామాన్యులకు దాటరాని విధముగా నుండెను. వేమన తపోమహిమ చేత, దేవుని ధ్యానించి ఆ ఏరులోని నీటిపై న మామూలుగా పడవ సాగెను. అవతలి గట్టున భార్యతో పాటు బట్టలుతుకన్న చాకలి ఆవుర్యముతో వేమనను గమనించు చుండెను. అంతలో ఏరును చాటుచున్న వేమన మునిగి పోసాగెను. కాని వేమన ఇదంతయు గమనించుట లేదు. అతని దృష్టి యంతయు దేవునిపై నుండి తప్పుకొని, చాకలి వక్కనే తడవిన బట్టలతో అవయవముల న్నవ్వు వరచుచున్న చాకలి వనితపై గలదు. ఇది గమనించి, చాకలి పమయస్ఫూర్తితో వేమన దృష్టిని మరలించుటకు అవటనే గల ‘బావను’ అమె పై న బోర్లించెను. అప్పుడు వేమన నృహలోనికి వచ్చి, తన తప్పును గ్రహించి, దేవుని ప్రార్థించి గట్టు చేరుకొనెను. తరువాత తన ప్రాణములను కాపాడిన చాకలి యుక్తిని వ్రతంపించెను. 42

‘అకవికటపురాజు, అవివేకపు వృధాని’ ఈ సామెత యందలి కథను జానవదులు ఈ విధముగా వివరించిరి.

‘అనగనగా ఒక రాజ్యము గలదు. దానిని పరిపాలించు రాజు ఎప్పుడు అకట వికటపు వసులు చేయుచుండెడి వాడు. ఒక రోజు రాజు గారు తన పురోహితుని పించి తనకు ‘ఏకాదశి’ కావలయునని దానిని కొని తీసుకొని రమ్మని ఆజ్ఞాపించెను. అంతట ఆ తెలివితేలి పురోహితుడు ఎన్నిచోట్లనో తిరిగి తిరిగి చివరకి, ఒక మిరాయి కొట్టు నందు ఏకాదశి గురించి అడుగగా ఆ తెలివి గల వేపారి, కొంత మిరాయిని బొట్లమున కట్టి ఇచ్చి అదియే ‘ఏకాదశి’ అని వంపించెను. దానిని తీసుకొని వచ్చుచు మార్గ మధ్యమున ‘ఏకాదశి’ ఎటుల వుంటుందో అని బొట్లము విప్పి చూచి, దానిని భుజించును. పిదప వట్టి బొట్లమును రాజుగారి దగ్గరకు తెచ్చి ‘ఏకాదశి’ అని ఇచ్చును. రాజు ఆ బొట్లము విప్పిచూచి ‘ఏకాదశి’ విదని వశించును. అప్పుడు పురోహితుడు వినయముతో, జాగ్రత్తగా దీనిని తీసుకొని వచ్చుచుండగా, అది మార్గమధ్యమున ఎగిరి పోయెనని వ్రక్కత్తర మిచ్చును. మరి యొకసారి రాజుగారు రాజ్య భారమును తన మంత్రి మహాశయుడికి అప్పగించి, వేటకు వెడలును. రాజు వేటకు వెళ్ళిన కొద్ది రోజులకు అతని మహారాజు పాముకుట్టి మృతి నొందును. అప్పుడు అవివేకపు మంత్రిగారు, రాజు తంకు విషమెక్కుతుందని భయపడి,

అమె తలను కొట్టింది, ఉడ్డి మీద భద్రపరచును. దాని వలన కొన్ని ఎలుకలు వచ్చి ఆ తలను భుజించుటచే ఎలుకలను పొరదోలుటకు యోచించింది. ఇల్లు తగుల పెట్టించును. ఇల్లు అంతయు కాలిపోవుచుండగా భీతి చెంది, దానిని అర్పివేయుటకు పెద్ద చెఱువు గండి పెట్టించును. అది వరదలుగా మారి ప్రావ హించగా ఆ గండి అడ్డుకొనుటకు, పెద్ద వనము కొట్టి కట్ట వేయించును. ఈ విధముగా అనంతవక వసులు చేసి తన వసులు వన్నింటిని ఒక లేఖ యందు పొందుపరచి ఒక బంటు ద్వారా వేటకు వెళ్ళిన రాజుగారికి విన్నవించుకొనెను ఈ విషయములను తెలుసుకొని రాజు విచారించుటకు మాడుగా చెఱువు గండి కొట్టించగా, అందరి చేపలు ఎటువెళ్ళినవి అని ప్రశ్నింప చెట్టు ఎక్కినవని, బంటు నమాధానము. 1

ఈ విధముగా ఈ కథ యందు రాజుగారి వింత ప్రవర్తన, మంత్రి పురోహితుడు, బంటు తెలివి తక్కువ తనము ప్రదర్శించబడినవి. వేడికిని గాని పెద్దల వ్యర్థవనులను విమర్శించునపుడు ఈ సామెత వ్రయోగించుట కలదు. ఈ విధముగా ఎన్నియో కథలు మనము సామెతలందు గమనింప వచ్చును.

‘కథ కంచికి, మన మిండికి’ ‘కథకు కాళ్ళు లేవు, ముంతకు చేవు లేవు’ వంటి కథల గురించి అర్థవంతమైన సామెతలు కలవు.

ఇవిగాక సామెతలను నమర్చించుచునో, సామెతల ఆధారముగనో, ఎన్నియో కథలు జానపదుల వ్యవహారములో ప్రచారములో కలవు.

ఈ ప్రకరణమున జానపదులు కొన్ని పౌరాణిక గాథలను పరిచియు, మరికొన్ని కథల ననుసరించియు, వృష్టించుకొనిన సామెతలను వివరించినాను. ఈ సామెతలందలి కథలను, జానపదుల నుండి వ్యయముగా విని, వారు చెప్పిన విషయమునకీ, అతికయోక్తి అనక ప్రాధాన్యమిచ్చినాను.

తులనాత్మక పరిశీలన

సామెతలు ప్రపంచము నందలి అన్ని భాషల యందును పర్య సామాన్యముగా అగుపించు చుండును. మానవులందరును ఒకటి, కాని వారి వారి అనుభవములు, అనుభూతులు, ప్రాంతీయ వేషభాషలు, సంస్కృతి, భిన్నముగా ఉండును. ఆందువలన, వీరందరూ వెలువరించు సామెతలు స్వభావాది విషయములందు చరస్పర నన్ని హితత్వమును, ప్రత్యేక సంస్కృతి విషయమున భిన్నత్వమును వ్రేదర్పించు చుండును.

ఉదాహరణమునకు, మానవులు అందరు ఆహారమును స్వీకరించినను వారి ఆహారమున గల వదార్థముల మధ్య భిన్నత గలదు. అదే విధముగా, 'సామెత'లు అన్ని భాషల యందును అగుపించు చున్నను. వారి వారి ప్రత్యేక జీవిత విధానములను అందు వ్రేదర్పించు చుండును.

ఒకే దేశమున, ఒకే సంస్కృతి న గల సామెతల మధ్య సామ్య ములు, అంతరములు అగుపించు చుండును. దీనికి వారి వారి మూలాను భవముల మధ్య మరియు మనస్తత్వముల మధ్య సామ్యము, మరియు వారు ఉపయోగించు ఉపమాది వస్తు వివరణల యందు గల అంతరము కారణ ముగా పేర్కొనవచ్చును.

భారతదేశము నందలి వివిధ భాషల యందు సామెతలు గలవు. వీని మధ్య చాల విషయములందు సామ్యమును గమనించ వచ్చును. ఒకే హైందవ సంస్కృతి వాగరికతలకు చెందిన వారగుట వలనను, మరియు వీరికి గల ప్రధాన ఐతిహాసిక గ్రంథములు ఒకటి అగుట వలనను ఇచ్చట మహాత్ముల మాట్టలును, దీనికి కారణమగు చున్నవి. కేవలము వాని మధ్య కనీస వస్తువును వర్ణించు విషయముననే అంతరము అగుపించుచుండుట కలదు.

కొందరు 'సామెత' లు ఒక ప్రాంతము నుండి మరొక ప్రాంతము నకు వ్యాపించుచుండుట వలన, వాని మధ్య సామ్యము కలదు. అని అభి

ప్రాయ వదిరి. కాని పంపృతి నాగరికతల యందు సామ్యము గల కొన్ని భాషల సామెతల యందు మాత్రమే ఈ సూత్రము వర్తించును.

వివిధ భాషల ప్రాంతముల మధ్య గల సామెతల విషయమున, రెండు అభిప్రాయములు విజ్ఞులు వెలువరించిరి. సామెతలు ప్రత్యేకముగా ప్రతిప్రాంతమున వెలయుననియు, వాని మధ్య గల సామ్యమునకు, మనో ధర్మము పందలి సాన్నిహిత్యమే కారణమనియు ఒక అభిప్రాయము. ఒక 'సామెత' ఒక చోట పుట్టి నది ప్రాంతములకు వ్యాపించునను అభిప్రాయము రెండవది.

వివిధ భాషల సామెతలు

అంగ్లము :

అంగ్లమున సామెతను 'ప్రోవర్బ్' (Proverb) అందురు. 'ప్రోవర్బ్' అనగా 'మామూలు మాట' (A Common saying) అని అర్థము. అంతర్జాతీయ భాషయగు అంగ్లభాష యందలి సామెతలకు, తెలుగు భాష యందలి కొన్ని సామెతలకు మధ్య సామ్యములను గమనింపవచ్చును. కాని కొన్ని చోట్ల ఉపమానము స్వీకరించుట యందు భిన్నత అగుపించుచుండును. ఉదా! "Cut your coat according to the cloth" ఇది వస్త్రమును బట్టి దుస్తులు కుట్టించుకొనవలయును, అని అర్థము. ఇందు దుస్తుల ప్రాధాన్యతను ఉపమానముగా స్వీకరింపబడినది ఇదే అర్థమును వివరించు సామెత తెలుగు నందును గమనింపవచ్చును.

'మంచమున్నంతె కాళ్ళు చాపు కోవాలి' ఇచ్చట మంచమును ఉపమానముగా స్వీకరించిరి. ఈ రెండు సామెతల యందు, భావసామ్యము అగుపించుచున్నది. అభివ్యక్తి యందు మాత్రమే భిన్నత్వము కలదు.

'A bad work man blames his tools' అందు వది చేత గాని వాడు తన పరికరములను నిందించునను భావము కలదు ఇదే భావమున.

‘ఆడరాక మద్దెలోడు’ అను సామెత తెలుగు వండు గలదు. ఇచ్చట ఆడరాని వాడు మద్దెల (వాయిద్యము) ఓడు పోయిందని, నిందించినాడను అర్థము వివరింపబడినది. ఈ సామెతలందు వ్యక్తికరణమున గల భావము ఒకటి అయినను ఉపమాన వస్తువునందు మాత్రము అంతరము కలదు.

‘Slow to work but quick to eat’ ఈ అంగ్ల సామెత యందు యందు పనికి వెనుకాడు తిండి పోతు గురించి వివరింపబడినది. ఇదే భావమును ఉపమాన పూరకముగా తెలుగున ‘తిండికి తిమ్మరాజు పనికి పోతురాజు’ అని వివరించినారు.

‘Christams comes but once in a year’ ఈ అంగ్ల సామెత యందు ‘క్రిష్టమస్’ పంపత్సరానికి ఒకే మారు వస్తుంది. అని మంచి రోజు అరుదుగా వస్తుందను అర్థమున వివరించినారు. ఇదే భావమును యథాతథ ముగా తెలుగు సామెత యందును గమనింప వచ్చును.

‘సంక్రాంతి పాలుకొక పారె’ ఈ రెండు సామెతలు సామ్యము గలవి. వీనిలో ఎవరి పంస్కృతికి చెందిన వండగలను వారు ఉదాహృతిగా స్వీకరించిరి.

‘Give him an inch and he will take an all’ ఈ అంగ్ల సామెత యందు కొందరు వ్యక్తుల స్వభావము వివరింపబడినది. వీరికి ఒక చోట కొద్ది అక్రయము ఇచ్చినచో, మొత్తము స్థలము ఆక్రమించు స్వభావము గలదని చెప్పబడినది. ఇదే భావమును,

‘ఇవంతరమ్మంటె ఇల్లంత నాదన్నాడు’ అను తెలుగు సామెత యందు సొందర్యవంతముగా, మాదిగా వ్యక్త పరచినారు.

ఈ విధముగా పెక్కు సామెతలు అంగ్ల, తెలుగు భాషలందు సామ్యములుగా అగుపించు చున్నవి.

సంస్కృతము :

భాఠీయ భాషనిబిడిపై నను సంస్కృతము వ్రథావము కలదు. సంస్కృతమున సామెతలను 'లోకోక్తులు' లేదా 'న్యాయములు' అని వ్యవహరింతురు. లోకోక్తి అనగా లోక వ్యవహారమందలి మాట అని అర్థము.

లోకోక్తులు :

సంస్కృతమున 'యాద్యశ్రీమాతా కాద్యకేపుత్రీ' అను సామెత తెలుగున 'తల్లి తీరు పిల్ల' అను సామెతగా కనిపించుచున్నది.

సంస్కృతమున 'ఉదరనిమిత్తం అహంకృత వేషం' అను సామెత కొద్ది మార్పుతో 'ఏషమేస్తే గానమొస్తది.' అని తెలుగుసామెత.

సంస్కృతమున 'మునలంః కివలాయతే' అను సామెత 'రోకలి బండకు ఇగురు పెట్టివట్లు' తెలుగు రూపమున కనిపించుచున్నది.

సంస్కృత లోకోక్తి 'బుణమ్ కృత్వా మృతమ్ ఏభోత్' అనగా అప్పు చేసి నెయ్యి త్రాగుట అనునది తెలుగున 'అప్పు చేసి వప్పుకూడు తినుట' అనురూపమున అనమాన బేధముతో అగుపించుచున్నది.

న్యాయములు :

సంస్కృతము నందలి న్యాయములు కొన్ని తెలుగు సామెతలగా కనిపించుచున్నవి.

'అల్లేదు నుల్లేదు కొడుకు పేరు నోమలింగం' ఈ తెలుగు సామెత ఈ 'అనాత్ పుత్ర' వామోత్కర్తన న్యాయము సంస్కృతమున కలదు. అనగా పుట్టని కుమారునికి పేరు పెట్టుట అని దీని అర్థము.

‘ఊరుకు చేసిన ఉపకారం పీఠుక్కుచేసిన శృంగారం’ ఈ జానపద సామెత యందలి పీఠుక్కు చేసిన శృంగారం అను అర్థమును ఈ ‘శవోద్వర్తన వ్యాయము’ వివరించు చున్నది. శవమునకు గంధలేపనము కావించుట అని దీని అర్థము. అనగా వ్యర్థమగు పని అని భావము.

ఈ విధముగా తెలుగు సామెతలను పోలిన సామెతలన్నియో సంస్కృతమున కూడ గలవు.

హిందీ :

భారతీయ భాషలన్నిటి యందును హిందీ భాష అగ్రగామిగా ఉన్నది. తెలుగు భాష యందలి సామెతకు హిందీ యందు సమానార్థకమగు పదము ‘కహావత్’ అని కలదు. అనగా ‘చెప్పిన మాట’ అని అర్థము.

తెలుగు సామెతలను పోలిన సామెతలు హిందీ లందు అగుపించుచున్నవి.

‘శావోటితలిస్తై దైవమోటి తలుస్తది’ ఈ తెలుగు సామెతకు సమానమగు సామెత ‘జన్ సాన్ దినాయే బుదాయే’ అని హిందీ భాషలో కలదు. మనిషి చేసిన దానిని దేవుడు కూలద్రోయును. అని ఈ సామెత అర్థము.

‘అందని దొంగ పుల్లన’ దీనికి ‘అంగూర్ ఖడ్తే హై’ అను సామెత హిందీ యందు యథాతథముగా కలదు.

‘మొగున్ని కొట్టింది మొరకెట్టింది’ ఇది తెలుగు సామెత. ఇదే భావమును పురింపచేయు హిందీ సామెత గలదు.

‘ఉల్టాచోర్ కొశ్వారీక్ దాంచే’ అనగా దొంగయే తలారిని విడించినాడను అర్థము వివరించబడినది. తెలుగు సామెత యందు భార్య భర్తలను ఉపమానముగా స్వీకరించగా హిందీ యందు దొంగ, తలారి ఉపమానముతో అదే భావమును వెలువరించినారు.

'రామాయణమంతా విని రామునికి సీతేమైతదన్నదట' ఇది తెలుగున గల రామాయణ గాథ వంబందమగు సామెత. ఈ సామెత యథాతథముగా హిందీ యందు గలదు. 'సారీరామాయణ్ మనకర్ పూచా, సీతా కిష్కీ జోరూఫీ' 'అదరాక మద్దెలోరు' 'అదరాక తోర్కీ గజ్జెలు' ఇవి తెలుగు నందుగల సామెతలు, ఇదే భావమును అందించు సామెత 'హిందీ' యందు గలదు.

'నాన్ నజానే అంగన్ బెడా' అనగా నాట్యము తెలియక, వేదిక పెంకకగా ఉన్నదని అనుట, అని అర్థము. తెలుగు నందును హిందీ యందును నాట్యము ఉత్తమానముగా స్వీకరించిరి. తెలుగు సామెతన 'మద్దెల' 'గజ్జెలు' మంచివి కావని వివరింపగా హిందీ యందు వేదిక బాగులేదని వివరింపబడినది.

"కడపునిండితే గారెలు కనరుకనరు" ఈ తెలుగు సామెతకు సరిపోవు సామెత హిందీ యందు కూడ గలదు.

"ఓరేపేట్ పర్ శక్కర్ ఖారీ" అనగా కడపు నిండిన వారికి, పంచదార ఉప్పుగా ఉంటుందని అర్థము వివరింపబడినది. తెలుగున గారెలు ఉపమగా స్వీకరింపగా హిందీ యందు పంచదారను స్వీకరించి అదే అర్థమును వివరించిరి.

"అయ్యోవారిని చెయ్యి పోతె కోతయింది" ఈ సామెతకు సమానమగు సామెత హిందీ యందు ఈ విధముగా గలదు.

'పకాః ఫీరో హోగయాదలియా' అనగా చేపేడి పాయసము కాయగూరెని ఉప్పు (ఉప్పుపిండి) అను అర్థము వివరింపబడినది. ఒకటి చేయబోవ న రాకటి అయినదను తెలుగు సామెత యందలి భావమును ఇందు వివరించిరి.

'మూదోజ్జైతే మురికి చుట్టం' ఈ సామెతకు సమానమగు సామెత హిందీ యందును ఇదే భావము నివృణ్ణిది గలదు.

'ఏక్ దిన్ కాపావనా రూపరే దిన్ అన్ భావనా' అనగా మొదటి రోజు అతిథిగా గౌరవింపబడినవారు, రెండు రోజులు గడిచినచో నిరాదరణ పొందుదురను భావము వివరించినారు.

మరాఠీ :

మహారాష్ట్రము నందలి ప్రజల భావ మరాఠీ. ఈ ప్రాంతము భారతదేశమునకు పశ్చిమ తీరమున దక్షిణమున గోవా నుండి ఉత్తరమున నాగపూర్ వరకు వ్యాపించి యున్నది. ఇది తెలుగు రాష్ట్రమునకు సరిహద్దున కేదు.

మరాఠీ యందు సామెతను 'మహ్' అందురు. 'మహాణ్ణీ' అని కూడ వ్యవహరింతురు. తెలుగు సామెతలను పోలిన సామెతలు మరాఠీ యందు కూడ అగుపించుచున్నవి.

"అల్లుడు రాలేదని అమాసాగుతాది ఈ సామెతను పోలిన సామెత మరాఠీ యందును కనిపించుచున్నది.

"మాహతారీనే కొంబరా బొక్లా మణొన్ పర్కా వ్యాయచి రహలా నాహీ" అనగా ముసల్లి కోడివి రాచి పెట్టిన ఉదయము అగుతుందా? లవి అర్థము. తెలుగు సామెత యందు అల్లుడు అమావాస్య ఉపమగాను, మరాఠీ యందు కోడి ఉదయము. ఉపమలుగాను స్వీకరింపబడినవి. ఈ రెండు సామెతలందు ఒకే భావముకలదు.

"అత్త మీది కోపము దుత్త మీద తీర్" ఈ తెలుగు సామెతను పోలిన సామెత మరాఠీ యందు మరో ఉపమానముతో వివరింపబడినది.

'లేకీ బోలే మనే రాగె' అనగా కోరల్లిపైవ కోపము కూతురుపై తీసినదని ఈ సామెత అర్థము.

'అదరాక వందిరి కురువ' ఈ సామెతను పోలిన సామెత మరాఠీ యందు యదాకధముగా.

'నాన్తా ఏయినా అంగడ్ వాకదే' వాక్యము చేయరాకపోయినను, అంగణము దాగులేదనుట అని గలదు.

‘మంచమున్నంత కాళ్లు చాపుకోవాలి’ ఈ సామెత మరాఠీ యందు యథా తథముగా.

‘అంక్రుచ్ పాహుచ్ పామ్ ససుచ్’ అని గలదు.

‘ఎద్దున్నోనికి బద్దుండదు బద్దున్నోనికి ఎద్దుండదు’ ఈ సామెతను పోలిన సామెత మరాఠీ యందు భేదముతో కావిపించుచున్నది.

‘చనే అహేత్ తెఫే దాత్ నహిత్ దాత్ అహేతేఫేచనే నహిత్’ అనగా శనగలుంటే పండ్లులేవు. పండ్లుంటే శనగలు లేవు అని అర్థము వివరింపబడినది.

‘మొగున్ని కొట్టింది మొరనెట్టింది’ ఈ సామెతను పోలిన మరాఠీ యందు కొద్ది ఉపమానభేదముతో అగుపించును.

‘చోరాభ్యా ఉల్ట్యా దొంబా’ అనగా దొంగతనము చేసి అరచుచున్నాడని అర్థము.

కన్నడము :

తెలుగు సీమకు పొరుగు రాష్ట్రము కర్నాటక ప్రాంతము. ఇచట జమల మాతృ భాష కన్నడము. కన్నడమున సామెతలన్ని ‘గాదె’ అందుదు. గాదె, గాదా శబ్దవిషయము. నాడ్టాడి (నాడుడి) అనుట కూడ కలదు.

తెలుగు సామెతలకు సామ్యమగు సామెతలు కన్నడమున చాల గలవు.

అనంతయ్య మాత్ర వైకుంఠయాత్ర

సీ చేతి మాత్ర వైకుంఠయాత్ర ఈ సామెతలను పోలిన సామెత

‘అనంతయ్య మాత్రే వైకుంఠ యాత్రే’ అని కన్నడమున యథాతథముగా కలదు.

'అదేకాలు పాదేనోరు ఊరుకుందదు' అను తెలుగు సామెత.

'అడిద కాటా హడిద బాయియూ నుమ్మనిరదు' అని కన్నడమున గలదు.

'అల్లుడు రాలేదని ఆమాసాగుతాది' ఈ తెలుగు సామెతను పోలిన సామెత కన్నడమున 'అయ్యవ వరిల్లి దిద్దరె ఆమావాక్కే నింటె' అని గలదు.

'గంతకు దగ్గ బొంత' ఈ సామెతను పోలిన సామెత

'కంతెగె తక్క బొంతె' అని కన్నడమున గలదు.

'గోదలకు చెవులుంటయి' అను వృద్ధ సామెత కన్నడమున

'గోదెగళెగె కివిగళె' అని యదాతథముగ కానిపించుచున్నది.

'కానోటి తలిపై రైవమోటి తలుస్తది' అను సామెత కన్నడమున యదాతథముగా

"కాను యోలిసుపు దొందు రైవ విగెయుపు దొందు" గలదు.

ఈ విధముగా, తెలుగునకు అత్యంత పన్నిహిత భాషయగు కన్నడమున తెలుగుకు సామ్యమగు సామెతలన్నియో అగుపించును.

తమిళము :

తెలుగు సామెతమునకు పోరుగు రాష్ట్రము తమిళదేశము. తెలుగు వారి సంస్కృతికి అత్యంత పన్నిహితమగు సంస్కృతి గలవాడు తమిళులు.

తమిళమున సామెతలను "పళమొళి" అందురు. అనగా 'పాతమాట' అని అర్థము గలదు. తెలుగు సామెతలను పోలిన తమిళ సామెతలు ఎన్నియో కలవు.

ఉదా : “అయ్యగారు వచ్చేదాక అమవాస్య అగుతుందా’ ఈ సామెతను తమిళమున
“అయ్యర్ వరగిరవరై అమవాసై కార్తిరుక్కుమా” అని అందురు.

‘తేలుకు పెత్తన మిసై తెల్లవార్లుకుట్టును’ ఈ సామెత

‘తేలుక్కు మణియం కురుత్తాల్ విమిషత్తుక్కు విమిషం కొట్టు’ అని తమిళమున
గలదు.

‘అందితె సిగ అందక పోతే కాళ్ళు’ ఈ సామెత తమిళమున

‘ఎట్టినార్ తలదైప్పిడి ఎట్టావిట్టార్ కాలైప్పిడి’ అనిగలదు.

‘ఇల్లు కట్టి చూడు పెండ్లిపేసి చూడు’ ఈ సామెత తమిళమున

‘నీట్టి కట్టి స్పార్ కల్యాణం పట్టిస్పార్’ అని కలదు.

‘ధిల్లీకి రాజైనా తల్లికి కొడుకే’ ఈ సామెత తమిళమున కొలది మార్పుతో

‘ఊరుక్కు అరస నానాలుమ్ తాయిక్కు పిళ్ళేదాక’ లనగా ఊరుకురాజైనా
తల్లికి పిల్లవాడే అను అర్థమున గలదు.

‘ఒక్క కన్ను కన్ను కాదు ఒక్కకొడుకు కొడుకు కాదు’ ఈ సామెత
తమిళమున

‘బరువైప్పెల్లె యాగుమా బరుమరం తోప్పాగుమా’ అని గలదు.

‘ఒకనాటి భాగోతానికి మూతి మీనం గొరిగించుకున్నడు’

‘ఒరునాన్ కూత్తుక్కు మీసైయైచ్చిరైక్కలామా’ అని తమిళమున గలదు.

ఈ విధముగా ఎన్నియో సామెతలు తమిళమున అగుపించుచుండును.

మళయాళము :

ద్రావిడ సంస్కృతికి చెందిన తెలుగు, కన్నడ, తమిళ ప్రజల వలె మళయాళీలు కూడా ఇదే సంస్కృతికి చెందినవారు. ఈ ద్రావిడ భాషలన్నింటి యందును నాగరికత యందు వరస్పర సామ్యము అగుపించుచుండును.

మళయాళమున సామెతను “వళంచోల్లు” అందురు, తెలుగు నందలి సామెతను పోలిన సామెతలన్నియో మళయాళమున కూడ అగుపించుచున్నవి.

“అదేకాలు పాదే నోరు ఊరు కుందదు” ఈ సామెత ‘అదీయాకాళమ్ పాదీయానవుమ్ వెరుతె యిరిక్కిల్ల’ అని మళయాళమున గలదు.

‘ఒక వాటి భాగోళానికి మూతి మీసం గొరిగించుకున్నాడు’ ఈ సామెత మళయాళమున ‘ఒరునాన్ కూత్తమ్ మీళచెక్కెణమో’ అని గలదు.

‘గొడిద వుండుకు బూడిద మందు’ ఇది మళయాళమున ‘నాయికు ప్పణ్ణేమ బాంబలు మరున్ను’ అని గలదు. అనగా కుక్కి పురిరుకు బూడిద, మందు అను అర్థము గలదు. తెలుగున ‘గొడిద’ ఉపమానము, మళయాళమున కుక్కి ఉపమానముగా వాడబడినది.

ఈ విధముగా తెలుగు సామెతను పోలిన సామెతలన్నియో మళయాళమున అగుపించుచున్నవి.

‘అందరి బాడ్ల చల్లన’ ఈ సామెత చుర్రప్ప అంగ్ల కథ ద్వారా వెలుపడినది ఈ సామెత అంగ్లముతో పాటు హిందీ, తెలుగు, తమిళ, కన్నడ, మళయాళ భాషలందు యథాతథముగా అగుపించుచున్నది.

అదే విధముగా ‘రామాయణ మంతా వివి రామునికి పీతేమైతదన్నడట’ అను సామెత భారతీయులందరికి పవిత్ర గ్రంథమగు రామాయణము ననుసరించి

పెరిపినది, ఇది దాదాపు అన్ని భాషలందు అగుపించు చున్నది. ఇందు ఈ సామెత హిందీ, తమిళ, కన్నడ, మళయాళ భాషలందు గలదని వివరింపబడినది.

ద్రావిడ భాషలకు తెలుగు, తమిళ, కన్నడ, మళయాళ భాషలందు గల సాన్నిహిత్యము వలననే, వాని సామెతలందును, అత్యంత సాన్నిహిత్యము గలదు. భాష వ్యక్తీకరణమున, ఉపమాన విషయమునకు ఈ పోలిక దగ్గరగా కలదు.

సంస్కృత భాష ప్రభావము అన్ని భారతీయ భాషలపైనను కలదు. కావున సంస్కృత లోకోక్తుల ప్రభావము అన్ని భారతీయ భాషలపైనను తప్పని వరి.

ఈ ప్రకారమున పాశ్చాత్య భాషయగు అంగ్లము భారతీయ భాషలకు సంస్కృత, మరాఠీ, హిందీ భాషల సామెతలతో, తెలుగు సామెతలను తులనాత్మకముగా పరిశీలించబడినవి. ద్రావిడ భాషలగు తెలుగు, తమిళ, కన్నడ, మళయాళము లందు గల సామెతల వరవ్వర వంటింధ సాన్నిహిత్యములను వివరింపబడినది.

భాషా విశేషాంశములు

సామెతలు — జాతీయములు :

జానపదుల సామెతలను, జాతీయములను పరిశీలించినచో రెంటి మధ్య కొన్ని పోలికలు, భేదములు కన్పించుచున్నవి.

‘సామెత’ అనుభవ పుత్రిక, మానవుల సామాన్య అనుభవసౌమ్యము వలన అది అన్ని భాషలందు ఒకే విధముగా కూడ కనిపించ వచ్చును. కాని ‘జాతీయము’ ఏదో ఒక జాతి యందు పుట్టినది, ఒక జాతి వ్యంతముగా, వ్యతంత్రముగా పుట్టించు కొనివట్టిది.

సామెతలకు కరెనే జాతీయముల పుట్టుక గూడ స్పష్టముగా వివరింపజాలము. కాని, ఇవి అతి ప్రాచీన కాలమున ఏదో ఒక సందర్భమున వాడబడి, ప్రజా వ్యవహారమున నలిగి, ప్రాచుర్యము పొంది భాష యందు నిలిచి పోయినవని ఊహింపవచ్చును. ఇవి వైయక్తికముగా పుట్టి తదుపరి సామూహిక వికాసమును పొందినట్టివి.

సామెతలు, జాతీయములు, సంక్షిప్త రూపమున విశిష్ట భావములను సమగ్రముగా ప్రతిబింబింప గలవు. సామెతల కన్న మరింత సూక్ష్మరూపములు 'జాతీయములు'.

ఒక జాతి యొక్క సంస్కృతి స్వభావములను, ఆచారవ్యవహారాదులను, సంఘ జీవన విధానము, సరళముగా వివరించు శక్తి రెండిటిని గలదు. ధ్వని, సరళ భాషా ప్రయోగము రెంటి యందును గమనింప వచ్చును.

సామెతలకు వలె జాతీయములు స్వతంత్రముగా, ప్రయుక్తము కావు. ఇవి వాక్యము నందు ఒదిగి జీవింప వలసినవి. అట్లు కానిచో వానికి సంపూర్ణార్థము సిద్ధింపదు.

ఉదా:- ఒక వ్యక్తి స్వభావమును 'తిన్నింటి వాసాలు లెక్కపెట్టిండు' అను సామెతన, ఆ వ్యక్తి నమ్మక దోహదమును స్పష్టముగా స్వతంత్రముగా వివరింపగలము.

జాతీయము అట్లుగాక సంభాషణ మధ్యమున గాని ప్రసంగవశమున గాని ప్రయోగింప వలయును. లేనిచో అర్థరహితముగా కన్పించును.

ఉదా:- 'నమ్మకరాం' ఈ జాతీయము స్వతంత్రముగా ప్రయోగించుట కన్న 'వాడు పెద్ద నమ్మకరాం' అని వాక్యమందు వివరించిననే అర్థము స్పష్టమగును. ఇది హిందీ ముండి తెలుగులోనికి వచ్చిన జాతీయము. "నమ్మకరాం" అనగా ఎవరింటనైతే ఉప్పు తిన్నాడో వారికే దోహదము చేసినదని అర్థము.

సామెతలు ఎక్కువగా అన్యోన్యక్తి, ఉపమా, రూపములుగా కాన్పించును. కావి జాతీయములు ధ్వన్యంశము, ఎక్కువగా లేవి స్పష్టార్థము విచ్చు రూపములు.

భాష యందు జాతీయములు చమత్కారమును సృష్టించు చుండును. సామెతలు ఏదో ఒక విషయమును సమర్థించు చుండును. సామెతలు, జాతీయములు రెండును భాషకు ఆలంకారములు

జాన పదుల సామెతలకు వలె జానపదుల జాతీయములను గుర్తింపవచ్చును.

ఉదా:- 'మొత్తైమంత', 'ఎన్నముద్దోలే', 'మక్కికి మక్కి' వంటివి, సహజ సుందర జానపద జాతీయములకు మచ్చు తునకలు.

సామెతలకు వలె జాతీయములను ఆంధ్ర వ్యయక్తమైన విషయమును అనుసరించి వివిధ వర్గములుగా విభజించు కొనవచ్చును. 1) వ్యక్తి స్వభావ చిత్రిణ సమర్థములు (2) సామాజిక సంబంధములు (3) గాథా సంబంధములు (4) తదితరములు

1) సామెతలకు జాతీయములందు మానవ స్వభావ చిత్రిణ కాన్పింపగలదు.

ఉదా:- వాడునల్లి, గోడ మీది పిల్లి, తేలకొండి, వాడుబల్లి, ఉనరవెల్లి ఇవి ఆయా వ్యక్తులవిచిత్ర స్వభావములకు ప్రతీకలు

2) సామెతలందు వలె జాతీయములందు సామాజిక జీవనము గురించి విశేషములు వివరింపబడినవి.

ఉదా:- పెండ్లి నడకలు, నాగవల్లి నిష్ఠూరము. కోడనం పెండ్లి కొడుకు వంటివి గలవు

3) సామెతల వలె జాతీయములు కూడా ఏదో ఒక సంఘటన ఆధారముగా లేదా పౌరాణిక గాథ ఆధారముగా కూడ పుట్టు చుండును

ఉదా:- నక్షత్రుకుడు, కుంభకర్ణుడు, ఉడుతాభక్తి వంటివి

- 4) సామెతల ఎలె జాతీయములు కాలానుగుణముగా మార్పు చెందుటయో లేదా అదే భాషమున మరియొకటి పుట్టుటయో జరుగును.

ఉదా:- బిల్లి కింద చేతులు: ఈ జాతీయము వర్తమాన మందు పుట్టినది. ఇందు లంచం పుచ్చుకునే వారి రహస్య చర్య వివరింపబడినది. 'లంచము' అనునది అవిసీతి, క్షమక దానిని రహస్యముగా స్వీకరింతురు. అనుదానిని గుట్టుగా 'బిల్లి కింద చేతులు' అని వివరించబడినది.

తడిపిండు: ఇది కూడ లంచము గురించి పుట్టిన జాతీయము, నేటి సామాజిక పరిస్థితుల ననుసరించి పుట్టినట్టిది. ఇందు 'లంచము' ఇచ్చు వారి గురించి చెప్పబడినది. 'లంచము' ఇచ్చుట కూడ పుచ్చుకునుట వలె నేరము. వారు తమ పనులను, ఏదో తడిపి చేయించుకున్నాడు అనగా, ఏదో 'దాచిపో' సాధించినాడని అర్థము. విజమునకు దాచిపోయినపుడే గదా చేయి 'తడుచుట' దాని మండి 'లంచము' నకు 'తడిపిండు' అను పదము పర్యాయ పదముగా మారినదని ఊహింప వచ్చును.

డింకిలు కొట్టెండు:- ఇది పరీక్షలందు 'ఫేయిల్' అయిన వారి గురించి పుట్టిన జాతీయము 'ఫేయిల్' అయినాడనుటకు, పరీక్షలో పడిపోయినాడనుట గలదు. దాని నుండియే వ్యంగ్యముగా పరీక్షలో డింకిలు కొట్టినాడనియు, మరింత చిన్నగా 'డింకిలు' అనగా 'పర్టీలు' కొట్టినాడనియు అనుటగా మారినదని ఊహింపవచ్చును.

అట్లే ఇతర భాషలందరి మదికారములను అనువదించు కొనినప్పుడు కూడా కొన్ని జాతీయములు కొత్తగా ఏర్పడుచుండును.

ఉదా:- "నమ్మకరాం" ఇది 'నమక్ హరాం' అను హిందీ జాతీయము తెలుగున "నమ్మకరాం"గా మారినది. దీనికి రెంటి యందు అర్థము ఒకటే. 'ఉప్పు తిన్న వారింటికే దోహము చేసినాడని' అనగా కృతఘ్నుడు' అని వివరింపబడినది

సామెతలు జాతీయములు రెండును భాషయందు వ్యభిన్న స్థానమును పొంది

యున్నవి. నేడునూరి గంగాధరం గారు పీని విశిష్టతను గురించి 'ఇవి సాంఘికముగా జాతీయముగా, సాంస్కృతికముగా, వైజ్ఞానికములుగా అనేక విశ్వసత్యములను తెలుపు అర్థములు అనుభూతికములుగా వచ్చే పెన్నిధులు. వాని యందు అనుభవము, విజ్ఞానము పరిజ్ఞానము అంతర్లీనముగా మండటయే గాక జాతిని పటిష్టము చేయు శక్తి యున్నది. ఇవి రెండును కొద్ది మాటలలో బహుళార్థములిచ్చును, బహుప్రచార యోగ్యములుగా నున్నవి.' 43 అని వివరించినారు.

శిష్ట - జానపద భేదములు :

సామెతలు జానపద సారస్వతమునకు చెందినట్టివి. అయినను పీని యందు 'శిష్ట-జానపద' భేదములను గమనింప వచ్చును. శిష్టుల వ్యవహారమున వారి రచనల యందు, వ్రాయోగింపబడు సామెతలు, శిష్ట సామెతలు జానపదుల వ్యవహారమున, వారి రచనల యందు వ్రయుక్తములగు సామెతలు, జానపదుల సామెతలుగా వివరింపవచ్చును

ఈ సామెతలందు భేదములకన్న, సామ్యము మిన్నగా కాన్పించుచుండును. పీని మధ్య భేదము కేవలము శైలి విషయమునను, తమ తమ పరివరములకు, పరి మితులకు చెందిన ఉపమానములు వ్రాయోగింపబడి యందును, తమ ప్రాంతమునకు చెందిన వాడుక భాషను వాడుట యందును మాత్రమే గమనింపగలము. సామెతలకు గల తదితర లక్షణములు, శిష్ట-జానపదుల సామెతలందు నమముగా ఉండును.

శైలి : జానపదుల సామెతలందు ప్రయుక్తమగు భాష వాడుక భాష, లేదా గ్రామ్యభాష కాని శిష్టుల సామెతలందు, విద్యావంతుల భాష వ్రాయోగింపబడను.

ఉదా:- 'చదువుకున్న వాడి కంటె, చాకలి మేలు శిష్టుల' సామెత

'చదువుకున్నోనికన్న, చాకలోడునయం ఇది జానపద శైలి'

'ఈరు రావద్దు రైతా అంటే, గుట్టాన్నేద కట్టేదన్నాడట' శిష్టుల సామెత

'ఈరే కద్దంటే, గుట్టాన్నేద కట్టేయమంటడట' ఇది జానపద శైలి

'అవులు అవులు కుమ్ములాడితే, లేగం కాళ్ళు విరిగినట్లు' శిష్టం సామెత.

'అవులావులు కొట్లాడి లాగెంకాళ్ళిరగ్నొట్టినయి' ఇది జానపదులది.

'ఎముక లేని నాడక, ఏమైనా పలుకుతుంది' ఇది శిష్ట జన ప్రయోగము.

'నరంలేని నారిక, ఏమైనా తిరుగుతది' ఇది జానపదశైలి.

'ఓ పనివారికి వద్దన్నవారే తల్లిదండ్రులు' ఇది శిష్టం సామెత.

'పంగలేవోవికి వద్దన్నోదే తల్లిదండ్రీ' ఇది జానపద సామెత

'జాట్లు వున్న అమ్మ, ఏ కొప్పయినా పెట్టవచ్చు' శిష్టం సామెత

'ఎంటికలున్న కొప్పు, ఎటు పెట్టినా సుంగారమే' ఇది జానపదుల శైలి

'పీమగకు చేపిన శృంగారం, నగరికి చేపిన కొలుపు' శిష్టం సామెత

'ఊరుకు చేపిన ఉపకారం, పీమక్కు చేపిన సుంగారం' జానపద శైలి.

ఉపమాన భేదము :

శిష్ట జనులు తమ స్థితిగతులకు, జీవన పద్ధతులకు సరియగు ఉపమానములు, తమ వ్యవహారమునందు గల సామెతలలో ఉపయోగించుకొందురు, జానపదులు కూడా తమ పరిస్థితులకు, జీవన విధానమునకు చెందిన ఉపమానములనే స్వీకరించి సామెతలందు ప్రయోగించుట గమనింపవచ్చును.

'మింగ మెతుకు లేదు మీసాలకు పంపెంగ నూనె' ఇది శిష్టులు వాడు సామెత. ఇందు మీరు వాడిన ఉపమానము వారిలో గల అదంతర జీవితమును వివరించుచున్నది. ఇదే భావమును స్ఫురించు సామెతను, జానపదులు తమ పరిధిలోని ఉపమానము స్వీకరించి, 'కూల్లె కుప్పు లేదు గవి, కుంట్లెళ్ళకు ముత్యాలు' అని వివరించిరి.

అదే విధముగా శిష్టులు, 'శామ తిన తోడు లేదు గన్నివారాంగనకు పడియాలు' అని వివరింపగా, దీనినే జానపదులు, 'శామబుక్క తోడు లేదు, లంజకు పాన్దాన్' అని వర్ణించిరి.

‘కూడై రొడు తియ్యనోడు, ఏడ్లైరొడు తీస్తాడు’ ఈ జానపద సామెత యందు, జానపదులు తమ సహజ రోరణిలో, కూడు, ఏరువంటి అమ విత్యము సమీపమున వారు గంచు వానినే ఉపమానముగా స్వీకరించి చక్కని భావముతో ఈ సామెత వృద్ధించినారు. ఇదే భావమును గురింప చేయు శిస్తుల సామెత ‘కాలువ దాటలేని వాడు, కడలి దాట గలడా’ అనునది. ఇందు శిస్తులు కడలివంటి సుదూర విశేషము ఉపమానముగా స్వీకరించిరి.

ఈ విధముగా శిస్తుజానపద సామెతలందు, కొన్ని కంఠరములను గమనింప వచ్చును. వీని మధ్య గల భేదములను గురించి డా॥ ఆర్. వి. యస్. మందరంగారు

“జానపదుల సామెతలు, సహజంగా జన్మించినవి. మిగిలినవి చాల వరకు కల్పితమైనవి. ప్రాస, రయి, చందస్సు, వగైరా వ్యయత్న పూర్వకంగా చేర్చి, కవులు, విద్యావంతులు అటు వంటి సామెతల్ని రూపొందిస్తారు. జానపదుల సామెత లది గామ్యభాష, నాగరిక సామెతలది, గ్రంథస్థ సామెతలది, వ్యవహారిక భాష లేక గాంధిక భాష, జానపదుల ముడికారము సొంపు వీనిలో అంతగా తనివించదు” 44 అని అభిప్రాయపడిరి.

యతి ప్రాసలు :

‘అవోవోద్విశీయో వర్ణః ప్రాసో త్యపాద పాదేమ’ 45 అని అభిప్రాయపడిరి. అనగా తొలి అక్షరము వణి (యతి)అనియు దాని తరువాత అక్షరము ప్రాస మనియు అంద్రశబ్ద చింతామణి వివరించినది. తెలుగున యతి స్థానమున పదచ్ఛేదము అవసరము లేదు. పాదాద్యక్షరమునో, తన్మిత్యాక్షరమునో యతి స్థానములో నిలువవలయును. తెలుగులో యతి అక్షరమైత్రీ గలది. సంస్కృతమున కేవలము పదముల విరుపు మాత్రమే యతిస్థానముగా పాటించబడగా తెలుగున అచ్చులను హల్లులను పొంది యుండునదే యతియని విధానింపబడినది. తెలుగు భాషను స్వర మనోజ్ఞముగా, కృతి పేయముగా తీర్చినది. యీ యతిని కూర్చు పద్ధతియే, తెలుగు వారు ‘మామూలుగా మాట్లాడు కొమనవచ్చదైనను యతిని’ పొందించుట. అను ప్రాసాది ‘లక్షణమును తమ సంభాషణలో వెలయించుట మనము గుర్తింపవచ్చును. ఈ లక్షణము తెలుగు సామెతలలో ప్రస్ఫుటముగా కన్పించును.

పద్యములందు 'యతి' పృతి పద్యమునకు, తప్పని సరిగా వియమిత స్థాన మందు అగుపించుచుండును. సామెతలందు మొదటి పాదములోని పృథమాక్షరము, రెండవపాదములోని పృథమాక్షరమునకు యతి చెల్లదు. కాని వియతమగు సంఖ్య లేదు.

జానపదులు సామెతలను అప్రయత్నముగా, అనుభవముచే నృప్తింతురు. అందుచేత వీరి సామెతలందు కావించు 'యతి' స్వరూపము రెండు విధములుగా మన్నది. 1) వియమ బద్ధ మగు యతి; 2) వియమరహితమగు యతి. అనగా ఏ వియమములకు కట్టుబడక ఏ రకమైన విరుపులకు లొంగక స్వతంత్రముగా మండుయతి. దీనిలో రెండుకు పాదావ్యత కలదు.

వియమ బద్ధ మగు యతి స్వరూపము :

ఈ క్రింది విధములగు యతి స్వరూపము జానపదుల సామెతలందు కావించు చున్నది.

A స్వరమైత్రి : ఇందు అ, ఆ, ఐ, ఓ, ఐ, ఇ, ఈ, యి, మూ, ఎ, ఏ, ఐ, ఊ, ఊ, ఓ, ఓ, ఐ, తమలో కాము మిత్రములు. వీనిలో

I అకారయతి : 'అ-అ' లకు మైత్రి

'అట్లుపోవే అమ్మపుడ్రు, అరుగురెత్తి పొయ్యాలి'

'అట్లుడు రాలేదవి, అమాసాగుతది'

II ఇత్వయతి : 'ఇ-ఇ' 'ఇఈ', ఎ-ఎలకు యతి చెల్లును.

'ఇమ్మడి వనికి, ఇద్దరు చేతు'

'ఇల్లలికి ముగ్గుపెర్రై, ఈగల బాధ'

'ఎల్లయ్య గొంగడి, ఏవిన కాల్చే'

iii ఉద్విరామము : ఉత్తి, ఉ-ఉలకు మైత్రి

'ఉరుకులాట, ఉత్తచాట'

'ఉట్టి మీది కూడు, ఉరు మీద నియ్య'

B హల్లులన్నింటికి స్వర మైత్రి కలదు.

'క-కా' లకు యతి

'కందిత్తుకు సమరు లేదు, కాబోనికి వెనరు లేదు'

'కిడుపులో లేంది, కావలిండుకుంటే వస్తాది'

'కు-కూ'లకు యతి

'కుక్కకు పనిలేదు, కూచుండ తీరదు'

'కొ-కో'లకు యతి

'కొడుకు బాగుండాలె, కోడలు ముంద మొయ్యాలె'

'గ-గ' లకు మైత్రి

'గదియ పురుసత్ లేదు, గవ్వరాకడలేదు'

'గో-గీ' లకు మైత్రి

'గోకుడుకు, గీకుడు మందు'

'చ-చి' లకు మైత్రి

'చక్కనమ్మ. చిక్కినా అందమే'

'చె-చె' లకు మైత్రి

'చెప్పకుంటే మానంబాయె, చెప్పకుంటే పాపంబాయె'

'జ-జా' లకు మైత్రి

'జనంమల్లో, జాతరమల్లో'

‘శ-శ’ లకు మైత్రి

‘శల్లినన్న చూపెట్టు, తద్దిన మన్న పెట్టు’

‘తె-తె’ లకు మైత్రి

‘తెగెదాక బలిచ్చెరా తెమగు కలం’

దో-దో లకు మైత్రి

దోచిదయవల్న, దోయ్య వారింది

వియమ రహితమగు యతులు :

ఇ-క లకు మైత్రి-‘ఇల్లు జానెడు, కర్రమూరెడు’

ఊ-ఇ లకు యతి-ఊళ్ళోవియ్యం, ఇంట్లో కయ్యం

ఋ-త లకు మైత్రి-ఋడుపెరై అప్పడు, తనకున్నది ఎప్పడు

చ-చ లకు మైత్రి-చదువు చారెడు, చిలుపాలు దోపెడు

త-వీ లకు మైత్రి-తర్రదానం కాదు, వీల్లు దోవం కాదు

ది-మ లకు మైత్రి-దిత్తం శివునిమీద, మనసు మిందలమీద

ఈ విధమగు యతి స్వరూపము కూడా జానపదుల సామెత లందు కాన్పించుచున్నది.

ప్రాసము :

‘స్వధమ పాద ద్వితీయాక్షంబు ప్రాస’ అని సూత్రము. అనగా ప్రతి పాదమునందు, రెండవ అక్షరము ప్రాస అని తెలియుచున్నది. సామెతలందు, ‘యతి’ కి వలనే ప్రాసకు కూడా అత్యధిక ప్రాధాన్యము కలదు. జానపదులు సామెతలను అలవోకగా సృష్టించినను వాని యందు అప్రయత్నముగా ‘ప్రాస’చోట చేసుకొన్నది. ఇది 1) ప్రాస 2) ప్రాసయతి 3) రెండుక్షరముల కన్న ఎక్కువమైత్రి 4) అంత్యప్రాస అను నాలుగు విధములుగా కనిపించుచున్నవి.

ప్రాసము :

పాద ద్వితీయాక్షరము ఇందు పృథమ పాదమున పృథమాక్షరము గురువైనచో దక్కిన పాదమున పృథమాక్షరములు గురువులే కావలయును. లఘువైనచో దక్కినవి లఘువులే కావలయునని నియమము.

‘తనికక్కరాదు, కనిపోగొట్టుకోరాదు’ ‘గోకుడుకు, గీకుడే మందు’

‘నోరు మంచిదైతే, ఊరు మంచిదైతది’ ‘రాజుల సంపాదన, గాజులపాలు’

ప్రాసయతి :

‘యతికి మారు పాదద్వితీయాక్షరమును యతి స్థానము పక్కన విలిపి ప్రాసమైతిని గూర్చు ప్రాసయతి’.

అత్తమీది కోవం, దుత్తమీద తీసె-ఉత్తరచూచి ఎత్తరగంప

రెండుక్షరముల కన్న ఎక్కువ :

కొన్ని సామెతలందు రెండుక్షరముల కన్న ఎక్కువగా ప్రాసమైతి కన్పించుచున్నది.

రాసుకుంటె రంగం కాదు, పూసుకుంటె పుణ్యంరాదు

ఏపాటు తప్పినా, సాపాటు తప్పదు

కాటికాడ ఉన్నమాటలు, కూటికాడరావు

ఇ సామెతల యందు ‘త్యక్షరప్రాసము’ కన్పించుచున్నది.

అంత్య ప్రాసము :

పాదాంతమునందు గలి అక్షరముల మైత్రి, కొన్ని సామెతలందు, రెండు మూడు అక్షరములతో కూడ ‘మైత్రి’ గలదు.

చట్టమై వచ్చిండు, దయ్యమై పట్టిండు. తిండి తిమ్మరాజు, పనికి పోతురాజు
 చేసేటివి పాపాలు, పెట్టేటివి దీపాలు. కర్రదానం కాదు, పొల్లు బోనంకాదు.
 చెల్లని రూపాయికి గీత లెక్కువ, చాకకానోనికి మాట లెక్కువ

అలంకారములు :

భాషకు సొందర్య హేతువులు అలంకారములు పామెతలందు అలంకారములకు
 ప్రాముఖ్యత గలదు. 'లోకోక్తి' అను పేర ఒక అలంకారము ఉండుట వలన,
 సామెతలకు అలంకారములతో గల సాన్నిహిత్యము తెలియుచున్నది.

జానపదుల సామెతలందు, మనము కొన్ని అలంకారములను గమనింప
 వచ్చును. జానపదులు వానిని ఆ ప్రయత్నముగా అల్లకొనినవి. వీనిలో స్వభావోక్తి
 దృష్టాంత, అవ్యస్తత ప్రశంస, విదర్శనము వంటి అలంకార భావాలు కాన్పించు
 చున్నవి.

స్వభావోక్తి :

'ఉన్నదున్నట్లు స్వభావ చిత్త్రణ చేసినచో అది స్వభావోక్తి అందురు.' ఒక
 దాని యొక్క అసాధారణ పరిస్థితి స్వభావోక్తి వీనిలో జాతి క్రియ గుణ ద్రవ్య
 స్వభావోక్తి అని నాలుగు విధములు కలవు.

జాతి స్వభావోక్తి :

'కోమటి కులం, నైసకు కులం' - 'కొడియకు పమరులేదు, కాపోనికి నెసరులేదు'

గుణ స్వభావోక్తి :

'చేతికి గడియారం, ఇంట్లో పొదికారం' - 'చూచి రమ్మంటే, కాల్చొచ్చిండు'

విషమాలంకారము :

సమము కానిది విషమము విరుద్ధముఁగు రెండు వస్తువుల నొకచో గూర్చినచో విషమము అందురు.-'ఇచ్చుకునేదోండ్లు ఈగ తిరుగ, పుచ్చుకునేదోండ్లు పులితిరుగ'

సమాంశాలంకారము :

'పరస్పరానుకూల వస్తువుల సంబంధము వర్ణించినచో సమాంశాలంకారము' అందురు.-'గంతకుదగ్గ బొంత'

అతిశయోక్తి :

'ఉపమేయమునదాక'ంచి ఉపమానమును మాత్రమే చెప్పట అతిశయోక్తి' అనబడును.-'అయ్యగారికి అరెడ్లు, మూడు దొడ్లు'

తుల్యయోగిత :

'కేవల పృథ్వీతములకును' కేవలా పృథ్వీతములకును గమ్య మానమగు నాపమ్యముచే దుర్లభావము చెప్పిన తుల్యయోగిత' అనబడును.

'అపతి మొక్కులు, సంపతి విరుపులు'

దీపకము :

'ఏకవాక్యతతో కూడి యుండి పృథ్వీతా పృథ్వీతముఁగు ధర్మసామ్యము స్ఫురింపజేయు.-'కయ్యానితైనా వియ్యానితైనా సమానముండాలే'

దృష్టాంతము :

'రెండు వాక్యములందు సామాన్యధర్మము వీరిని పృథివీనిని రూపమున చెప్ప బడినచో దృష్టాంతము.-ఈరుకు చేసిన ఉపకారం, పీనుక్కు చేసిన శృంగారం, 'ఎద్దులేని షేద్యం, చద్ది లేని వయనం'-'ఎరువులేని పైరు, పరువులేని ఊరు'

విదర్శనము :

“ఉపమాన ధర్మము మపమేయమునకు చెప్పుట వలన అన్వయము కుదురిక పోవుట వలన నెచట వింతి పోయినది భావము గలదో దానిని విదర్శన మందురు.”

అప్పు అదాకాదు, వాపు బలుపు కాదు-అట్టి మీది కూడు, ఈరు మీద నిద్ర
ఇల్లు తీరు వాకిలి, తల్లి తీరు పిల్ల

అవ్యస్తతవ్యకంస :

‘అవ్యస్తతవస్తవస్తనముచే వ్యస్తతవస్తవస్త గమ్యమానమయినచో నది అవ్యస్తత వ్యకంస అనబడును.’ ‘గామగులున్నది, గంఠేదేపాయే’

‘చూచి రమ్మంటె, కల్పించుచు’

కారణమాల :

‘ఓరిఫలపంక్తి కారణమాల’ అందురు.

‘కనవులేనిదే పకువులేదు, పకువులేనిదే పెంటలేదు, పెంటలేనిదే పంటలేదు’

ఉపమానంకారము :

‘ఉపమానే ఉపమేయముల మధ్య సార్వత్రికము ఉండటం ఉపప’ అనబడును.

‘ఎందరి ఏకులు వదిలి, వానల్ల వడ్లదంచినట్లు’

‘ఎంతైనా పరాయి సొమ్ము పరమాన్న మన్నట్లు’

‘కూరలేని తిండి, కుక్కతిండి’-‘పదిమందిలోచావు, పెండ్లిలో నమానం’

జానపదుల సామెతలను భాషా విషయమున పరిశీలించిన ఎన్నియో విశేషములు కాన్పించును. వీనిలో ధ్వనుల మార్పు, దేశ్య, అన్యదేశ్య పదజాలము, సహజ మాండలికతైలి, న్యకంశ్రముగా సృష్టించుకొనిన పదములు ఎన్నియో గుర్తించవచ్చును.

A ధ్వనుల మార్పు

I అచ్చులు :

అ = ఎ . లాగ = లాగె

ఇ = ఉ . ఇసుక = ఉసుక

II హల్లులు :

గ = క . నెగ = నెక

చ = ప . చావు = పావు

డ = ణ . పడకు = పణకు

న = ప . పాయె = పాయె

న - ప - వేసం = వేసం

ణ - న - ప్పాణం - పానం

పదాది 'య' కారము :

ఇల్లు = యిల్లు

ఈగ = యీగ

పదాది 'ప' కారము :

ఈరు = పూరు, ఒక్క = వొక్క

సంయుక్తాక్షరములు ఉచ్చరింపలేక ఒక హల్లును దిగ విడుచుట కాన్పించును.

స్వాతి = పాతి

ప్రాకుడు = పాకుడు

హ్రస్వము దీర్ఘ మగుట :

పెండ్లము = పెండ్లాము

సంయుక్తాక్షరములు లేనివానికి సంయుక్తాక్షరములుచేర్చి పలుకుట గలదు.

బేరం = బ్యారం

వర్ణ వ్యత్యయము :

ఉచ్చారణము నందలి తదబాటు వలన ముందక్షరము వెనుకకును, వెనుకక్షరము ముందునకును చేరును.

పగులుట = పలుగుట

అచ్చులోపము :

రెండు హల్లుల నడుమగల అచ్చులోపము.

వలదు = వల్లు

కలసి = కల్సి

లోపపూర్ణత :

దీర్ఘము లోపించి హ్రస్వముగా మారుటచే పృక్కమన్న హల్లు ద్విత్వమగును.

దూడ = దుడై

ఈ విధముగా జానపదుల సామెతల యందు కొన్ని విశేషములు కాన్పించు చున్నవి.

B దేశ్య పదములు

జానపదుల భాష దేశీయమైనది. వారి పదములందు చాల వరకు పృక్కమగు మఱికారము సొంపు స్పష్టమగుచుండును.

గోచి, వీపు, పెండ్లాం, నోము, పోగు, కొంప, మలక, గడ్డి, దొంతులు, గతుకు, ఎడ్లు, తప్పడు, పొత్తు, మొగడు, గంప, కంపు, దొడ్డి, మంద, కాటి, వంటి పదములన్నియో జానపదుల సామెతలందు కాన్పించుచున్నవి.

C అన్య దేశ్యములు

భాషా వికాసము అన్యదేశ్యపదజాలము ఎంతేని తోడ్పడును. వాని పృక్షము పృథి భాష యందు తప్పని పరి. జానపదుల సామెతలందు అన్యదేశ్య పదజాలము గుర్తింపవచ్చును.

ఉర్దూ పదములు—హిందీ పదములు :

నవాబు-నజర్ : 'నవాబుకు నజర్ లేదు, నా కెదురులేదు'

వీయత్, బర్కత్ : 'వీయతెంతో, బర్కతంత'

పురుసత్ : 'గడియ పురుసత్ లేదు, గవ్వరాకడలేదు'

పాందాన్ : 'తాను బుక్క తోడు లేదు గని, లంజకు పాందాన్'

తమామ్ : తమామ్ లేనోనికి, తవుదే గానం

తమిళ పదములు :

తైరు : మతిల మన్నుపద మామగారికి మజ్జిగుంచిత, నేను తైరుంచికొంటి

సాంబారు : సాంబారు తాగంగ నంతోషమేగని, పంసారంచేయంగా ఎంతో పేషం

మరాఠీ పదము :

పఠేర్ : ఇమర్పలేని పఠేర్, ఎవంత పరిగొట్టెడు

D మాండలిక పదజాలము

నేను ఈ ప్రశోధనమున స్వీకరించిన జానపదుల సామెతలన్నియు తెలంగాణ ప్రాంత మండలి జనపదములందు పేకరించినవి. వీనిలో ఇచ్చటి ప్రాంతీయ భాషలోని సాందర్యము గనునింప వచ్చును.

చిత్త-చిన్న కడప

తాడ-చోట

అగడు-అత్యంత

దూప-దూహము

గుల్ల-గంప

తూటు-రంద్రము

ఇనంత-ఇటువైపు

పీనుగు-శవము

రొతు-రాయి

దొబ్బడం-నెట్టుట

బువ్వ-అన్నము

సోపతి-స్నేహము

డేకుట-జరుగుట

లగ్గం-వివాహము

కొలుపు-ఉద్యోగము

పాను-మురికి

అక్కెర-అసరరము

ఈ ప్రశోధనమున జానపదుల సామెతలను జాతీయములతోను, మరియు శిష్టల వ్యవహారమున గల సామెతలతోను, గల భేదసాద్యకములు చూపబడినవి. జానపదుల సామెతలందు గల యతి ప్రాసములను, అలంకారములను, ధ్వనుల మార్పులను, దేశ్య, అన్యదేశ్య పదజాలమును, జానపదుల మాండలిక పదములను గురించి ఉదాహరణ పూర్వకముగా, సంక్షిప్తముగా వివరించితిని.

“అద్వైత వికల్ప”

ఉ ప కృ మ ణి త

- 1 తెలుగు జానపద గేయగాదలు దా॥ నాయని కృష్ణ కుమారి
- 2 హిందీ జార్ తెలుగు కహావతోంకా కులనాత్మక్ అర్థయన్ దా॥ ఎన్. ఎస్. దక్షిణమూర్తి
- 3 పసిడి పలుకులు నేడుమారి గంగాధరం
- 5, 6, 7, 8, తెలుగు సామెతలు (తెలుగు అక్షరమి)
- 9 తెలుగు సామెతలు (తెలుగు వ్యవకంఠి-1954)
- 10 జానపద సాహిత్య స్వరూపము దా॥ అర్. వి. యస్, సుందరం
- 11 వీహరీ ప్యాపర్షి జాన్ క్రిస్టియన్
- 12 ఎన్, అవుట్లైన్ ఆఫ్ ఇండియన్ పోకలోర్ దా॥ దుర్గా భగవత్
- 13 తెలుగు సామెతలు (తెలుగు అక్షరమి)
- 14 వీహరీ ప్యాపర్షి జాన్ క్రిస్టియన్
- 15 " "
- 16 జానపద సాహిత్య స్వరూపము దా॥ అర్.వి.ఎస్. సుందరం
- 17 తెలుగు సామెతలు (వ్యాసం) (తెలుగు వ్యవకంఠి-1954)
- 18 హిందీ అవుర్ తెలుగు కహావతోంకా కులనాత్మక్ అర్థయన్ దా॥ ఎన్. ఎస్. దక్షిణమూర్తి
- 19 సామెతలు (వ్యాసం) అభ్యుదయ-డిసెంబర్ 1948
- 20 " "

సాంఘిక జీవనము

- 1, 2, సామాజిక శాస్త్రము అండవల్లి బాలేందు శేఖరం
- 3 Groups we mean any collection of human beings who are brought in the social relation ship with another — Societs By R M Maciver, CH. page
- 4 Societs are made up not only Individivls but also groups — Society R. M. Maciver & CH. page
- 5 In a society people arrange themselves in groups families, villagers, class, professional assosiations — Society.
- 6 Man is a social Animal. — Aristatle
- 7 Man is dependent on society for protection, comport nature, education, equipment opportaunity and the multitude of definite services which society provides — Society.
- 8 'Wherever their life there is society' — Society. R M. Machiver & CH. page
- 9 Society.
- 10 అందుకొ సాంఘిక చరిత్ర — సురవరం ప్రకాశరెడ్డి
- 11 సూక్తిముక్తావళి-మషిధర జగన్మోహనరావు
- 12 The looks upon marriage is not only a very impor- tent social institution, but an evually important religion institution. — Principles of Hindu Ethics By. Maganlal A Buch
- 13 దంపనములు-మతములు-విజ్ఞాన సర్వస్వము
- 14   "   "
- 15 Her status in the vedic period was sufficiently high she was the preciding deity of the house-principles of Hindu Ethics by. Maganlal A. Buch ..

- 16 వాత్సర్యర్థం చుయా శ్చవ్దం గుణ కర్మ విభాగ కాగీత
- 17 బ్రాహ్మణోస్య ముఖ మాపీ । బ్రాహ్మరాజన్యః కృతః
 ఊరూ తదన్యాయైవైశ్యః । పద్భ్యాం ఖుద్యో అజాయతః
 పురుష సూక్తము
- 18 Society — R.M. Maciver & CH. page
- 19 రాజకీయతత్వం G.C. కొండయ్య
- 20 The Brahmins represent the face of Deity that in
 the head of society — Religion By. K. Dunlop
- 21 Religion nearly confessious of faith Religion
 By K. Dunlop
- 22, 23, 24 (దర్శనములు-మతములు) విజ్ఞాన సర్వస్వము 7 వ పంపుటము
- 25, 26 సామాజిక శాస్త్రం అందవల్లి వాలెందు శేఖరం
- 27 దర్శనములు-మతములు-విజ్ఞాన సర్వస్వము 7వ పంపుటము
- 28 " "
- 29 రాజకీయతత్వం జి. పి. కొండయ్య
- 30 Custom serves well enough to regulate the conduct of
 life. — Society By. R.M. Maciver & CH. page
- 31 Habits creats customs, customs create habits.
- 32 Habits also precdee customs — Society
- 33 మత మతములు-వంశపౌడ్రాయములు డా॥ పి. రామచంద్రుడు
- 34 దర్శనములు-మతములు (విజ్ఞాన సర్వస్వము-విదవ పంపుటము)
- 35 " "
- 36 It is generally admittted that belief in-fluences
 behavior. Religion K. Dunlop
- 37 హరిజాపి హరేజాపి । బ్రహ్మజాపి సురైరపి ।
 లలాట లలితా రేఖా । పరి మార్ద్రంన శక్యతే । — గీత

38, 39 స్మృతి వాఙ్మయము (విజ్ఞాన సర్వస్వము అరవ సంపుటము)

40 వాసాంపి జీర్ణాని యదా విహాయ
నవాని గృహాంతి నరోపరాణి
తదా శరీరాణి విహాయ జీర్ణాన్య
న్యాని సంయాతి నవాని దేహి — గీత

41 A person who believes that some aspect or appurtenance of a person survives death usually believes in another world — Religion. K. Dunlop

క థ లు

42 బాలమిత్ర సవంబర్ 1977

భాషా విశేషాంశములు

43 పసిడివలుకులు నేడుమారి గంగాధరం

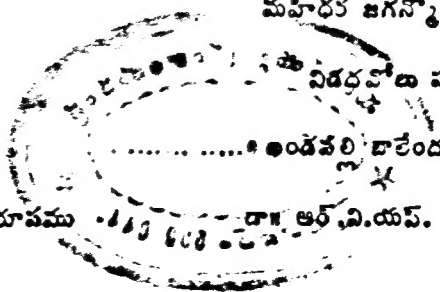
44 జానపద సాహిత్య వ్యూహం ము. ఆర్.వి.యస్. సుందరం

45 అవ్వకవీయభావవ్యక్తాశ్చ రాఘరి దొరస్వామి

ఉ ప యు క్త గ్రంథ సూచిక

తెలుగు :

- 1 అంధ్ర విజ్ఞాన పర్వస్వము 4, 8, సంపుటములు విద్వాన్
- 2 అంధ్ర భాషా వికాసము గంటి సోమయాజి
- 3 అవ్వకవీయ భావ వ్యకాశక రావూరి దొరస్వామీశర్మ
- 4 అందుల పాఠిక చరిత్ర సుకవచం ప్రభావరెడ్డి
- 5 కావ్యాలంకార సంగ్రహము-అంధ్రీకరణము పన్నిచానం-సూర్యనారాయణశాస్త్రి
- 6 జానపదగేయ సాహిత్యము రా. వి. రామరాజు
- 7 జానపదగేయ గాథలు శ్రీమతి రా. నాయని కృష్ణకూరి
- 8 తెలుగు సామెతలు I, II, ముద్రణలు, తెలుగు అకాడమీ
- 9 పసిడి పలుకులు నేదునూరి గంగాధరం
- 10 ప్రజాసూక్తం యువ భారతి ప్రచురణ
- 11 లోకోక్తిముక్తావళి విద్వాన్ పి. కృష్ణమూర్తి
- 12 సంస్కృతలోకోక్తులు శ్రీ చిలుకూరి నారాయణరావు
- 13 సూక్తిముక్తావళి మహీధర జగన్మోహనరావు
- 14 సాటి సామెతలు విద్యార్థులు ప్రభుకులు
- 15 సామాజిక కావ్యం ..... అందవల్లి బాలేందు శేఖరం
- 16 జానపద సాహిత్య వ్యూహము ..... రా. వి. యస్. మందరం

అంగ్లము :

- 1 An out line of Indian Folklore   Durgha Bhagwat
- 2 Bihari proverbs   John Christian
- 3 Folklore and Folk life   Richard M. Dorson
- 4 Principles of Hindu Ethics   Maganlal A. Buch
- 5 Religion Its functions in human life   Knight Dunlop
- 6 The study of Folklore   Alan Dundes
- 7 Society   R.M. Maciver & CH. page

హిందీ :

- 1 "హిందీ టెర్ తెలుగు కవచకోంకా తులనాత్మక్ అధ్యయన్"
డా॥ యన్. యస్. చక్షిణమూర్తి

